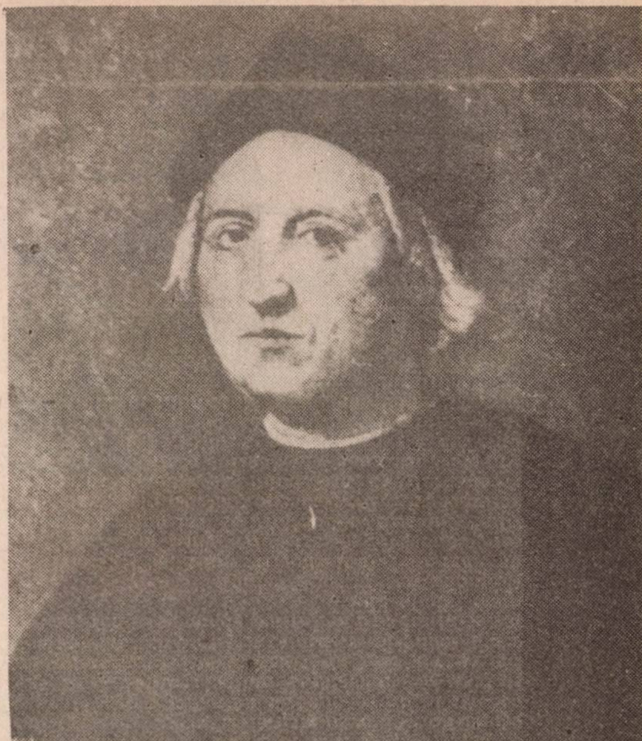
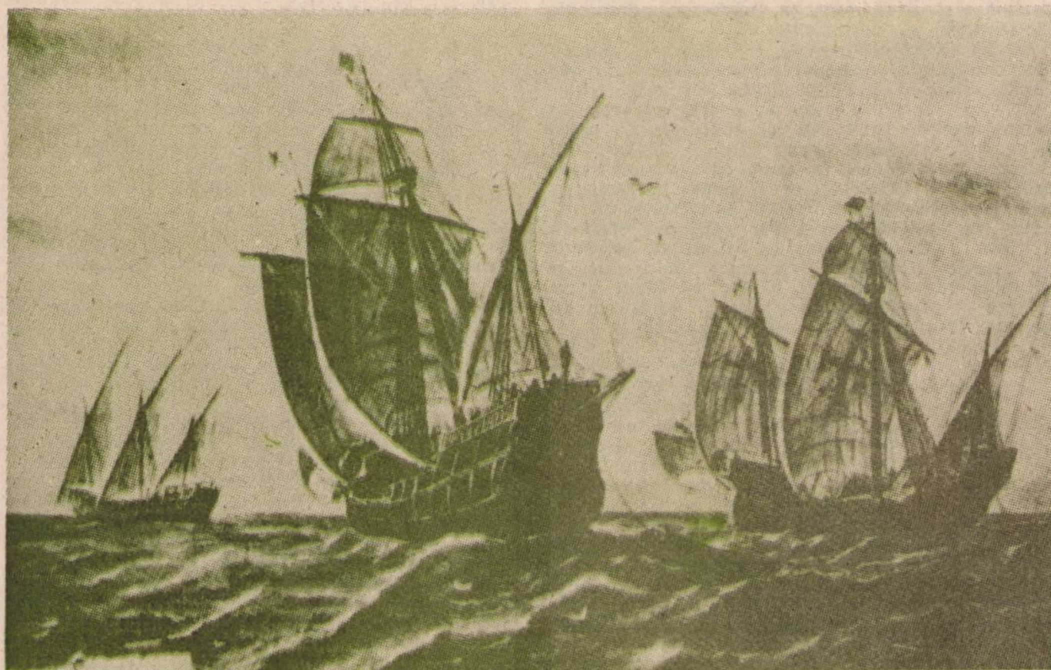
În mai 1506 el moare la Valladolid.

Procesele se nasc, sau sînt continuate, în același an 1506, cînd primul născut, don Diego Colón Moniz (mama lui era portugheza Felipa Moniz de Perestrello), pretinde îndeplinirea favorurilor acordate prin înțelegerile de la Santa Fe. Acolo și atunci (aprilie 1492), Coroana îi conferise lui Columb titlurile de Amiral, Vicerege și Guvernator pentru uz personal, cît și pentru urmașii lui, în toate pămînturile pe care le va descoperi ; a zecea parte din bogățiile obținute înlăuntrul limitelor Amiralității ; facultatea de a prezenta trei persoane, atunci cînd este vorba de a se numi o persoană într-o funcție importantă ; participarea cu o optime la navlosirea unei corăbii care pornește în India pentru a face comerț etc. Pretențiile erau și exorbitante și inexplicabile. Poate pentru că atunci s-a apreciat că el, Columb, pornește spre India, și ca atare nu va întîlni nimic necunoscut sau, cel mult va da de cîteva insule asupra cărora faptul că va exercita facultățile și însărcinările ce i se acordau era de prea mică importanță. Lui Columb i se ofereau toate acestea, sub rezerva unică a descoperirii înseși, adică, dacă el va confirma ipoteza. A rezultat însă că Amiralul a descoperit un continent imens. Faptul acesta a născut imediat îndoieli în ce privește oportunitatea de a i se permite exercitarea aici (pe acest continent) a însărcinărilor și atribuțiunilor care i se acordaseră la Santa Fe. Reprezentanții în materie juridică a Coroanei au apreciat că ceea ce s-a acordat la Santa Fe nu este legal, fiind în contradicție cu politica statală și vătămător drepturilor economice ale Coroanei. Astfel, lui Columb i se retrag titlurile de Amiral, Vicerege și Guvernator General. Coroana nu acceptă spațiul asupra căruia Columb își exercita jurisdicția și chiar

Cristofor Columb. Tablou din perioada marilor descoperiri geografice, care se află conservat la Genoa

Caravelele lui Columb

Reprezentare din imaginație a caravelei Santa Maria. Tablou de A. van Ecrtvelt (1590—1652)

pun la îndoială însuși primatul descoperirii ca atare. Asta este substanța acestor procese. Regii consideră că înțelegerile de la Santa Fe fuseseră niște gesturi de favoare, susceptibile de a fi revocate. Membrii familiei Colón le consideră, în schimb, că erau contracte în regulă.

La patruzeci și patru de ani de la semnarea acelei insolite Înțelegeri de la Santa Fe, aproape în același moment în care Francisco Pizzaro întemeia orașul Lima, toate avantajele date tenacelui navigator se reduceau la un pumn de onoruri. Bătrînul amiral nu a avut șansa unui urmaș demn, care să apere acțiunea sa descoperitoare și să fie zelos în susținerea privilegiilor obținute, așa cum fusese el.

Să ne închipuim ce ar fi însemnat pentru descendenții lui uzufructul unei zecimi din bogățiile aflate în zonele cucerite.

Ei s-au mulțumit doar să poarte procese, să beneficieze de invitațiile și onorurile de palat și să încaseze niște rente. Chiar dacă fiul său Diego nu l-a imitat în dîrzenie, nepoții acestuia, Luis și Cristobal, ar fi putut acționa cu mai multă convingere. Dar ei n-au făcut-o. Nepotul său Luis a avut patru soții, iar celălalt, Cristobal, trei. Ar părea că ambii au preferat să șteargă imaginea dîrzeniei bunicului în purtarea lui cu femeile. Ei nu au făcut decît schimb de corăbii, au avut mari aventuri, au investit totul în palate, rente și femei.

storia peregrinărilor rămășițelor pămîntești ale lui Columb este tot atît de enigmatică și complicată ca și viața lui. Dacă în viață a făcut patru călătorii în America, odată mort el a întreprins de asemenea tot patru călătorii. Și nu pentru că el a dorit acest lucru. El nu a precizat niciodată unde ar fi vrut să-i fie odihna de veci ; nici măcar în testamentul său, nici în codicilul datat înainte de moarte. Sînt inexacte și false toate afirmațiile ce îi sînt atribuite cu privire la dorințele sale și niciodată el nu a cerut ca lîngă cadavrul său să fie depuse și fiarele de deținut cu care fusese dăruit de Guvernatorul Bovalilla, în 1500. Nu a spus niciodată unde vrea să fie înmormîntat și, se înțelege, nu a putut să aleagă Catedrala din Santo Domingo pentru simplul fapt că începutul construcției acestui lăcaș datează din 1520, deci după paisprezece ani de la moartea Amiralului. La Valladolid, unde a murit, Columb nu prinsese rădăcini.

În La Española și-a exprimat voința de a se înălța o capelă și o biserică sub hramul de Santa Maria de la Concepción.

La Sevilla se află nucleul cel mai numeros al prietenilor săi ; călugărul Diego de Deza, Americo Vespuci, Juanoto Berardi, călugărul Gaspar Gorricio și Andrés Bernáldez, preot la Los Palos.

La vîrsta de 55 de ani, îmbătrînit prea devreme, chel, suferind de gută și afectat de reumatism și de o acută boală de ochi, primul Amiral moare, deci, la Vallodolid, miercuri 20 mai 1506, în ajun de Înălțarea Domnului.

În momentele acelea era înconjurat de fratele său mai mic, Diego, cei doi fii ai săi Diego și Hernando, unii dintre prieteni și cîțiva servitori.

A fost înmormîntat la biserica San Francisco, proprietate a unui ordin religios mai puțin sever.

În 1509 corpul defunct al Amiralului a fost transportat la Sevilla, din ordinul fiului său Diego, al doilea Amiral, și depus, miercuri 11 aprilie, în cripta capelei Santa Ana (construirea ei fusese începută în 1507, și a fost denumită ulterior Santo Cristo), a mănăstirii Santa Maria de las Cuevas, unde Columb locuise între a treia și a patra sa călătorie. Acolo locuia marele său prieten, călugărul Gaspar Gorricio ; și acolo, într-un sipet, el păstra documentația prin care i se recunoșteau meritele și erau înscrise toate privilegiile obținute de la Coroană.

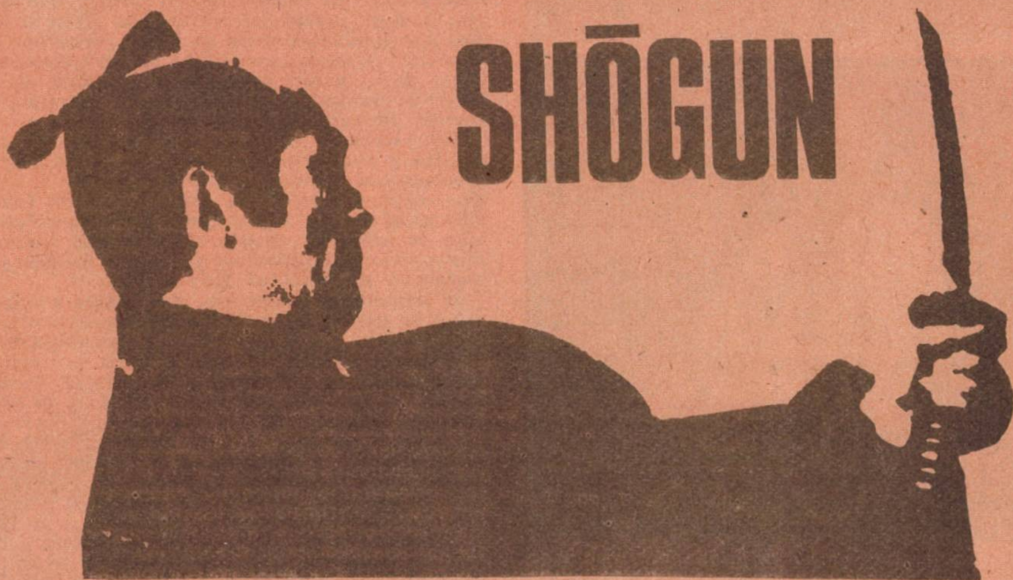
Mai tîrziu, în 1515, a fost înmormîntat acolo fratele său Diego, în 1526 fiul său Diego, și în 1572, nepotul său Luis.

a o dată imprecisă pentru unii autori (pentru alții a fost 1544), doña Maria de Toledo, văduva lui Diego Colón, a transportat rămășițele pămîntești ale socrului ei și ale soțului ei la Santo Domingo, îndeplinind dorința ultimului. La Santo Domingo, urna sau sicriul a fost așezat în altarul cel mare al catedralei, alături de Evanghelie, unde se poate citi o inscripție. Fireștile deteriorări produse de ani, mai ales în 1655 cînd se încercase ștergerea semnelor pentru ca mormintele să nu fie profanate de trupele engleze ale lui Cromwell care au atacat orașul, au făcut să dispară inscripțiile, în așa fel încît la finele secolului al XVIII-lea se știa doar că osemintele lui Columb se aflau la locul știut din altar.

Ca urmare a Tratatului de la Basel prin care Spania a cedat Franței partea orientală a insulei La Española (1795), ducele de Veragus, don Mariano Colón de Toledo y Larreátegui, hotărăște strămutarea rămășițelor pămîntești ale strămoșului său Descoperitorul la Havana, unde rămîn pînă ce Spania pierde insula Cuba, în 1898. Osemintele lui Columb au revenit la Sevilla, în anul 1899, și au fost depuse într-un mauzoleu somptuos — operă a lui Arturo Mélida — ce se înalță pe brațul drept al catedralei sevillane.

Traducere din limba spaniolă
de Esdra Alhasid

ROMANUL UNEI INSTITUȚII JAPONEZE

ISTORIE ȘI FICȚIUNE

omanul Shogun este aparent povestea unui marinar englez, John Blackthorne, pilotul unei nave olandeze, Erasmus, cu echipaj olandez, care naufragiază în primăvara anului 1600, pe țărmul peninsulei Izu, pe plaja satului Anjiro, la peste 100 km. sud de actuala capitală niponă, Tokio. Japoniile mult dorite de supraviețuitorii unei îndelungate și dure expediții pe mările și oceanele lumii se dovedesc a nu fi limanul sperat, ci o țară închisă, ostilă străinilor, stăpînită de militari pentru care viața, mai ales a unui străin, nu avea nici o valoare. Blackthorne începe să caute cu disperare căile și mijloacele de supraviețuire, implicîndu-se, grație inteligenței și resurselor sale fizice și intelectuale, într-un proces de cunoaștere atît de profundă a noii societăți încît reușește să pătrundă în rîndurile castei conducătoare și să-și asigure prietenia și protecția unuia dintre cei mai puternici oameni de pe acele meleaguri, Yoshio Toranaga, mare nobil și conducător militar. El este, totodată, eroul unei înduioșătoare povești de dragoste cu Mariko, soție de samurai și femeie samurai care îl însoțește permanent și are misiunea să-l inițieze în cunoașterea limbii și societății nipone, fiind implicat, de asemenea, în hățișul complicatelor intrigi, al luptei pentru putere dintre mai marii arhipelagului nipon, precum și în raporturile contradictorii cu ceilalți străini pe fondul resentimentelor sale personale față de portughezii și spaniolii aflați în război cu țara sa.

Distingem în roman mai multe motive și submotive literare care converg spre tema centrală — atitudinea lui Blackthorne, a omului, în general, în fața vieții și a morții.

Motivul călătoriei care servește aici la punerea eroului principal în contact cu locuri și realități sociale complet necunoscute de el, motivul amăgirii, reprezentat prin dorința imposibil de realizat a lui Blackthorne de a se întoarce acasă și motivul iubirii interzise, între

---

*) James Clavell, Editura Univers, București,

JAMES CLAVELL

erou şi frumoasa Mariko, ar putea fi considerate motivele fundamentale ale romanului. Lor li se s-ar putea adăuga mai multe submotive cum sînt cel al conflictului, ilustrat de numeroase conflicte de ordin personal şi politic, şi cel al puterii naturii, în român prin furtuni şi cutremure de pămînt etc.

n roman al Japoniei". Analiza literară a romanului ar putea continua cu evidenţierea modalităţilor şi particularităţilor tratării motivelor şi submotivelor literare, a mijloacelor stilistice şi de expresie ş.a.m.d. Primul dintre motive, cel al călătoriei, ne îndreaptă însă atenţia în altă direcţie.

Spre deosebire de Odiseea lui Homer, motivul călătoriei se dovedeşte doar un mijloc de punere în contact cu locuri şi oameni necunoscuţi care nu numai că nu devin auxiliari pentru acţiunea şi caracterizarea eroului, ci ajung să polarizeze atenţia, situîndu-se în centrul preocupărilor şi evenimentelor, eroul însuşi fiind coborît la un rol modest de agent pentru investigarea şi cunoaşterea noilor realităţi. Blackthorne nu este un Ulise, deşi are comun cu eroul homeric iscusinţa şi şiretenia. El nu trăieşte întîmplări fantastice şi nu pătrunde în lumea fabulosului.

Lumea necunoscută complet eroului nu este de domeniul fanteziei, irealului şi legendei, ci este cunoscută — sau presupusă de autor ca fiind cunoscută — cititorului, cel puţin în parte, acţiunea lui Blackthorne determinînd astfel o reconstituire a procesului de cunoaştere a resurselor profunde ale acestei realităţi, sau mai bine zis, a ceea ce crede autorul că ar fi această realitate. Reconstituirea porneşte de la cultura şi modul de viaţă al eroului, anglo-saxon ca şi cititorul căruia îi este adresat în principal şi direct romanul şi cu care acesta se identifică.

Celelalte motive şi submotive, acţiunea ca atare, se subordonează acestei perspective, tema însăşi fiind lărgită pentru a include pe lîngă Blackthorne pe oamenii noilor locuri care devin, în fapt, personajele principale. Autorul însuşi şi-a prezentat opera ca fiind „un roman al Japoniei". Cartea apare chiar ca un „inventar" bogat de „lucruri japoneze", începînd de la locuri şi oameni şi terminînd cu obiceiuri şi tradiţii întîlnite în viaţa de zi cu zi.

Deşi rămîne o operă de ficţiune, Shogun are la bază o documentaţie severă, iar unele pasaje consemnează lapidar şi precis evenimente istorice reale, prezentate ca atare, cum sînt invaziile mongole din 1271 şi 1284, venirea portughezilor în arhipelag, istoria shogunatului, cîteva dintre cele mai cunoscute lupte din a doua jumătate a secolului al XVI-lea etc.

Se impune, în consecinţă, o abordare a romanului de natură să faciliteze depistarea mesajului autorului pe care îl implică o asemenea modalitate de tratare a temei. Aceasta presupune determinarea unor puncte de referinţă, în interiorul şi în afara romanului şi luarea în considerare a semnificaţiei şi dimensiunii fiecăruia în parte, a modului în care interacţionează între ele, pe de o parte, şi cu lumea exterioară, pe de alta... Faptul că ne aflăm în faţa unui roman consacrat consecinţelor întîlnirii a două culturi diferite presupune, totodată, şi o lărgire a modalităţilor de abordare şi tratare a temei, inclusiv prin utilizarea de către autor a unor concepte antropologice pe care le vom întîlni frecvent, precum şi a celor de investigare a operei înseşi.

Între punctele de referinţă internă trebuie să avem în vedere eventualele modele pentru personajele şi evenimentele descrise în roman, stabilirea diferenţelor existente între modele şi acestea din urmă, atitudinea autorului faţă de evenimentele şi fenomenele istorice, politice şi sociale tratate, respectiv omisiunile, deformările şi erorile mai mult sau mai puţin intenţionate, desfăşurarea discursului narator etc. Punctele de referinţă externă sînt aici elementele autobiografice vizînd contactul autorului cu lumea înfăţişată în roman, societatea japoneză de la data desfăşurării acţiunii romanului, cea de la data scrierii lui, Europa şi raporturile ei cu Ja-

ponia la data desfăşurării acţiunii, lumea occidentală, în ansamblul ei, în special S.U.A., la data scrierii romanului etc.

Acţiunea romanului se desfăşoară în perioada aprilie-septembrie 1600, dar autorul face incursiuni largi în istoria celor 5 secole care preced momentul respectiv. Este vorba de un moment de răscruce al istoriei japoneze, la capătul unor evoluţii seculare ale căror consecinţe se fac simţite pînă în zilele noastre. Aceste evoluţii au fost declanşate odată cu instituirea shogunatului.

hogunatul este o formă de guvernămînt militară, specific japoneză, ereditară, bazată pe samurai, faimoşii războinici ai Japoniei de odinioară, în condiţiile existenţei unei autorităţi monarhice, nominal supremă, de asemenea, ereditară. Shogunul, respectiv Sei-i Tai-Shogun, marele general care-i supune pe barbari, cum sună titulatura completă, era nominal comandantul militar suprem şi, în realitate, conducătorul absolut al ţării. El exercita, însă, puterea în numele împăratului, care îi încredinţa lui şi urmaşilor săi sarcina de a guverna. Shogunatul a cunoscut, ca şi instituţia imperială, o evoluţie similară, mulţi dintre shoguni fiind doar nominal conducătorii ţării, puterea reală fiind exercitate fie de regenţi, în cazul regenţilor Hojo, fie de consilieri din anturajul său, în timpul perioadei Edo (1603—1867).

Sistemul clanurilor. Shogunatul a fost instituit în 1192 şi a fost abolit în 1867, această perioadă constituind evul mediu japonez. A apărut pe fondul slăbirii influenţei curţii imperiale şi a nobilimii de la curte, ca urmare a luptelor pentru putere, societatea japoneză fiind marcată de persistenţa clanurilor semiautonome, favorizată şi de relieful montan, cu puţine căi de legătură între zonele locuite. De-a lungul întregii istorii premoderne nipone şefii clanurilor s-au comportat ca nişte monarhi locali cvasiindependenţi, de multe ori în conflict cu autoritatea centrală. Reflexe ale acestei evoluţii pot fi depistate şi astăzi, în special în modul de constituire şi în mecanismul de funcţionare a fracţiunilor din cadrul unor partide politice şi în păstrarea spiritului de clan, în general, în viaţa politică şi administrativă a ţării, graţie şi faptului că în împărţirea administrativă actuală se păstrează, în mare măsură, limitele vechilor unităţi administrative, datînd încă din secolul al VII-lea.

pre sfîrşitul secolului al IX-lea procesul era deja foarte avansat putîndu-se vorbi de apariţia samurailor şi a clanurilor.

Samuraii — cuvîntul însemnînd slujitor la curtea imperială sau la cele nobiliare — erau luptători însărcinaţi cu apărarea clanurilor militare. Ei încep, de acum, să-şi facă tot mai puternic simţită prezenţa în societate, iar în 939, două din clanurile militare cele mai puternice, de descendenţă imperială, Taira şi Minamoto, îşi fac intrarea pe scena politică, sfidînd autoritatea centrală.

Certurile frecvente între clanuri, între templele budiste şi sanctuarele shintoiste înarmate au făcut ca dezordinea să crească concomitent cu slăbirea autorităţii centrale care se vedea

Richard Chamberlaine în rolul eroului principal din „Shogun"

uneori constrînsă să apeleze la clanurile mai puternice pentru păstrarea ordinii, inclusiv în capitala imperială, Heiankyo, Kyoto de astăzi. Certurile dintre diferitele ramuri ale familiei Fujiwara şi recurgerea la sprijinul armat al unor clanuri i-au adus în acelaşi timp pe samurai aproape de putere, astfel încît nobilii se vor vedea în curînd în situaţia de a fi la cheremul celor pe care ei îi chemaseră în ajutor.

În 1086 clanul Minamoto înăbuşise o revoltă în nord-estul insulei Honshu asigurîndu-şi dominaţia în estul ţării, iar în 1135, clanul Taira lichidează bazele piraţilor din Seto Naikai, Marea Interioară, instituindu-şi controlul asupra vestului ţării. În 1156, Hogen-no-Rani, dezordinile din Kyoto, declanşate de rivalităţile din sinul familiei Fujiwara sînt înăbuşite de cele două clanuri, dar în 1159 forţele lor armate intră în conflict, victoria revenind familiei Taira.

nstituirea shogunatului. Conducătorul clanului Taira, Tairo-no-Kiyomori (1118—1181), a obţinut, în 1167, în mod oficial, puterea pe care a deţinut-o pînă la moartea sa, în 1181. Prin intrigi, căsătorii politice, similare celor practicate de nobilii Fujiwara, prin asasinarea rivalilor şi brutalităţi de tot felul, Taira Kiyo-

Figurină de lut ars, sec IV—VI, reprezentînd un vînător cu șoim pe umărul stîng

mori a ajuns să cumuleze treptat funcțiile guvernului central, inclusiv pe cea de Dajo Daijin, echivalentă cu cea de prim-ministru de astăzi, instituind un nou stil de guvernare militară, ce avea să fie ulterior perfecționat.

În 1180, șeful clanului rival, Minamoto-no-Yoritomo (1147—1199) ia armele împotriva familiei Taira și după 5 ani de lupte obține victoria finală asupra adversarilor. Aceste lupte și perioada cît clanul Taira s-a aflat la putere sînt descrise în epopeea Haike Monogatari, Povestea clanului Haike (Taira), una din capodoperele literaturii japoneze care a exercitat o mare influență asupra societății nipone în ansamblul ei. Reținem pentru tema care ne interesează faptul că în epopee bushi, războinicii, respectiv samuraii, sînt preocupați să acapareze cît mai multă putere pentru ei înșiși, iar curajul, vitejia, prețuirea pe care ei o acordau onoarei au marcat spiritul nipon. Această epopee constituie, de fapt, debutul real al samuraiului în arta, literatura și spiritualitatea niponă.

După înfrîngerea rivalilor săi, Yorimoto și-a răsplătit vasalii dîndu-le domeniile foștilor săi adversari creînd pentru ei funcția de jito, administrator, grupați pe provincii, sub conducerea unui Shugo, protector. Apoi, Yoritomo a înființat la Kamakura, o mică localitate aflată la 50 kilometri distanță de Tokio de astăzi, o administrație națională numită Bakufu, Oficiul din tabără, lăsînd intactă conducerea de la Kyoto, dar demonstrînd astfel că guvernarea țării se afla, în realitate, în mîna militarilor. Alegerea acestui loc drept reședință a fost motivată de necesitatea de a fi departe de curtea de la Kyoto pentru ca militarii să nu fie contaminați de slăbiciunile nobililor de la curte. Totodată, pe domeniile tuturor vasalilor săi, Yoritomo și-a trimis observatori proprii, samurai, care țineau astfel sub controlul bakufu întreaga țară. Tot sistemul se baza însă, aproape în exclusivitate, pe loialitatea personală a samurailor față de conducătorul clanului și, apoi, a shogunului Minamoto Yoritomo.

Ca și Taira Kiyomori, Minamoto Yoritomo a fost un conducător aspru, suspicios, care n-a avut încredere nici în propriii săi frați, asasinîndu-i de teamă de a nu-i lua locul. Povestea fratelui său, Yoshitsuma viteazul, conducătorul de la fața locului al luptelor cu clanul Taira și artizanul victoriilor, a impresionat pe japonezi generînd o literatură bogată pînă în epoca modernă. Una din legendele de largă circulație susține, de exemplu, că Yoritomo i-a pus pe oamenii săi să-l ucidă, dar Yoshitsune a reușit să fugă pe continent unde a preluat conducerea mongolilor sub numele de Gengis khan.

În 1192, Yoritomo a primit de la împărat, un băiețel de 13 ani, titlul de Sei-i Tai-Shogun, întemeind astfel shogunatul și linia de shoguni care, aproape fără întrerupere, vor exercita o guvernare autoritară pînă la 1867, în timp ce împăratul va rămîne reprezentantul unei ierarhii de descendență divină, izolată la Kyoto.

Perioada conflictelor neîncetate. Bakufu de Kamakura a durat pînă la 1333. După moartea lui Yoritomo, la Kamakura s-a instituit un sistem de guvernare similar celui existent la Kyoto. Urmașii săi, lipsiți de fermitatea și tăria de caracter a înaintașului lor, au fost înlăturați de la conducerea reală a statului încă din 1203 de către familia Hojo, căreia îi aparținea văduva lui Yoritomo.

În 1219, al treilea shogun Minamoto a fost asasinat, puterea treeînd oficial, în întregime, în mîinile Hojo care au preferat, însă, s-o exercite prin intermediul unor shoguni numiți fie din familia Fujiwara, fie din rîndul prinților imperiali, reținîndu-și pentru ei titlul de shikken, regent.

Din secolul al XIII-lea, Japonia era condusă nominal de împărat, manipulat, de regulă, de un alt împărat abdicat de pe tron și de curteni din familia Fujiwara care se aflau sub controlul shogunului de la Kamakura, marionetă și acesta al unui shikken Hojo. Sistemul a funcționat atît timp cît regentul aflat în fruntea piramidei a fost o personalitate puternică, de natură să asigure loialitatea personală a vasalilor săi. El a cedat, însă, la primele semne de slăbiciune ale regenților Hojo, respectiv după respingerea celor două încercări de invazie mongolă din 1274 și 1281, ca urmare a nemulțumirii șefilor de clanuri care au luat parte la lupte că n-au fost răsplătiți cum și-au dorit.

Începînd din 1467, odată cu „războaiele Onin" — lupte între adepții shogunului — care timp de peste un deceniu au devastat Kyoto, arhipelagul s-a scufundat de-a binelea într-un război civil haotic, cu o durată de peste un secol. Este Sengoku Jidai, epoca războaielor civile, „perioada răsturnării celui aflat pe o treaptă ierarhică superioară de către cel aflat

pe una inferioară", cum spun japonezii. Vechi case nobiliare au fost anihilate de ceea ce unii istorici consideră a fi fost adevăraţi şefi de bandă înarmată. Apar acum nume noi provenind, în special, din shugo, foşti magistraţi shogunali, îmbogăţiţi şi deveniţi daimyo, nobili, se formează domenii noi, singurul obiectiv fiind acumularea de putere pe calea strîngerii de avuţii.

Pentru a-şi întări stăpînirea asupra propriului domeniu, şeful clanului militar trebuia să-şi mărească forţa armată. Avea nevoie deci de noi pămînturi pentru a le distribui şi spori astfel numărul luptătorilor. Confruntările armate între vechile şi noile clanuri, cunoscute sub numele de sengoku daimyo, se duceau pentru ceea ce am putea numi „expansiune teritorială", respectiv acapararea de noi domenii, cei mai puternici sub raport militar devenind şi mai puternici.

ntroducerea armelor de foc. Spre sfîrşitul perioadei Muromachi, în 1542, o joncă, corabie chinezească, în drum spre Macao, a fost împinsă de furtună eşuînd pe plaja insulei Tanegashima, situată la sudul ţărmului marii insule sudice a arhipelagului nipon Kyushu, care constituia proprietatea clanului Stasuma. În loc de chinezi, din joncă au apărut nişte făpturi ciudate, cum nu mai fuseseră văzute pe meleagurile nipone. Ei şi-au vîndut mărfurile aflate la bord, inclusiv 2 muschete, explicîndu-le clienţilor lor cum să le folosească şi promiţînd să revină.

Erau portughezii, primii „barbari din sud", europenii care aveau să deschidă un nou capitol cu consecinţe imprevizibile la acea dată pentru viitorul arhipelagului. Japonezii s-au arătat foarte interesaţi de mărfurile ciudaţilor neguţători, în mod deosebit de muschete. În mai puţin de un an le-au copiat şi au început să le producă, armele de foc fiind numite, de acum, Tanegashima teppo. În condiţiile luptelor neîncetate între clanuri, noile arme s-au răspîndit cu repeziciune, odată cu înmulţirea fortificaţiilor sub formă de castele, înconjurate de ziduri puternice de piatră şi pămînt, capabile să reziste asalturilor artileriei de atunci.

Odată cu comerţul şi armele de foc, portughezii au adus şi pe misionari, primul, iezuitul spaniol Francisco de Xavier, sosind la Kagoshima, în sudul insulei Kyuahu, în 1549. În cîţiva ani, noua religie număra deja sute de mii de convertiţi, respectiv 300 000—600 000, la o populaţie de 15—20 milioane de locuitori.

În acest context politic se vor ridica succesiv 3 mari conducători de oşti, cei mai mari după istoricii japonezi, Oda Nobunaga (1534—1582), Toyotomi Hideyoshi (1536—1598) şi Tokugawa Ieyasu (1542—1616), ultimii doi începîndu-şi cariera sub protecţia primului.

da Nobunaga. A fost la origine un sengoku daimyo — familie care şi-a sporit puterea în timpul războaielor civile — posedînd un domeniu alcătuit din 5 districte în partea centrală a ţării, dar care descindea dintr-o ramură a familiei Taira. Deşi reuşise să-şi asigure controlul asupra clanurilor din jur, cariera lui Nobunaga avea să înceapă odată cu instalarea la putere a ultimului shogun Anshikaga.

Viitorul mare strateg militar Toyotomi Hideyoshi îl ajută pe seniorul său Oda Nobunaga să treacă un rîu.

La începutul deceniului al şaptelea, tulburările au căpătat o asemenea amploare încît au scăpat de sub controlul administraţiei Ashikaga. Shogunul n-a reuşit nici măcar să împiedice căderea palatului său în mîinile rebelilor care l-au incendiat. În cursul tulburărilor shogunul însuşi şi-a pierdut viaţa, fratele său fiind solicitat de vasali să preia puterea şi să restabilească controlul asupra capitalei. Noul shogun nu avea însă încredere în marii daimyo. În plus, nici unul dintre aceştia nu se arătă dispus să accepte misiunea de a prelua conducerea forţelor fidele shogunului şi de a-i înfrînge pe rebeli.

În acest moment şi-a făcut intrarea pe scena politică centrală Oda Nobunaga, oferindu-şi serviciile noului shogun, lipsit, practic, de putere, şi departe de capitală. În fruntea forţelor sale şi a celor fidele noului shogun, Oda Nobunaga a intrat în Kyoto, în 1568, şi l-a instalat pe acesta în funcţie, obţinînd pentru sine un titlu echivalent cu acela de şef al guvernului shogunal. Acesta este şi momentul cînd, potrivit istoricilor japonezi, Nobunaga îşi începe efectiv campania de unificare a ţării. În scurt timp, el a reuşit să-şi asigure controlul asupra regiunilor din partea centrală a insulei Honshu, zdro-

Portughezii, primii europeni sosiţi pe ţărmurile nipone

bind nu numai împotrivirea clanurilor rebele, ci lichidînd, totodată, cu o cruzime rar întîlnită, forţa militară a unor secte şi temple budiste din Kyoto şi din împrejurimi.

Sub pretextul pacificării ţării, Oda Nobunaga şi-a sporit atît propriile sale posesiuni, cît şi pe cele ale vasalilor săi credincioşi. Pe shogun l-a constrîns să accepte un program de reforme. Drept urmare, shogunul încearcă să se debaraseze de puternicul său protector care se dovedeşte însă mai ager, îl capturează şi îl exilează într-o fortăreaţă izolată, punînd astfel capăt shogunatului Ashikaga.

Oda Nobunaga n-a îndrăznit să-şi asume titlul de shogun, nefiind un Minamoto sau un Fujiwara, cum cerea o tradiţie deja încetăţenită la acea dată. Îşi construieşte, însă, un castel de lemn, pe o fundaţie de piatră, la Azuchi, pe ţărmul lacului Biwa, nu departe de capitală, de la care a fost împrumutat numele pentru perioada cît s-a aflat la ptuere.

N-a reuşit să-şi ducă la capăt opera de unificare a arhipelagului, fiind asasinat, la numai 48 de ani, de Akechi Mitsuhide (1526—1582), unul din generalii săi.

oyotomi Hideyoshi. A preluat sarcina unificării ţării, anihilînd forţele militare ale asasinului lui Oda Nobunaga şi ale celor doi fii ai acestuia. Originar dintr-o familie de ţărani de lîngă Nagoya, Toyotomi s-a angajat în serviciul lui Oda Nobunaga, de la care capătă, în 1562, dreptul de a-şi lua un nume, întrucît, după cum se ştie, înainte de epoca modernă, japonezii, cu excepţia nobililor şi samurailor, nu aveau nume de familie. Cea mai importantă sarcină pe care i-a încredinţat-o Nobunaga a constat în cucerirea provinciilor de vest, operaţiunile conducîndu-le de la Himeji, unde se şi afla în momentul asasinării stăpînului său.

În mai puţin de 8 ani, Hideyoshi a reuşit să unifice ţara şi să pună capăt războaielor civile. A început cu clanul Oda care luase partea unuia dintre fiii lui Nobunga. Următoarea campanie a fost îndreptată împotriva lui Tokugawa Ieyasu, la sprijinul căruia apelase celălalt fiu al lui Nobunaga, dar ambii au evitat să se angajeze într-o confruntare decisivă, cu toate forţele. După cîteva luni de tatonări şi încercări de scoatere a adversarului din zonele fortificate, ei reuşesc să ajungă la o înţelegere, Ieyasu acceptînd să fie vasalul lui Hideyoshi. A anihilat, apoi, cu uşurinţă, rezistenţa unor secte budiste, a determinat, cu o armată de 250 000 militari prezenţi pe insulă, toate clanurile din Kyushu să se supună, inclusiv clanul Satsuma care era un fel de regat, practic, independent şi, în final, a capturat, împreună cu Ieyasu, castelul de la Odawara, la sud de Tokio de astăzi, instituindu-şi controlul şi asupra clanurilor din nordul ţării.

Ca şi Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi n-a cutezat să-şi asume titlul de shogun, din cauza originii sale umile, mulţumindu-se cu cel de kampaku, dictator civil. Şi-a construit însă o fortăreaţă extrem de puternică, Castelul Osaka, pe locul unui important templu budist, Honganji sau Yshiyama Mido. Construcţia a început în 1583, a durat peste 3 ani şi a fost înălţată de peste 100 000 de muncitori, cu sprijinul financiar al marilor clanuri. Era una dintre cele mai mari construcţii de acest tip, cu numeroase curţi interioare şi 20 de turnuri ce înconjurau incinta. A fost distrus şi refăcut în mai multe rînduri, începînd cu asediul lui Tokugawa Hidetada, din 1615, şi restaurarea ce a urmat, precum şi în timpul luptelor din 1868 dintre trupele imperiale şi cele shogunale şi, din nou, în bombardamentele din al doilea război mondial. Donjonul reconstituit în beton în perioada postbelică, şi numai 4 din cele 20 de turnuri de apărare se mai păstrează, terenurile actuale fiind mult mai mici decît cele iniţiale.

Hideyoshi şi-a mai construit 2 palate la Kyoto, renumite pentru fastul şi luxul lor, Palatul Juraku şi Castelul Fushimi, ultimul pe colina Momoyama, în 1594, care reflectau opulenţa şi gustul baroc al conducătorului ce voia ca astfel să i se uite originea umilă. Cei mai buni artişti ai epocii au lucrat la Fushimi, realizînd, după unele aprecieri, cel mai luxos castel din Japonia medievală, iar această colină şi-a împrumutat numele pentru desemnarea perioadei cît Hideyoshi a condus arhipelagul. A fost însă abandonat după moartea sa, shogunii Tokugawa demolîndu-l apoi în întregime. Pe acest loc a fost construit în perioada postbelică un nou castel, de data aceasta din beton, care să ofere o idee despre fastuoasa reşedinţă a lui Hideyoshi. De la Palatul Juraku, Hideyoshi a dirijat cele două expediţii nereuşite pentru cucerirea Coreei, din 1592 şi 1596, pe care le voia un prim pas pentru cucerirea Chinei şi, astfel, a lumii cunoscute atunci de el.

okugawa Ieyasu. Toyotomi Hideyoshi a murit în 1598 lăsînd un fiu, Hideyori, în vîrstă de numai 5 ani. De aceea, înainte de a muri a încercat un aranjament complicat care să-i asigure succesiunea, formînd, printre altele, un consiliu de regenţi, sub Tokugawa Ieyasu, cumnatul său, şi cel mai puternic dintre generalii săi.

Castelul Osaka,
construit de Hideyoshi Toyotomi

Acum intră în scenă al treilea mare comandant de oşti nipone care descindea în linie directă din Minamoto Yoshie, tatăl bunicului faimosului întemeietor al shogunatului, Minamoto Yoritomo, avînd rangul inițial de daimyo al provinciei Mikawa, prefectura Aichi de astăzi. El fusese remarcat de Odo Nobunaga căruia i-a fost atît de fidel încît şi-a ucis soţia şi fiul cel mai mare pentru că puseseră la cale un complot împotriva acestuia.

Ca aliat şi vasal al lui Hideyoshi, a primit în 1590 domeniul Kanto, unde îşi va alege ca reşedinţă vechiul castel al lui Ota Dokan, construit în 1457, pe care l-a reconstruit şi extins. În jurul castelului se vor dezvolta pînă la sfîrşitul secolului temeliile viitoarei capitale shogunale Edo, actuala capitală a Japoniei, Tokio.

La moartea lui Hideyoshi, Ieyasu controla deja o mare parte din clanurile zonei centrale a arhipelagului. Manevrînd cu abilitate, el a reuşit să creeze disensiuni între diferitele clanuri rivale şi, apoi, să-şi asigure controlul asupra întregii Japonii prin bătălia de la Sekigahara de la 21 octombrie 1600. În această pitorească localitate de munte din prefectura Gifu, nu departe de monumentul ce marchează amplasamentul unei vechi bariere, se află locul unde s-au înfruntat forţele coalizate ale celor două tabere, respectiv a lui Toyotomi Hideiori, succesorul lui Hideyoshi, plasate sub comanda generalului Ishida Kazushiga, şi cea a lui Tokugawa Ieyasu, pretendent la guvernare.

Aproape toată nobilimea epocii a fost prezentă la Sekigahara. Unii, între care Kobayakawa Hideaki, au urmărit cu atenţie evoluţia luptei, înainte de a se alătura taberei învingătorilor, iar alţii, ca Mori Terumoto, daimyo de Hiroshima, a încercat în zadar, după înfrîngere, să obţină clemenţa lui Ieyasu. Se pare că la lupte au participat 210 000 de combatanţi, fiind astfel cea mai mare bătălie din istoria medievală japoneză, soldată cu 30 000 de victime.

După Sekigahara nimic nu l-a mai putut împiedica pe Ieyasu să-şi asume titlul de shogun ca descendent al familiei Minamoto, ceea ce a şi făcut, în 1603, noul bakufu stabilindu-şi reşedinţa la Edo. Renunţînd oficial la acest titlu, din 1605, în favoarea fiului său, Hidetada, în vîrstă de 26 de ani, Ieyasu s-a retras la Sumpu, Shizouka de astăzi, de unde a continuat să conducă prin intermediul fiului său rămas la Edo.

Ameninţarea familiei Toyotomi, decăzută acum la rangul de simplu daimyo, nu fusese însă complet înlăturată întrucît Yodogimi, văduva lui Hideyoshi, se retrăsese, împreună cu Hideiori, fiul lui Hideyoshi, în Castelul Osaka, fortăreaţă considerată pe atunci drept inexpugnabilă. În 1614, forţele lui Tokugawa au atacat castelul, dar abia în 1615, după un al doilea asediu, a putut fi cucerit de Hidetada.

Yodogimi şi Hideiori s-au sinucis, pentru a nu cădea în mîinile lui Ieyasu, iar ultimul supravieţuitor al lui Toyotomi Hideyoshi, nepotul său,

Prinţul Shotoku, una dintre cele mai mari personalităţi ale istoriei joponeze

Kunimatsu, în vîrstă de numai 8 ani, a fost ucis. Se spune că Ieyasu a luat această decizie aducîndu-şi aminte faptul că Taira Kiyomori, înfrîngînd clanul Minamoto, a cruţat viaţa a doi copii, Yoritomo şi Yoshimitsu, care aveau să aducă, ajunşi la maturitate, ruina familiei Taira, primul instaurînd shogunatul.

În primăvara următoare, în 1616, avea să moară şi Ieyasu, din cauza unei răni primite în timpul asediului Castelului Osaka.

e au reprezentat cei 3 mari conducători de oşti pentru Japonia ? Pentru a ilustra sugestiv răspunsul la această întrebare, japonezii obişnuiesc să spună, referindu-se la neîntrecuta lor artă de amenajare a grădinilor, că Oda Nobunaga a cioplit pietrele, Toyotomi Hideyoshi le-a şlefuit, iar Tokugawa Ieyasu le-a aşezat la locul cel mai potrivit.

Modul în care cei 3 şi-au dus opera la capăt, este sugerat, de asemenea, cu ajutorul unei cunoscute istorioare care le surprinde foarte bine trăsăturile caracteristice. Toţi 3 ar fi avut de a face cu o pasăre care ar fi refuzat să cînte. Reacţia lui Nobunaga ar fi fost impulsivă : „O voi ucide dacă nu cîntă", Toyotomi, mai flexibil, ar fi spus : „O voi face-o să cînte pentru mine". Tokugawa, cu răbdarea-i şi prudenţa proverbială, s-ar fi mulţumit să spună : „Am să aştept pînă va cînta".

Timpul cît Nobunaga şi Hideyoshi s-au aflat la conducerea Japoniei a primit numele de perioada Azuchi-Momoyama (1573—1601), după numele locurilor unde cei doi şi-au stabilit reşedinţele, respectiv castelele de la Azuchi, al lui Nobunaga, şi de pe colina Momoyama, al lui Toyotomi.

Oda Nobunaga a fost asemuit de japonezi cu Taira Kiyomori din care descindea, fiind un samurai ambiţios şi un eminent strateg militar, lipsit de temă, de inhibiţii religioase şi de superstiţii, cu o înfăţişare aristocratică, dar extrem de dur. Avea fruntea înaltă, faţa ovală, nas acvilin şi o statură impozantă pentru japonezi. Purta barbă cu o mustaţă lungă, dar îmbrăcămintea era sobră, armura simplă, fără decoraţiuni în aur şi argint. Un bărbat curajos, deschis, loial, de un orgoliu rar întîlnit, însă, mistuit, de asemenea, de o ambiţie nemăsurată. Lui i se atribuie nu numai dorinţa de unificare şi de supunere a clanurilor din arhipelag, ci şi cea de cucerire, ulterioară, a Chinei.

Între altele, Oda Nobunaga a înţeles posibilităţile pe care le ofereau armele de foc aduse de portughezi şi a reuşit să-şi asigure controlul asupra centrelor de producţie a acestora, introducîndu-le în dotarea trupelor înaintea adversarilor săi. În 1575, a echipat 3 batalioane cu 3 000 de muschete şi le-a instruit să tragă în serie obţinînd un efect similar armelor automate. Cu această tactică a distrus, de exemplu, cavaleria clanului Takeda, socotită a fi fost cea mai de temut forţă militară a epocii, într-o luptă ale cărei consecinţe spectatorii de film le-au putut vedea în „Kagemusha", remarcabilă realizare cinematografică a marelui regizor nipon Akira Kurosawa.

Tot Nobunaga a fost primul care şi-a construit o flotă proprie, constituită din 6 corăbii mari, cum nu se mai văzuseră în Japonia.

Între măsurile lui Nobunaga se numără cele de întărire a rolului samurailor în societate, de stimulare a comerţului prin construirea de porturi libere pentru schimburile de mărfuri cu portughezii şi cu spaniolii, abolirea practicilor de confiscare a mărfurilor şi a taxelor prohibitive, deschiderea de noi drumuri, emisiuni monetare etc.

1159. Luptele opun două familii rivale Minamoto Taira. Supremaţia clanului militar a creat o clasă de războinici care se luptă fără răgaz : samuraii.

Prin obiceiurile şi comportamentul său, Oda Nobunaga aparţine evului mediu japonez, dar prin viziunea şi măsurile sale economice şi politice el poate fi considerat predecesorul unui nou tip de om de stat, modern prin excelenţă. Avea un simţ desăvîrşit al ordinii şi disciplinii şi a înţeles necesitatea dezvoltării unor relaţii armonioase cu exteriorul, străinii, respectiv portughezii şi misionarii, fiind bine primiţi şi protejaţi de el.

Toyotomi Hideyoshi avea să rămînă în conştiinţa poporului japonez ca o figură legendară, fiind considerat una dintre cele mai fascinante personalităţi ale istoriei nipone. Însăşi apariţia sa pe lume ţine de legendă. În satul Nakamura, din provincia Owari, în apropiere de Nagoya de astăzi, trăia un ţăran sărac, foarte necăjit că nu avea copii. Anii se scurgeau unul după altul fără să aducă, spre disperarea lui, urmaşul atît de dorit care să-i asigure perpetuarea numelui şi amintirii, aşa cum cerea tradiţia. Căci absenţa unui urmaş făcea aproape obligatorie adoptarea unui băiat. Abia tîrziu, spre anii senectuţii, cînd totul părea că s-a sfîrşit, s-a întîmplat şi minunea. Noul născut a primit numele de Hiyoshi, dar tatăl n-a avut parte să-şi vadă feciorul mare, murind înainte ca acesta să împlinească 7 ani.

Mama lui Hiyoshi s-a recăsătorit la un an după moartea tatălui, cu un alt ţăran din localitate, dar între băiat şi tatăl vitreg nu s-a putut înfiripa nici un sentiment de afecţiune.

Dorind ca băiatul să se facă bonz, călugăr budist, mama sa l-a trimis, cînd a împlinit 9 ani, la o mînăstire budistă. Bonzul care l-a luat în primire a încercat în zadar să-l aducă pe calea dorită. În curînd, băiatul avea să fie considerat sălbatic, leneş, neascultător, obraznic şi brutal. La început i s-a dat de lucru la bucătărie, dar a fost surprins mîncînd pe furiş porţiile altor călugări. La reproşurile bonzului, băiatul a răspuns :

— O, stăpîne greşeşti. Nu din lăcomie am făcut-o, ci pentru a-mi asigura mîncarea pe care nu mi-o dai.

Pe cînd avea 12 ani, băiatul a fost surprins comportîndu-se ireverenţios. Însărcinat să-i aducă lui Buda o ofrandă de orez, tînărul a pus vasul cu orez în poala statuii lui Buda zicînd cu năduf : „Na, mănîncă !" Apoi a pus mîna pe un retevei şi a dat cu atîta forţă în capul statuii încît a prăvălit-o la pămînt. Era prea mult pentru un lăcaş budist, astfel că bonzul i-a arătat poarta mînăstirii punînd capăt uceniciei lui Hiyoshi.

Izgonirea din mînăstirea budistă a însemnat pentru Hiyoshi angajarea pe o cale plină de neprevăzut şi aventuri. Uneori rătăcea fără rost şi fără să mănînce zile întregi, dormind sub cerul liber.

Într-o seară, culcîndu-se sub un pod, era cît pe ce să fie călcat de un samurai călare. Furios, Hiyoshi s-a repezit la samurai şi a încercat să-i smulgă sabia pentru a-l determina să-i ceară iertare. Impresionat de furia, agilitatea şi forţa băiatului, samuraiul s-a interesat de situaţia lui şi l-a întrebat unde-i sînt părinţii.

— Tata a murit şi eu nu vreau să mă fac bonz, cum vrea mama. Vreau să mă fac samurai, dar am numai 13 ani, i-a răspuns băiatul cu o voce puternică, plină de încredere, care nu se putea angaja ca luptător înainte de a împlini 15 ani, vîrsta majoratului la acea dată.

Minamoto Yorimoto, primul shogun, întemeietorul şogunatului.

— Îmi placi, băiete, şi pentru că nu ai de lucru, vino cu mine. Am să găsesc ceva potrivit pentru unul ca tine. Vrei să ajungi războinic ? Ei bine, am să-ţi dau o sabie, i-a spus samuraiul.

Băiatul a acceptat cu bucurie oferta. Sabia pe care a primit-o era însă veche şi aproape inutilizabilă.

— Îţi baţi joc de mine ! Vreau o sabie adevărată, cum este cea a domniei voastre, i-a spus băiatul samuraiului.

— Ei bine ! O vei avea. Cu condiţia s-o iei fără ca eu să prind de veste, i-a răspuns samuraiul.

Condiţia pusă echivala, practic, cu imposibilitatea de a obţine o asemenea armă. Samuraii nu se despărţeau niciodată de săbiile lor. Le păstrau tot timpul la brîu, iar noaptea sau în

Una din renumitele pagode din Nasa

alte împrejurări, le puneau lîngă ei, la îndemînă, gata să poate fi folosite la cel mai mic semn.

La 3 zile după această promisiune condiționată a izbucnit un incendiu. Samuraiul, bănuind că Hiyoshi va profita de confuzia și de emoțiile provocate de incendiu pentru a-i fura sabia, și-a sporit atenția, dar ziua și noaptea au trecut fără să se întîmple ceva. Ziua următoare, obosit de atîta veghe, samuraiul s-a lăsat furat de somn doar pentru o clipă. Nu mică i-a fost mirarea cînd trezindu-se a constatat că sabia îi dispăruse. N-a avut de ales. A trebuit să-și respecte promisiunea, iar Hiyoshi a obținut arma mult dorită.

În mai puțin de 3 ani, Hiyoshi a ciștigat încrederea stăpînului clanului obținînd postul de administrator financiar al domeniului. Promovarea într-o asemenea poziție, într-un timp atît de scurt, i-a atras invidia și ura celorlalți slujitori, ceea ce l-a determinat pe Hiyoshi să părăsească domeniul. La plecare a primit o sumă de bani pentru a-și cumpăra zale.

Arzînd de dorința de a se angaja în serviciul clanului Nobunaga, cel mai puternic, pe atunci, în părțile acelea, Hiyoshi și-a cumpărat cu banii primiți îmbrăcămintea potrivită pentru a se prezenta ca să solicite angajarea. La început i s-a dat o slujbă modestă — să îngrijească de cai — dar tînărul și-a spus că nimic nu-l va împiedica să obțină un post mai bun.

Oda Nobunaga era un stăpîn nerăbdător, iute la mînie, care băgase spaima în slujitori, astfel că aceștia se fereau pe cît puteau să-i iasă în cale. Hiyoshi nu avea însă motive să se ferească din calea noului său stăpîn. Dimpotrivă. S-a văzut chiar împins de ceilalți slujitori s-o facă și s-a străduit din răsputeri să-l mulțumească pe Nobunaga.

Energia, priceperea și curajul tînărului Hiyoshi i-au atras atenția lui Oda Nobunaga care l-a îndrăgit pe tînăr și, în 1562, l-a făcut samurai, acordîndu-i, totodată, și dreptul de a-și lua un nume de familie. Astfel Hiyoshi a devenit samuraiul Toyotomi Hideyoshi care a primit, în 1574, de la Nobunaga un domeniu propriu, cu un castel, ajungînd mîna sa dreaptă și unul dintre cei mai de încredere generali.

După ce i-a răzbunat moartea lui Oda Nobunaga, ca un brav samurai, Hideyoshi se aștepta să fie invitat de vasalii stăpînului său să-i continue opera de unificare a țării. Aceștia au optat însă pentru fiii lui Nobunaga, refuzînd să permită unui „parvenit" să ajungă la același rang glorios cu fostul lor stăpîn. Hideyoshi nu era însă omul care să suporte o asemenea umilință. Fără să se teamă că va fi socotit un rebel, și-a chemat trupele credincioase la arme și a pornit la luptă deschizîndu-și calea spre putere.

Nu numai originea țărănească a lui Toyotomi Hideyoshi, considerată umilă la data aceea, ci ascensiunea sa extraordinară, ci și înfățișarea fizică a fascinat. Era mic de statură, urît — „un aventurier pitic, cu față de maimuță", cum îl caracteriza un istoric britanic, James Murdoch, care-l considera însă „cel mai mare om de stat al secolului, atît din Japonia, cît și din Europa" — dar producea asupra celor din jur o impresie covîrșitoare de forță și vrajă.

A combinat într-o manieră imprevizibilă diplomația cu forța și a rearanjat cu o intuiție rar întîlnită harta arhipelagului.

A instituit o evidență clară a întregului teritoriu și a repartizat vasalilor săi domeniile astfel încît daimyo potențial periculosi să aibă drept vecini și să fie supravegheați de oameni de încredere, ținîndu-i astfel, cu fermitate și diplomație, strîns ca într-un clește.

A devenit celebră maniera în care i-a determinat pe șefii marilor clanuri să-i jure credință. Ca o demonstrație a raporturilor prietenești cu împăratul, Toyotomi Hideyoshi l-a invitat pe tînărul suveran, lipsit de apărare și sărac, să petreacă 5 zile la palatul său Juraku. A doua zi i-a chemat pe cei mai importanți daimyo și le-a cerut să jure credință atît suveranului cît și lui kampan Majestății Sale, adică lui.

ea mai importantă reformă a lui Hideyoshi privește clasa din mijlocul căreia s-a ridicat — țărănimea. A impus o linie clară de demarcație între țărani și samurai, a interzis tuturor țăranilor și slujitorilor de pe domenii să le părăsească fără permisiunea stăpînului, și le-a cerut să depună toate armele aflate în mîinile lor.

Separarea clară a țăranilor de samurai, apreciază niponologul american Edwin Reischeuer, a forțat pe samuraii rurali să se decidă dacă să-și urmeze seniorul, ca slujitor remunerat de acesta, sau să rămînă să lucreze pămîntul pe care îl posedă ca țăran. Mulți dintre samuraii care au optat pentru această din urmă soluție au devenit căpetenii și lideri ai societății rurale.

Hideyoshi a rămas în istorie și ca primul conducător japonez care a recurs la persecuții împotriva creștinismului adus de europeni, în special pentru crucificarea, la Nagasaki, în februarie 1597, a unui număr de 26 creștini, inclusiv șase călugări franciscani spanioli. El este și autorul a două edicte de expulzare a străinilor, rămase fără urmări.

Viața culturală a perioadei Azuchi—Momoyama a fost bogată. În special arta a cunoscut o înflorire deosebită afirmîndu-se mai ales prin castele : Azuchi, Juraku, Fukushima, concomitent cu opulența și barocul gustate de Hideyoshi și artele influențate de gîndirea zen, teatrul Noh, chanoyu, ceremonia ceaiului, ikebana, arta buchetului floral, arta amenajării grădinilor, personalitatea cea mai importantă a epocii fiind Sen-no-Rikyu.

În arhitectură, de exemplu, Toyotomi Hideyoshi a creat un nou model de reședință aristocratică fastuoasă, compusă dintr-un palat și unul sau mai multe pavilioane de ceai. În peisajul rustic din sudul capitalei Kyoto a înălțat Palatul Juraku, o reședință de o eleganță supremă în epocă, unde a oferit serbări atît de somptuoase încît nici un alt nobil japonez n-ar fi îndrăznit să aspire la organizarea lor.

Al treilea mare general, Tokugawa Ieyusu, este asemănat de japonezi cu Minamoto Yoritomo, și se spune că el însuși l-ar fi luat ca model pe ilustrul său înaintaș. El a identificat interesele Japoniei cu cele ale propriei sale familii, așa cum remarca istoricul britanic Richard Storry, și și-a consacrat întreaga energie pentru a consolida supremația familiei sale pe bazele stabilite deja de cei doi înaintași, sub un bakufu situat, ca și cel de la Kamakura, departe de influența considerată nefastă a aristocrației de la curtea imperială din Kyoto.

Ieyasu a împărțit țara între propriul său domeniu și cele ale vasalilor, oprind pentru sine un sfert din terenurile agricole, toate orașele mari, porturile și minele.

Numărul vasalilor a fost inițial de 295, iar domeniile acordate au variat între cele capabile să asigure veniturile echivalente cu 10 000 koku de orez și 1 022 700 koku, unitate reprezentînd valoarea orezului necesar unei persoane pentru a trăi un an, respectiv aproximativ 180,38 kilograme.

Profesorul Tsuchiya Takao apreciază, în „Istoria economică a Japoniei", că, spre sfîrșitul perioadei Edo, producția de orez a arhipelagului era de circa 30 milioane koku, din care 4,2 milioane reveneau shogunului și 2,6 milioane, slujitorilor săi.

Japonezi și portughezi în sec. al XVI-lea. Pictură de epocă

Oda Nobunga asediat de rebeli își pune capăt vieții curmîndu-se astfel prima tentativă de unificare a arhipelagului nipon.

dministrația Tokugawa, Bakufu de Edo constituie un model de organizare a statului-familie ereditar. Pe baza principiilor elaborate de Ieyasu, shogunii Hidetada și Iemitsu au împărțit domeniile nobiliare în 3 categorii. Din prima categorie făceau parte domeniile fiilor lui Ieyasu și ale descendenților lor. Urmau fudai daimyo, domeniile nobililor ereditari constituiți din vasali de încredere ai lui Ieyasu, existenți înainte de bătălia de la Sekigahara. Ultimii erau tozama daimyo, nobili care s-au aliat lui Ieyasu înainte de bătălie și cîțiva care s-au supus în timpul, sau imediat după luptă.

Ieyasu și urmașii săi i-au tratat pe nobilii japonezi exclusiv în funcție de pozițiile pe care aceștia s-au situat în înfruntarea de la Sekigahara. Cei ce i s-au împotrivit și-au pierdut domeniile, devenind, împreună cu samuraii lor, ronini, oameni fără căpătîi, adică luptători fără stăpîni, o categorie socială cu o componență pitorească incluzînd oameni cu însușiri aparte intrați în legendă pentru aventurile și actele lor de curaj.

Bătălia de la Shedigara. Victoria lui Tokugawa Ieyasu asupra forțelor lui Toyotomi Hideyori a asigurat întemeierea dinastiei șogunale Tokugawa

Bakufu de Edo a creat o structură de control foarte complicată, dar eficientă pentru a anihila orice tentativă de revoltă, ceea ce i-a asigurat o longevitate de 264 de ani. Deși domeniile erau complet autonome și nu plăteau taxe, daimyo trebuia să răspundă de loialitatea vasalilor și să facă față unor obligații costisitoare, cum erau construirea de palate și întreținerea unei curți la Edo, corespunzător rangului, unde să locuiască permanent familia sa, ca o garanție a loialității clanului, iar el însuși să se prezinte personal shogunului și să rămînă în oraș jumătate de an inițial, apoi, alternativ, cîte un an la Edo și altul pe domeniul său, evident, în contratimp cu vecinii domeniului său. Este sistemul Sankin Kotai instituit în 1635.

Toate călătoriile — cele mai faimoase desfășurîndu-se pe Tokaido, drumul Mării de Răsărit —, intrările și ieșirile din Edo erau strict controlate prin bariere și gărzi cu ordine severe să vadă dacă „intră arme sau ies femei", indiciu considerat sigur al oricăror pregătiri de revoltă. Printr-un sistem polițienesc bine organizat era supravegheată și viața particulară a daimyo care trebuiau să obțină permisiunea shogunului pentru o serie de acte de interes strict particular, în special pentru căsătoria lui sau a fiilor și fiicelor sale.

Societatea japoneză a fost împărțită în patru categorii strict delimitate, fiecare cu obligații precise și cu norme rigide de relații între ele și în interiorul lor, respectiv shi sau bushi, războinicii, adică samuraii, clasa conducătoare, noh, sau kyakusho, țăranii, producătorii bunurilor de primă necesitate, în primul rînd hrana, ko sau shokunin, artizanii, meseriașii, producătorii de alte bunuri, și sho, sau shonin, negustorii, considerați cărăuși parazitari ai bunurilor produse de țărani și meseriași. Toate celelalte profesii sau ocupații se aflau în afara societății oficiale, prezența lor fiind tolerată, cu excepția eta, cei ce practicau, ereditar, muncile considerate murdare — măcelari, tăbăcari, călăi etc. — izolați de restul societății în comunități închise. Shokunin și shonin constituiau choniu, orășenii, care aveau să-i depășească, în scurt timp, ca forță economică, pe hyakusho.

Pe domeniile lor, shogunii Tokugawa au instituit reguli meticuloase privind aproape toate aspectele vieții sociale și particulare atît ale vasalilor samurai, cît și ale celorlalte categorii, inclusiv tipul de locuință, îmbrăcămintea pe vîrste, sex, ocupație etc. Aceste reguli au servit ca model cvasiobligatoriu și pentru administrarea domeniilor lor de către ceilalți mari daimyo. Ei înșiși au respectat cu rigurozitate regulile privind viața militară și particulară, stabilite de shogun pentru samurai. În această perioadă se definitivează normele morale și etice ale samurailor care alcătuiesc faimosul cod Bushido, iar criteriul fundamental de apreciere a unui vasal sau supus, loialitatea necondiționată, a fost generalizat, atribuindu-i-se și o încărcătură emoțională mistică.

Perioada Tokugawa a rămas în istorie nu numai ca una dintre cele mai prodigioase pentru arta și cultura japoneză, dar și pentru izolarea Japoniei de lumea exterioară. Bakufu de Edo a reușit să păstreze timp de 2 secole și jumătate supremația familiei Tokugawa într-o ierarhie rigidă, pașnică, dominată de samurai, dar shogunii înșiși, ca și înaintașii lor Minamoto, sau ca suveranul de la Kyoto, au fost doar conducători nominali, cedînd practic puterea unora dintre consilieri sau personalități din jurul lor. De aceea, în afara lui Ieyasu, întemeietorul dinastiei, ceilalți shoguni Tokugawa nu și-au impus o prezență puternică pe scena istoriei nipone. Ceilalți nobili au urmat și ei cu fidelitate modelul, fiind doar nominal conducătorii domeniilor lor, care erau administrate, de fapt, de samurai „birocrați", sau „grupuri de decizie".

ersonajele și modelele lor. Cititorul recunoaște cu ușurință modelele istorice ale principalelor personaje ale romanului. Va identifica, cu siguranță, în Yoshi Toranaga — noh — Minowara, generalul țăran Nakamura și daimyo dictator Goroda pe cei trei mari conducători de oști japonezi din secolul al XVI-lea, Tokugawa Ieyasu, Toyotomi Hideyoshi și Oda Nobunaga, observînd că sînt respectate, ca atare, datele istorice reale. Cele 3 familii care au dat lungul șir de shoguni pînă la 1600, Minowara, Fujimoto și Takashima sînt Minamoto, Fujiwara și Taira, cu precizarea că ultima n-a dat, în realitate, nici un shogun.

Yoshi Sudara, fiul lui Toranaga, nu este altcineva decît Tokugawa Hidetada, care i-a succedat, ca shogun, tatălui său.

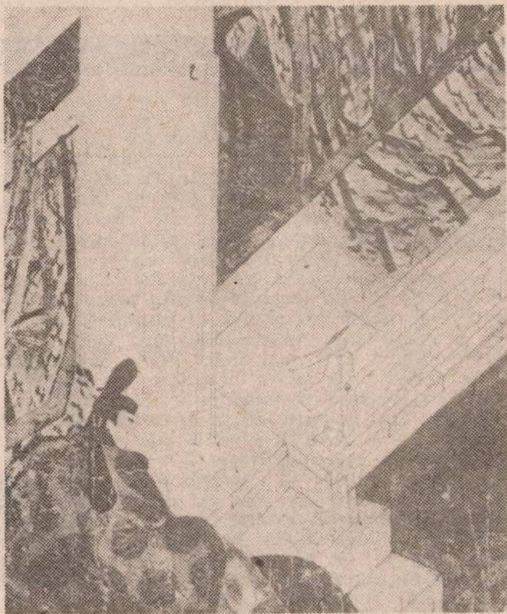
În tabăra ostilă lui Toranaga vom identifica pe generalul Ishido în persoana generalului

Castelul Fushimi de lingă Kyoto construit de Hideyoshi Toyotomi

Ishida Kazushige, conducătorul trupelor lui Toyotomi Hideiori, micuţul Yaemon, din roman, iar pe doamna Ochiba, văduva lui Nakamura, in persoana lui Yodogimi, văduva reală a lui Hideyoshi.

În roman, Gotoda a fost asasinat de generalul Akechi Jinsai, tatăl lui Mariko, in realitate asasinul lui Oda Nobunaga a fost generalul Akechi Mitsuhide.

Nu dispunem de suficiente date pentru a stabili dacă şi alte personaje au fost modelate după personalităţi istorice reale. Ceea ce putem afirma cu precizie este că in privinţa celor 3 mari conducători de oşti, Oda Nobunaga, Toyotomi Hideyoshi şi Tokugawa Ieyasu, în roman Gotoda, Nakamura şi Toranaga, James Clavell s-a ţinut foarte aproape de adevărul istoric. Întilnim în roman pagini de strictă valoare documentară asupra istoriei shogunatului, ca atare, a acţiunilor militare şi politice ale celor 3, iar portretele lor sint cele cunoscute de istoriografia japoneză.

Pictură din 1 200 reprezentind pe prinţul Genji. La 1005 doamna de onoare şi poetesa Murasaki Shikilu a scris celebrul roman „Genji Monogatar"

Samuraii in luptă cu mongolii, în sec. al XIII-lea: Fragment dintr-o pictură de epocă

Uneori, în roman sînt redate gînduri sau chiar fraze atribuite celor 3 mari personalităţi ale istoriei nipone, cum este cazul reproducerii aproape cuvînt cu cuvînt a textului legatului lui Ieyasu privind răbdarea.

Ce putem spune despre personajul central al romanului în jurul căruia se clădeşte acţiunea. Este John Blackthorne produsul imaginaţiei lui James Clavell ?

ANJINSAN

În apropiere de Nihonbashi, Podul Japoniei, punctul din centrul capitalei nipone de la care se măsoară, potrivit tradiţiei, toate distanţele, se află un memorial modest numit Anjinchojinja, dedicat, aşa cum îi arată numele, unui pilot, pentru că anjin înseamnă pilot naval în limba japoneză. Memorialul marchează, de fapt, locul unde se afla locuinţa acestui personaj, suficient de important pentru ca amintirea lui să fie în continuare marcată în zona centrală a unuia dintre cele mai mari oraşe ale lumii, unde preţul unui metru pătrat de teren depăşeşte cu mult orice imaginaţie. Este drept că o stradă care pornea de la acest memorial şi căreia îi era acordat acest nume, a dispărut după marele cutremur de la 1 septembrie 1923, dar putem înţelege cu uşurinţă motivul privind clădirile moderne din jur, cu supermagazinele, băncile şi oficiile diverselor firme.

Pentru cei descurajaţi de jungla de beton şi sticlă din jur şi de imaginea autostrăzii suspendate pe pilonii de beton care o poartă peste Nihonbashi acoperindu-l, poliţistul din cabina aflată la unul din capetele podului, îi va arăta, aşa cum mi-a arătat şi mie, drumul spre memorialul aflat în apropiere.

Nu este singurul monument dedicat acestui personaj cu nume atît de ciudat. Dacă vei călători din Tokio, gara Shinagawa, pe linia ferată Keihin Kyoko-sen, ca să amintesc doar traseul pe care l-am parcurs eu însumi —, la Yokosuka, oraş cu peste 400 000 de locuitori şi cu o mare bază navală americană, situat la numai 50 de kilometri de capitala niponă, vei întîlni o gară numită Anjinzuka. Aproape de Anjinzuka, de fapt între ea şi gara Yokosuka, se înalţă dealul Hatake, cu altitudinea de 208 metri, pe care a fost amenajat un parc numit Tsukayama. Pe culmea dealului, două stele funerare, una lîngă alta, împrejmuite cu un gărduţ de fier, la umbra unui arbore, străjuiesc locul unde acest personaj şi-a aflat, împreună cu soţia sa japoneză, odihna de veci.

Am urcat pe o alee în trepte de piatră pe culmea dealului într-un peisaj tipic japonez, încununat primăvara de sakura, floarea de cireş, floarea florilor, cea mai îndrăgită de insulari. Aici am constatat că numele de familie al personajului numit Anjin este Miura, evident convenţional, după cel al peninsulei ce conturează la sud gura golfului Tokio, unde se afla domeniul său. Am înţeles că numele face parte din categoria celor acordate, de regulă, de nobilii Japoniei medievale, oamenilor de rînd lipsiţi de dreptul de a avea o identitate civilă pe care îi ridicau la rangul de samurai sau la alt rang nobiliar.

Solicitat, oricare dintre vizitatorii japonezi sînt gata să-ţi ofere o mulţime de detalii şi să-ţi arate zona suburbană Hemi care constituia cîndva domeniul lui Anjin, sau mai bine zis Anjin-san, domnul Anjin, particula onorifică san putînd fi tradusă cu domnul. Astăzi, mai pot fi văzute încă aici căsuţe japoneze ce te fac să te întorci cu gîndul la farmecul natural al aşezărilor de odinioară, cu minusculele lor grădini îndrăznind să se caţere pe pantele dealului. Departe, spre dreapta se vede, dincolo de oraş, rada portului Yokosuka.

Tot în apropiere de Tokio, la 120 kilometri, în Izu ʾhanto, peninsula Izu, pe coasta orientală a acesteia, într-una dintre cele mai frumoase staţiuni balneare nipone, cu peste 800 de izvoare termale, Ito, cu aproape 1 000 000 locuitori,

am întîlnit un nou memorial dedicat aceluiași Anjinsan. Este și acesta situat într-un peisaj minunat, la sud-est de gara orașului, lingă estuarul lui Okawa. Nu departe de aici, în golful Kawana se reflectă semeață culmea lui Amagisan, cu altitudinea de 1 407 metri.

Aici memoria lui Miura Anjin este onorată, în fiecare an, cu un Anjin Matsuri. Festivalul pilotului, de trei zile, 8—10 august. În seara zilei de 9 august, pe pîrîul Matsu, afluent al lui Okawa, sînt lansate o mie de toro nagashi, bărcuțe cu lampioane colorate. La 10 august are loc o ceremonie, la care participă, de regulă, și ambasadorii britanic și olandez.

Cine a fost Miura Anjin ? ...19 aprilie 1600. În dimineața acestei zile, pescarii micii așezări Sashiu, de pe țărmul răsăritean al peninsulei Izu, văd cu uimire o corabie ciudată, eșuată pe bancurile de nisip din apropierea plajei, împinsă acolo, probabil, de furtuna violentă din timpul nopții. Vasul se numea Liefde și avea la bord 24 de supraviețuitori, dintr-un echipaj de 110 oameni. Era ultima dintr-un grup de 5 corăbii olandeze care părăsiseră Amsterdamul în 1598 pentru o călătorie în scopuri militare, comerciale și exploratorii și reușise să atingă țărmul nipon, la capătul unei încleștări supreme, de peste 4 luni, cu marele ocean, traversat pentru prima dată de acești europeni. Ajunși aici, supraviețuitorii aveau să se reintîlnească cu ecoul îndepărtat al ostilităților de pe continentul european : iezuiții aflați deja de cîteva decenii în arhipelag pretindeau că naufragiații sînt pirați și trebuie condamnați la moarte.

ntre supraviețuitori se afla și un englez, William Adams, născut în 1554, la Gillingham în Kent, pilotul navei, care avea o constituție robustă și rezistase mai bine decît ceilalți. Pînă acum nimeni nu a reușit să infirme opinia că el a fost primul englez care a pus piciorul pe pămîntul nipon. Oricum, așa cum susține istoricul britanic Richard Storry în a sa „A History of Modern Japon", „O istorie a Japoniei moderne" (Penguin Books, 1969), el s-a dovedit a fi și foarte norocos, a reușit să producă o impresie deosebită celui mai puternic om politic și militar nipon, Tokugawa Ieyasu, întemeietorul dinastiei shogunale cu același nume, și să-i cîștige încrederea.

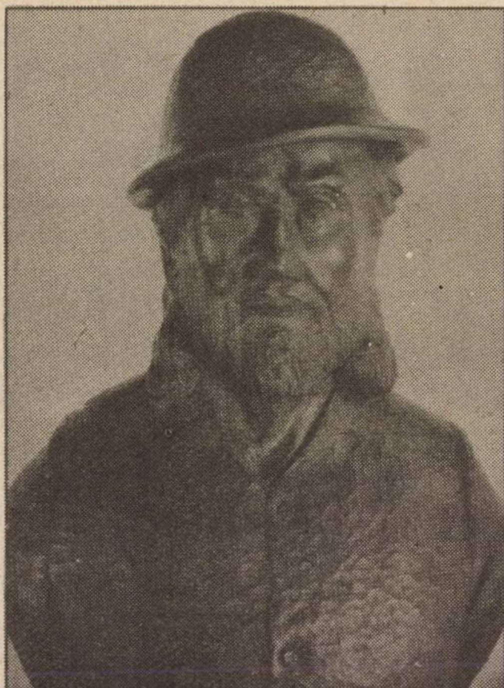
William Adams avea să rămînă pînă la sfîrșitul vieții sale în Japonia și să lase amintiri vii pînă astăzi în memoria locuitorilor acestor meleaguri. Cunoscător al cîtorva limbi, inclusiv portugheza, a învățat relativ ușor și japoneza și a devenit interpret și consilier al lui Ieyasu care l-a răsplătit cu rangul nobiliar de hatamoto, cu statut de samurai, și l-a înzestrat cu domeniul Hemi, precum și cu o soție japoneză cu care a avut 2 copii. Viitorul shogun a sesizat că ar fi util pentru el să stabilească un nou canal comercial pe lîngă cele ale chinezilor, portughezilor și spaniolilor, prin intermediul noilor veniți, și a obținut cît mai multe date despre situația politică a Europei și a lumii de atunci, pe care le-a confruntat cu cele obținute de la iezuiți. De asemenea, l-a convins pe englez să-i ofere o serie de cunoștințe de matematică, navigație, comerț internațional și să construiască, începînd din 1605, două corăbii similare celei cu care venise și care au fost lansate la Ito.

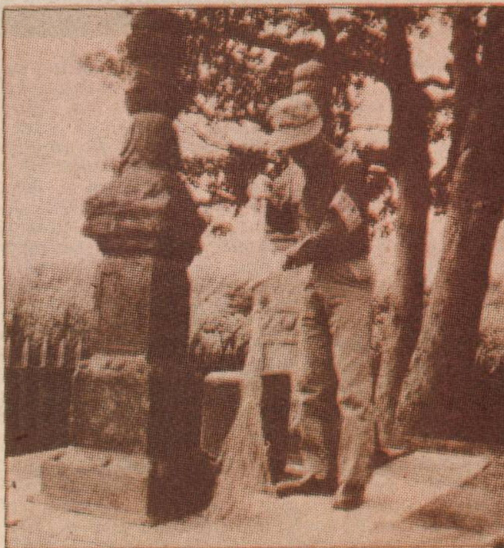
Castelul Osaka, donjonul principal

William Adams s-a străduit să-i ajute pe compatrioții săi și pe olandezi să stabilească relații comerciale cît mai avantajoase cu japonezii. Lui nu i s-a permis, inițial, să părăsească arhipelagul, dar a reușit să obțină această permisiune pentru camarazii supraviețuitori care au dus cu ei și o scrisoare a shogunului, invitîndu-i pe olandzi și englezi să facă negoț. Adams însuși a trimis la Londra mai multe scrisori, unele păstrîndu-se pînă astăzi, prin care îi sfătuia pe britanici ce mărfuri să trimită — în special plumb, oțel, oglinzi, articole de sticlă și țesături fine — și îi informa că singurele taxe vamale necesare constau în darurile oferite shogunului. Dacă vreo corabie englezească ajunge în estul Japoniei, scrie el, „să întrebe de mine. Sînt cunoscut în limba japoneză sub numele de Anjin Sama".

Primii au sosit olandezii care, cu ajutorul lui Adams, au obținut condiții comerciale mai favorabile decît cele ale portughezilor și spaniolilor și au înființat o casă de comerț, în 1609, sub conducerea lui Abraham Van Den Brock, în insula Hirado, de lîngă țărmul marii

William Adams, primul englez care a ajuns în Japonia, la 1600, modelul lui John Blackthorne din romanul „Shogun“ ● Mormîntul lui Adams și al soției sale pe culmea dealului Hatake

insule sudice Kyushu, aproape de orașul Nagasaki. Astăzi, această insulă, rezervată cîndva „barbarilor din sud“, a fost legată de țărm printr-un pod și este inclusă, grație peisajelor încîntătoare, în Parcul Național Sakai, din prefectura Nagasaki.

Prima navă comercială englezească, „Clove“, a ancorat la Hirado la 11 iunie 1613, avînd instrucțiuni să se sfătuiască cu Adams, dar căpitanul acesteia l-a socotit prea „japonizat“ și relațiile dintre cei doi au fost reci. Englezul samurai și-a sfătuit compatrioții să-și instaleze casa de comerț la Uraga, un punct strategic în Golful Tokio de astăzi, dar ei au preferat Hirado.

Deși primise permisiunea lui Ieyasu să se reîntoarcă în patrie, Adams s-a decis, în ultimul moment, din considerente neclarificate de istorici, să mai rămînă în arhipelag, sub pretextul că ar mai avea nevoie de timp ca să cîștige bani mai mulți. Deși avea o soție și un copil la Londra, el se bucura în arhipelag de o poziție socială și un prestigiu la care n-ar fi îndrăznit să aspire în propria sa patrie, sentiment întărit, probabil, și de atitudinea căpitatului corăbiei Clove, cu aere de superioritate nobiliară.

Odată cu moartea protectorului său Ieyasu, în 1616 a apus și norocul lui Adams. Hidetada, urmașul lui Ieyasu, și-a schimbat atitudinea devenind nefavorabil nu numai lui Adams, ci străinilor în general, în parte și ca urmare a temerilor că aceștia ar putea constitui o amenințare.

Englezul samurai și-a petrecut în cea mai mare parte ultimii săi ani de viață la Hirado, în apropiere de care a și murit în anul 1620. Trei ani mai tîrziu, englezii aveau să abandoneze cu totul comerțul cu arhipelagul nipon, concentrîndu-și toate forțele asupra Indiei, iar după încă 20 de ani, singurii străini tolerați de japonezi, olandezii, aveau să fie izolați sever pe insula artificială Dejima, din rada portului Nagasaki.

Viața lui Miura Anjin, William Adams, a fost învăluită treptat într-o aureolă de legendă și mister, intrînd în folclorul japonez, iar scriitorii l-au făcut eroul unor povestiri sau romane. „The Lord of the Golden Fan“ (1970), semnat de Christopher Nicole, ni-l înfățișează ca eroul unei serii de petreceri nesfîrșite, departe de personalitatea pe care i-o conferă romanul Shogun, datorat scriitorului britanic James Clavell, care i-a adus, de altfel, faimă mondială cu imensul său succes de librărie.

hogun, un roman al Japoniei de la 1600? Identificarea biografiei lui John Blackthorne, pînă la detaliu, cel puțin sugerată în roman, cu modelul său William Adams, englezul atît de cunoscut azi în lumea anglo-saxonă care a naufragiat în primăvara anului 1600 pe țărmul peninsulei Izu, ne determină să ne întrebăm de ce James Clavell n-a dat personajelor romanului său numele real pe care l-au avut în istorie. Nu cunoaștem dacă romancierul și-a exprimat opinia asupra acestui aspect, dar credem că, folosirea numelor reale i-ar fi impus anumite limite în ceea ce privește tratarea lor, dat fiind locul important pe care aceste personalități îl ocupă din istoria arhipelagului nipon.

Una din primele bătălii cu arme de foc în sec. al XVI-lea. Pictură de epocă

Ca şi Tokugawa Ieyasu, Yoshio Toranaga, de exemplu, este personajul principal al scenei politice nipone şi al evenimentelor pe care le conduce sau le influenţează cu dibăcie. Dar este greu de presupus că Tokugawa Ieyasu ar fi trecut prin seria de aventuri legate de „evadarea" lui Yoshio Toranaga din Castelul Osaka, iar William Adams l-ar fi „salvat" pe viitorul shogun, aşa cum a făcut-o John Blackthorne, primind drept „recompensă" înnobilarea ca samurai, cu rangul de hatamoto.

Aici putem distinge o primă linie de demarcaţie între istorie şi ficţiune — cadrul general în care se desfăşoară acţiunea romanului este cel istoric, real, dar elementele componente ale acţiunii, ca atare, ţin de domeniul ficţiunii. Dacă-l putem identifica pe Toranaga cu Ieyasu în ceea ce priveşte rolul lui istoric în roman şi în realitate, datele esenţiale ale biografiei şi marile acţiuni de anvergură istorică, inclusiv pregătirea înfruntării de la Sekigahara, în aşteptarea căreia se edifică romanul, nu-l vom mai întîlni pe Ieyasu în urzeala dibace de intrigi şi aventuri pe care acestea le-au generat. Intrigile sînt de domeniul ficţiunii, rezultatul lor este faptul istoric real. Istoria este tiparul romanului, iar substanţa turnată în acest tipar este pe măsura inventivităţii autorului.

Este atunci Shogun un roman al Japoniei de la cumpăna secolelor XVI—XVII, menit să-l introducă pe cititor în societatea şi cultura atît de exotice din arhipelagul nipon?

Dacă acesta ar fi fost obiectivul autorului, ne-am fi aşteptat ca în roman să folosească numele reale ale personajelor şi să-şi găsească loc o serie de aspecte ale culturii şi civilizaţiei japoneze, de mare interes nu numai pentru publicul larg, ci şi pentru cunoaşterea şi înţelegerea fenomenului nipon.

Lipsesc din roman marile monumente ale culturii japoneze de la Nara, Kyoto şi Kamakura, deşi acţiunea romanului se desfăşoară tot timpul în apropierea acestor localităţi, primele două situate nu departe de Osaka, iar Kamakura aflîndu-se, practic, în zona de intersectare a drumurilor ce asigură legătura între peninsula Izu, Edo şi domeniul lui Blackthorne de lîngă satul de pescari Yokohama. De fapt, observăm că, în general, domenii de importanţă deosebită ale culturii şi civilizaţiei nipone, inclusiv literatura, arhitectura, pictura, sculptura, artele tradiţionale servesc doar de fundal amorf al romanului. Lipsesc capodopere sau personalităţi de seamă ale epocii, cum sînt castelele de la Azuchi, Fushimi şi Juraku, construite de Oda Nobunaga şi Toyotomi Hideyoshi, sau Senno-Rikyu, marele maestru care a canonizat normele estetice ale chanoyu, ceremonia ceaiului, extinse apoi la întreaga artă japoneză. Însăşi soarta lui Rikyu care s-a bucurat de protecţia şi favorurile lui Toyotomi Hidevoshi, din ordinul căruia a trebuit să se sinucidă, în 1591, ar fi putut capta atenţia şi interesul autorului într-o astfel de perspectivă, oferindu-ne un episod firesc într-un roman al Japoniei anului 1600.

Interesul lui James Clavell se îndreaptă însă spre ceea ce este aproape în exclusivitate legat, într-un fel sau altul, de spiritualitatea samuraiului, de societatea războinicilor, cu păturile sociale şi raporturile specifice dintre ele, cu statul şi organismele sau organizarea de stat şi, pe un plan mai general, de interacţiunea dintre acestea şi elementul străin implantat în arhipelag, inclusiv schimburile comerciale.

În consecinţă, Shogun nu este şi nici nu-şi propune să fie un roman al Japoniei de la 1600, o frescă a societăţii nipone de atunci, ci se limitează la anumite aspecte ale ei. Sensul mesajului pe care autorul doreşte să ni-l transmită rezidă tocmai în modul cum şi în ceea ce selectează, precum şi în felul în care ne sînt prezentate elementele respective.

Scenă de luptă din picturile de pe ruloul „Războiul de 12 ani" din sec. al XII-lea.

SAMURAII

hambara. Cuvîntul samurai ne sugerează imediat imaginea luptătorului japonez cu daisho, cele două săbii la brîu, nipponto, sabia japoneză, lungă, şi wakizashi, sabia scurtă, cu părul ras în creştetul capului şi coada împletită adusă în faţă pentru a forma chimage, faimosul moţ, imagine atît de familiară acum, graţie, în primul rînd, filmelor şi serialelor de televiziune. Imagine care pentru mulţi spectatori europeni ia înfăţişarea marelui actor Toshio Mifune, cel ce, cu peste 100 de roluri ale sale pe marele şi pe micul ecran, pare să întruchipeze însăşi tradiţia samuraiului.

Trebuie să te afli cel puţin cîteva zile în Japonia pentru a începe să înţelegi cît de cît ce înseamnă samuraiul pentru japonezi şi cultura lor. Festivalurilor tradiţionale cu samurai, care reînvie cu fast şi strălucire personaje istorice sau întîmplări, expoziţiilor şi chiar muzeelor specializate în armuri şi săbii, precum şi artei şi literaturii extrem de bogate pe această temă, li s-au adăugat mijloacele de expresie ale cinematografiei şi televiziunii.

Aproape n-a existat zi, în perioada cît m-am aflat în această ţară, în care pe 6 din cele 7 canale de televiziune din zona Tokio — al şaptelea fiind exclusiv educativ — să nu fie prezentat cel puţin un jidai geki, film de epocă, cu samurai, pe care spectatorii le numesc chambara, urmărite de sute de mii sau chiar milioane de spectatori. De regulă, fiecare dintre aceste canale difuzează cîte un serial propriu întrecîndu-se să capteze atenţia unui număr cît mai mare de telespectatori.

Ca şi în cazul westernului american, chambara sînt în marea lor majoritate filme comerciale, acţiunea lor respectînd tiparele scenariilor filmelor cu cel mai mare succes la public. În general, acţiunea filmelor cu samurai are loc în perioada Edo (1603—1867), în mediul rural, unde o comunitate sătească este terorizată fie de bandiţi, fie de samurai sau foşti samurai, cu intenţii rele. Sătenii apelează la samurai „buni" pentru a-i ajuta să se apere împotriva celor „răi". Scenele romantice alternează cu scene de bătălie sîngeroase, eroii „buni" luptînd uneori cu 10—20 de adversari pe care, bineînţeles, îi înfrîng.

În studiourile Toei, de la Uzumasa, suburbie a capitalei nipone, sînt turnate anual peste 300 de astfel de filme destinate televiziunii, precum şi aproximativ 10 lungi metraje pentru marele ecran. În total, se apreciază, în Japonia se produc anual 500—600 filme cu samurai, ceea ce relevă populariatea acestor chambara, considerate, mai ales de către telespectatori, distractive, relaxante şi uşor de urmărit, permiţînd, totodată, şi o reîntoarcere a japonezului din zilele noastre în trecutul nu prea îndepărtat. În acelaşi timp, aproape toţi marii regizori şi interpreţi japonezi şi-au început cariera cu chambara. Însuşi marele regizor Akira Kurosawa, cunoscut spectatorilor noştri de cinema, între altele, prin „Cei 7 samurai" şi „Kagemusha", a turnat 9 filme care pot fi încadrate în această categorie.

„Cîine de pază". Imaginea luptătorului cu cele două săbii la brîu, cu care ne-au obişnuit filmele cu samurai, nu se suprapune însă exact peste modelul istoric real. Nici măcar cele două săbii n-au fost dintotdeauna semnul lor distinctiv, ci, culmea ironiei, au început să fie considerate astfel, tocmai în perioada în care

samuraiul își pierdea caracteristica sa esențială de luptător ce-i jusifica însăși denumirea, devenind un fel de slujitor militar, uneori chiar administrator sau funcționar pe domeniul stăpînului său.

Inițial cuvîntul samurai desemna un luptător cu rang miliar înalt, la origine, de regulă țăran, care avea privilegiul să lupte călare, fiind, după cît se pare, un derivat de la expresia saburau, care înseamnă a servi ca escortă unui nobil.

Samuraiul a apărut odată cu clanurile militare, pe parcursul unui îndelung proces ce acoperă secolele VIII—XII. Acești luptători, recrutați din rîndul țărănimii, puteau fi întîlniți, în secolele VIII—IX, sub formă de cete de călăreți înarmați cu arcuri și săbii lungi, drepte, protejați de armuri ușoare, flexibile, în serviciul clanurilor militare sau al unor temple.

Armurile șefilor de clanuri militare erau confecționate, de regulă, din lamele de oțel împletie cu fîșii de piele colorată.

Este perioada în care rolul dominant în numeroasele înfruntări militare, în general de mică amploare, sub forma mai de grabă, a unor încăierări, îl aveau încă luptătorii obișnuiți, fapt ilustrat și de persistența săbiei drepte, utilizabilă ca armă de împuns și nu de spintecat. În secolul al IX-lea ponderea acestor cete de călăreți a crescut, iar arcurile și săbiile drepte au fost înlocuite cu săbii ușor curbate spre exterior, arme de spintecat, mai potrivit unui luptăor călare, care aveau să devină mai tîrziu arma specifică samuraiului, „sufletul războinicului".

Tactica de luptă a acestor noi războinici consta într-o succesiune de dueluri individuale călare, pînă cînd adversarii erau nimiciți sau se recunoșteau învinși. În toată această perioadă poziția samuraiului a fost asimilată, în virtutea unei vechi tradiții la curtea imperială, cu cea a unui „ciine de pază".

abuto. În secolul al XII-lea, odată cu instituirea shogunatului, samuraiul devine figura dominantă în societatea japoneză și are ca semne distinctive Kabuto, coiful, și nipponto, sabia japoneză ușor curbată. Kabuto era constituită din hachi, partea metalică, destinată să acopere creștetul capului, de regulă făcută din fier, Shikoro, plăcile de protecție a gitului, și maetate, ornamentul de pe frunte.

Shikoro, ca și armura propriu-zisă, din plăcuțe de metal împletite cu fișii de piele si țesături din mătase, este viu colorată și strălucitoare, iar maetate are de cele mai multe ori forma a două cornițe de metal strălucitor, de culoare aurie.

Shikoro și maetate de la kabuto, purtate de generali, serveau, totodată, ca semne distinctive pentru indicarea statutului și autorității persoanei respective. Unele dintre aceste kabuto sînt considerate obiecte de artă ale epocii fiind expuse în marile muzee. Astăzi kabuto miniaturale sînt folosite pentru a celebra nașterea unui băiat.

În această epocă wakizashi, sabia scurtă, nu-și făcuse încă apariția. Rareori bushi, luptătorii, se foloseau și de tanto, un fel de pumnal, care fusese mai intens utilizat în secolele anterioare.

Odată cu instituirea shogunatului, samuraiul își afirma supremația prin monopolul asupra artelor marțiale. Costul armurii și armelor luptătorului a făcut din această îndeletnicire o profesie aristocratică și a stabilit, implicit, o distincție clară între clasa militară dominantă și țărănimea din rîndul căreia se ridicaseră.

Tot aceasta este epoca de formare a gîndirii războinicilor pe baza shintoismului și budismului, în special a sectei zen, și de constituire a normelor de comportare care aveau să se definitiveze pe parcursul secolelor și să fie cunoscute, în lumea modernă, sub numele de Bushido, Codul cavalerului. Se semnalează deja și primele cazuri de sinucidere după ritualul

Armură de samurai din sec. XIV—XV

Prinţul Shotoku, una dintre cele mai mari personalităţi ale istoriei japoneze

seppuku, sau harakiri, cum i se spunea popular, denumire considerată, din această cauză, vulgară, care consta în spintecarea abdomenului, hara însemnînd burtă, iar kiri a tăia, şi avea să devină singura modalitate a samuraiului de a muri onorabil, alături de căderea în luptă.

anegashima teppo. Cele două tentative de invazie mongolă din anii 1274 şi 1281 au provocat mari schimbări în tehnica de luptă şi în arme. Japonezii descoperă că felul de a lupta al mongolilor — în grup, folosind arcuri şi chiar arme de foc, în special ghiulele de piatră — este mult mai eficient, ceea ce i-a determinat să şi-l însuşească şi să-şi perfecţioneze armele. Intre altele, şi pumnalele devin mai lungi, cu lama mai lată, începînd să semene cu o sabie scurtă. În a doua jumătate a secolului următor, wakizashi işi făcuse deja apariţia avînd o lungime de 30—60 centimetri

Introducerea armelor de foc, tanegashima teppo, după numele insulei din sudul arhipelagului unde au debarcat primii portughezi, în 1542, atrage cu sine cele mai mari schimbări în construirea fortificaţiilor — castelele japoneze — tactica de luptă şi chiar modul de organizare militară. Oda Nobunaga introduce, în 1573, batalioanele de muschete cu tragerea succesivă, iar Toyotomi Hideyoshi ii transformă pe samurai într-o castă ereditară relativ închisă, divizată la rîndul ei în peste zece ranguri ereditare, fiecare samurai ştiind, încă de la venirea sa pe lume, ce avea de făcut în viaţă.

Măsura lui Toyotomi Hideyoshi se impusese deoarece retransformarea samuraiului în luptător pedestru, în special în cazul utilizării armelor de foc, spulberase înseşi bazele iniţiale ale distincţiei de clasă în raport cu ţărănimea — costul înalt al echipamentelor militare şi monopolul exclusiv al artelor marţiale. Drept rezultat, a doua jumătate a secolului al XIV-lea a înregistrat o mobilitate socială fără precedent, însuşi Hideyoshi fiind produsul acestui fenomen.

Pentru samurai, Nobunaga şi Toyotomi au declanşat astfel un proces care avea să fie încheiat abia în secolul al XVII-lea. Shogunii Tokugawa din secolul al XVII-lea au impus limite şi mai severe între samurai şi ceilalţi locuitori, în cadrul politicii de menţinere a stabilităţii şi dominaţiei propriei familii. Împrumutînd vechiul precept confucianist care plasează pe negustori la baza piramidei sociale, iar deasupra, în ordine, pe artizani, ţărani şi clasa înţelepţilor administratori, reprezentată în Japonia de samurai, deasupra, ei urmăreau, pe de o parte, să-şi întărească controlul asupra samurailor făcîndu-i calsă dominantă, în pofida sărăciei majorităţii membrilor ei şi a îndatorării lor financiare faţă de negustorii bogaţi, iar pe de altă parte, să accentueze linia de demarcaţie între ei şi restul populaţiei.

Inainte de secolul al XVII-lea samuraii erau răsplătiţi pentru serviciile lor acordîndu-li-se autoritatea administrativă asupra unei părţi din domeniul daimyo. Începînd din această perioadă, răsplata va consta în controlul administrativ sau chiar dreptul de proprietate ereditară asupra unei părţi din domeniu. Dimensiunea răsplatei este corespunzătoare acum rangului samuraiului şi, în acelaşi timp, avea drept obiectiv încurajarea lui în îndeplinirea scrupuloasă a îndatoririlor faţă de stăpîn. Cei merituoşi erau selecţionaţi pentru anumite funcţii şi misiuni, remuneraţia fiind utilizată, în asemenea, cazuri, ca o pîrghie eficientă de formare, în rîndul samurailor, a unei adevărate meritocraţii, ocolindu-se astfel şi normele stricte ale ierarhizării ereditare. Cu timpul s-a ajuns ca în multe cazuri samurarii să fie selecţionaţi nu numai dintre egalii lor de rang ereditar, ci indiferent de rang, după calităţile şi pregătirea lor.

În funcţie de răsplată erau, în acelaşi timp, stabilite în detaliu şi condiţiile serviciului militar la care samuraiul se obliga, cum sînt numărul de luptători pe care acesta se angaja să-i mobilizeze la cererea daimyo, numărul şi calitatea armelor, precum şi alte aranjamente, inclusiv de ordin personal, cum sînt cele privind căsătoria şi adoptarea de copii.

Tot acum începe şi un proces de educaţie etică sistematică a samurailor. Istoricii japonezi apreciază că în comparaţie cu a doua jumă-

tate a perioadei Edo, respectiv începînd din secolul al XVIII-lea, nivelul eticii de luptă a samurailor era foarte scăzut. În secolele XI—XII, departe de a excela în loialitate şi spirit de sacrificiu, samuraii îşi părăseau, de regulă, stăpînul la primele semne de slăbiciune sau indicii că ar pierde lupta.

Spre sfîrşitul secolului al XVII-lea s-a generalizat daisho, perechea standard de săbii, nipponto, sabia lungă, şi wakizashi, sabia scurtă, iar spre mijlocul secolul al XVIII-lea portul lor devenise o emblemă a statutului social al samuraiului şi parte integrantă a uniformei sale mai degrabă, decît arme de luptă. De aceea, săbiile produse acum sînt adevărate opere de artă.

murgul samuraiului. În structura rigidă a societătii Tokugawa au avut loc, totuşi, mari schimbări economice, sociale şi culturale. Între acestea se numără şi evoluţiile pe care le-a cunoscut casta samurailor. De la începutul perioadei Edo pînă în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, shogunii Tokugawa au fost puternici, iar samuraii erau încă războinici, prin excelenţă, controlînd ferm activitatea economică şi aparatul administrativ al ţării. După statisticile vremii, samuraii, incluzînd luptătorii de rînd, constituiau aproximativ 6 la sută din cei aproape 30 de milioane de locuitori ai arhipelagului. Lor, şi apoi prin ei, shogunatul a impus întregii societăţi un model de gîndire şi de comportare specific războinicului, idealurile şi virtuţile acestuia. Treptat, însă, samuraii s-au transformat, în condiţiile menţinerii păcii, din războinici într-un fel de administratori şi funcţionari militari ereditari.

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, deşi purtau cu mîndrie cele două săbii şi făceau instrucţie severă, samuraii se transformaseră deja în mînuitori ai pensulei — japonezii scriind după cum se ştie, cu pensula — din mînuitori ai săbiei. Virtual, toţi samuraii ştiau carte, iar mulţi dintre ei s-au dedicat unor preocupări intelectuale, în special stăpînirea poemului scurt de 17 silabe, haiku, fiind la modă şi cvasiobligatorie pentru un samurai.

Panoul pictat „Nanban Byolu" înfăţişînd debarcarea portughezilor în Japonia. sec. XVI

Acum, gîndirea samuraiului se îmbogăţeşte cu însuşirea neoconfucianismului ale cărui norme vor fi aplicate la realităţile sociale nipone şi vor fi incluse în Bushido. Dar mulţi samurai îşi vînduseră sau amanetaseră armurile şi armele, purtînd la brîu doar mînerele săbiilor. Foarte puţini ştiau să mînuiască nu numai armele de foc, rămase la stadiul din secolul al XIV-lea, ci chiar şi săbiile. În schimb, armele şi armurile, în special ale generalilor, şefilor de clanuri şi nobililor erau frumos împodobite, devenind adevărate opere de artă foarte căutate astăzi de muzee şi colecţionari.

Sfîrşitul shogunatului, în 1867, avea să fie urmat la scurt timp şi de ieşirea samuraiului de pe scena istoriei. Mai întîi, în 1870 este abolită împărţirea societăţii în cele 4 clase: samurai, ţărani, artizani şi negustori, iar în 1872, samurailor li se permite, pentru a se integra procesului de modernizare, să-şi taie chomage, moţul lor faimos, şi să apară în public fără cele două săbii la cingătoare. Apoi, în 1876, portul săbiilor este interzis, încheindu-se astfel unul dintre cele mai importante capitole ale istoriei japoneze.

Panoul pictat „Hikane Byolu" înfăţişînd în Ninja cîntăreţi la shamisen, instrument japonez cu coarde, iar în dreapta jucători de go

amuraiul ca militar modern. Ieşirea samuraiului de pe scena istoriei japoneze înseamnă oare şi dispariţia lui ? Oricit de surprinzător ar părea, răspunsul la întrebare este negativ. Au dispărut, evident, casta, rangurile şi însemnele lui atit de cunoscute, dar eliberat din chingile care l-au încorsetat timp de peste 8 secole, samuraiul s-a metamorfozat şi a pătruns şi în alte domenii care-i păreau străine, depăşindu-şi condiţia de militar.

Încă înainte de a-şi pierde dreptul de a purta săbiile şi alte semne distinctive, samuraiului i s-a acordat prima mare compensaţie prin legiferarea, în 1873, a recrutării tuturor cetăţenilor care, deşi îi anula privilegiul de a constitui o castă închisă, îi deschidea un larg cîmp de acţiune. Luptele dintre foştii samurai răsculaţi, sub conducerea lui Saigo Takamori, din clanul Satsuma, în 1877, şi trupele imperiale constituite prin recrutarea generală, aveau să dovedească, după cum afirma Yamagata Aritomo, din clanul Chosu, conducătorul de fapt al lor, că „indiferent dacă japonezul s-a născut sau nu samurai, el poate dobîndi prin instrucţie calităţile şi virtuţile acestuia".

Neoficial însă samuraii ereditari au continuat să fie numiţi shizoku, în opoziţie cu heimin, oamenii de rînd, adică nesamuraii, termenii respectivi şi, implicit, distincţia socială fiind în uz curent pînă la sfîrşitul celui de al doilea război mondial.

Restauraţia Meiji a creat o nouă nobilime care consta din vechea nobilime a curţii, foştii daimyo, cei mai ambiţioşi şi întreprinzători samurai şi unii dintre cei mai bogaţi negustori, cum este cazul familiei Mitsui. Deşi majoritatea samurailor au decăzut în categoria oamenilor de rînd, un mare număr dintre ei au ocupat poziţii importante în armată, administraţia de stat, economie şi viaţa intelectuală.

Niponologul american Edwin Reischauer susţine chiar că în anii 1930 jumătate din elita japoneză descindea din fosta clasă a samurailor, iar la începutul anilor 1960, aproximativ 20 la sută erau încă descendenţi ai faimoşilor războinici de odinioară.

Majoritatea shizoku au îmbrăţişat cariera militară constituind, în fapt, elita noii armate imperiale. Dacă avem în vedere că înlăturarea shogunatului a fost opera, în principal, a tinerilor samurai din clanurile Chosu, Satsuma, Tosa şi Hizen, toate din vestul Japoniei, aflate în bătălia de la Sekigahara, din 1600, în tabăra adversă forţelor Tokugawa care incluseseră deja, în trupele lor, şi „voluntari" din rîndul ţărănimii şi orăşenilor, vom înţelege motivele pentru care urmaşii acestor samurai au avut un rol preponderent în armata imperială niponă pînă după primul război mondial. Aceşti samurai şi urmaşii lor aveau să fie cei care, sub deviza Fukuoku Kyohei, Ţară bogată, armată puternică, şi sub presiunea ameninţării externe au preluat efectiv controlul asupra întregului aparat de stat şi au ocupat poziţii cheie în economie.

Samuraii care au constituit nucleul şi au exercitat conducerea noii armate imperiale au adoptat iniţial sistemul militar francez, iar după războiul civil seinan din 1877 s-au orientat spre sistemul militar prusac, pe care l-au considerat mai potrivit mentalităţii lor. Au adus cu ei şi au transferat asupra noii armate poziţia privilegiată şi de prestigiu de care samuraii s-au bucurat în societatea japoneză timp de aproape un mileniu, insuflîndu-i sentimentul că nu este doar braţul înarmat al ţării, ci poartă şi răspunderea pentru starea fizică şi morală a naţiunii.

Din 1880, armata a fost pusă sub comanda

directă a împăratului, ceea ce însemna independența conducerii militare față de guvernul civil, rol întărit, de altfel, ulterior, prin reglementări care stipulau ocuparea funcțiilor militare ministeriale numai de către militarii activi. Codul militar utilizat de Japonia pînă la sfîrşitul celui de al doilea război mondial a fost emis de împărat sub forma unui Rescript special, în ianuarie 1882, direct către forțele armate, el conținînd elementele esențiale ale tradiționalului Bushido. De asemenea, în doctrina militară antebelică au fost incluse şi alte elemente ale sistemului militar din perioada medievală.

Înainte de toate, trebuie amintit însă faptul că supralicitînd virtuțile vechilor samurai, militarii extremişti şi, ulterior, militariştii de tristă amintire care au împins arhipelagul nipon pe calea dezastrului, au încercat să-i convingă pe japonezi, în special pe țărani, — deşi strămoşilor lor, în majoritatea lor covîrşitoare, li se refuzase timp de secole dreptul de a purta arme şi de a utiliza o sabie — că ar fi descendenții unei rase de războinici. Astfel, treptat, mai ales în timpul şi după cel de al doilea război mondial, imaginea lumii despre Japonia avea să ia înfățişarea predominantă a unui samurai fioros şi cumplit, fără scrupule, imagine care poate fi detectată încă în scrieri chiar recente despre Japonia.

iracolul" militar japonez. Războaiele cu China, din 1894—1895, şi cu Rusia, 1904—1905, şi victoriile nipone au fost o surpriză pentru marile puteri ale vremii care nu erau pregătite să primească în clubul lor pe noul venit şi nici nu înțelegeau cum în mai puțin de patru decenii japonezii reuşiseră să facă un salt atît de mare. Odată cu secolul al XX-lea îşi face apariția si o formulă, „miracolul japonez", care avea să aibă o carieră prodigioasă şi să fie încă în uz pînă în zilele noastre. Inițial, această formulă se referea la aspectul militar fiind folosită în presa vremii în sensul de „miracol militar", de multe ori în asociere cu o altă formulă elocventă „pericolul galben". Deşi aparent această ultimă formulă constituise un reflex la sporirea emigrației din Extremul Orient, în special chineză şi japoneză, în statele din vestul S.U.A., după războiul ruso-japonez, ea a început să fie utilizată tot mai insistent pe măsura sporirii forței şi, implicit, amenințării potențiale militare nipone.

Care era starea de spirit a vremii ne-o relevă nu numai campania intensă din S.U.A., în special împotriva emigrației nipone, ci şi scrisoarea adresată Casei Albe de la Washington, în 1905, de către kaiserul Wilhelm al II-lea, în care preşedintele american era avertizat că „pericolul galben mărşăluieşte deja", şi că invadarea continentului american de către japonezi nu este de neconceput. Casa Albă n-a luat în serios oferta kaiserului de a trimite trupe în sprijinul Americii, în eventualitatea unei invazii japoneze, considerînd-o o încercare de abatere a atenției marilor puteri asupra Extremului Orient pentru a slăbi presiunile asupra Germaniei. De acum înainte, însă, interesul, de la cercetători pînă la cercurile largi ale opiniei publice, avea să se îndrepte asupra luptătorului cu moțul de păr adus în creştetul capului şi cele două săbii încinse la brîu şi a urmaşilor săi moderni şi avea să crească tot mai insistent, concomitent cu sporirea puterii militare nipone, în parte şi ca

Armuri de samurai din sec. XV—XVI

un reflex al necesității de a înțelege şi a cunoaşte modul japonez de a gîndi şi de a acționa. Este perioada în care apar o serie de cărți conținînd aprecieri dintre cele mai contradictorii despre locuitorii arhipelagului.

amuraii şi disputele constituționale. Ocupația americană şi demilitarizarea țării după al doilea război mondial n-au atenuat acest interes, ci dimpotrivă, date fiind semnele de întrebare pe care avea să le ridice modul în care se prezenta în comunitatea internațională o țară devenită prima victimă a unui bombardament atomic şi care prin Constituția din 1946 renunțase la dreptul de beligeranță şi de a avea forțe armate proprii.

Japonia postbelică a generat şi generează încă temeri în legătură cu rolul pe care îl va avea într-o lume frămîntată de contradicții şi crize, cu modul în care interacțiunea proceselor economice, politice şi sociale complexe ale societății nipone, greu de înțeles din exterior, va evita transformarea marelui său potențial economic şi uman, într-o forță militară similară cu cea a statelor puternic înarmate. Chiar documente oficiale japoneze — „cărțile albe" în domeniul apărării — recunosc că asemenea temeri îşi au originea în imposibilitatea de a stabili în ce măsură elemente ale cadrului tradițional nipon care au dus la războiul din Pacific, au supraviețuit.

De aici şi nota deosebită de acuitate a con-

Un „general" în vîrstă de 5 ani „comandă" într-un festival dintr-o localitate niponă de la nord de Tokyo o unitate de „războinici" din sec. al XIII-lea

fruntării în problemele militare și, în mare măsură, și interesul opiniei publice internaționale față de politica niponă în domeniul apărării.

Dar ce legătură există între samurai și aceste evoluții ? Oricît ar părea de ciudat, luptătorul medieval japonez, cu cele două săbii la cingătoare, se află în centrul confruntărilor în problemele militare, samuraiul și valorile sale constituind idealul cercurilor de extremă — și chiar mai puțin decît de extremă — dreaptă și neomilitariste nipone. Ne găsim astfel în plină activitate politică niponă, cu campanii concertate ale unor astfel de forțe în direcția reînvierii „vechilor virtuți", în încercarea de a atenua ostilitatea populară față de militari, prin supralicitarea a tot ce se leagă într-un fel sau altul de samurai.

Între asemenea manifestări se încadrează, de exemplu și yukoku-ki, „aniversarea patriotismului", denumire sub care organizațiile de extremă dreaptă din Japonia comemorează, la 25 noiembrie, în fiecare an, sinuciderea după ritualul faimoșilor samurai de odinioară a cunoscutului scriitor Yukio Mishima, în anul 1970, ca parte a unei tentative de a provoca o lovitură de stat militară în vederea „reinstaurării tradiției samuraiului în Japonia" și modificării Constituției pentru abolirea interdicțiilor privind extinderea puterii militare a țării. Scriitorul își constituise un grup paramilitar, Tate-no-kai, Societatea scutului, pe care o considera o „armată personală", nucleul unei miliții care să pună bazele unei forțe militare puternice și să reînvie spiritul tradițional al samurailor.

amuraiul om politic. Cum și-a prelungit, însă, existența samuraiul în alte domenii ? Se știe că Restaurația Meiji a fost o revoluție efectuată de sus, de către clasa conducătoare a războinicilor, în principal ca justificare a angajării țării pe calea modernizării pentru a evita să devină colonie a marilor puteri ale epocii, așa cum se întîmplase sau avea să se întîmple cu alte țări asiatice. Cei ce au întreprins această revoluție au fost numiți shishi, patrioți. Ei și samuraii lor au devenit conducătorii noului regim. Shishi aparțineau însă în majoritate samurailor de rang mic și mijlociu din tozama daimyo, clanurile din afara elitei shogunatului, descendenții celor învinși la 1 600 de Ieyasu, la Sekigahara. Celelalte clanuri, inclusiv fudai daimyo, din interiorul elitei shogunale și samuraii de rang înalt erau mulțumiți de poziția lor și nu se arătau dispuși să se aventureze în schimbări cu consecințe imprevizibile pentru ei. De aici, și specificul acestei revoluții numite Restaurația Meiji, respectiv restaurarea puterii imperiale, prin înlăturarea shogunatului, denumire prin care se sugerează că japonezii nu s-au modernizat pur și simplu, ca urmare a descoperirii și admirației pentru civilizația și ideologiile europene, ci prin valorificarea resurselor proprii, inclusiv de ordin ideologic, recurgînd la o formă proprie de guvernămînt, existentă în secolul al IX-lea, înainte de uzurparea puterii imperiale de către nobilime și, apoi, shogunat.

Deși majoritatea celor peste 1.5 milioane samurai existenți la data Restaurației Meiji aveau să fie defavorizați, cîteva zeci de mii participînd chiar la revolta din 1877, samuraii din clanurile vestice au furnizat aproape în exclusivitate cadrele pentru aparatul de stat și administrativ și au ocupat posturile cheie din economie. Din care au condus, direct sau indirect, Japonia, pînă la sfîrșitul primului război mondial. Ei au format o oligarhie extrem de eficientă asigurîndu-și controlul asupra întregii societăți japoneze, fie guvernînd direct, fie ca genro, oameni de stat în vîrstă — care trebuiau consultați de guvern în stabilirea liniei politice generale și în adoptarea de hotărîri în probleme foarte importante — sau ulterior, prin intermediul partidelor politice.

Sistemul „genro" a fost instituționalizat în perioada modernă prin recunoașterea de către împărat a rolului proeminnent al liderilor Epocii Meiji ajunși la vîrsta senectuții. Sistemul însuși se înscria în tradiția milenară niponă în virtutea căreia adevărații conducători ai arhipelagului se aflau în spatele liderilor nominali, uneori chiar în spatele unei serii întregi de figuranți. Retrași în „spatele scenei politice", genro aveau avantajul evitării pericolelor la care se expuneau conducătorii nominali, menținînd controlul ferm asupra guvernelor ce s-au succedat la conducerea țării.

Samuraii care aveau să se piardă în anonimatul istoriei au avut și ei un rol în modernizarea țării. Puțini dintre ei au ales, așa cum am văzut, calea răscoalei armate, dar cei mai mulți s-au angajat în lupta pentru drepturi politice și accesul la putere. Inițial, au fost formulate cereri prin care oligarhia Meiji era somată să împartă cu ei prestigiul și puterea, apoi au trecut la constituirea de asociații și organizații cu caracter politic, unele devenind partidele politice de orientare conservatoare de mai tîrziu, altele or-

Sfidarea morții constituie pentru samurai singura modalitate de a-și păstra viața. În imagine o scenă tipică dintr-un film cu samurai ● Armură de samurai din sec. al XVII-lea

ganizații extremiste de dreapta, cum este cazul faimoasei Societăți a Dragonului Negru.

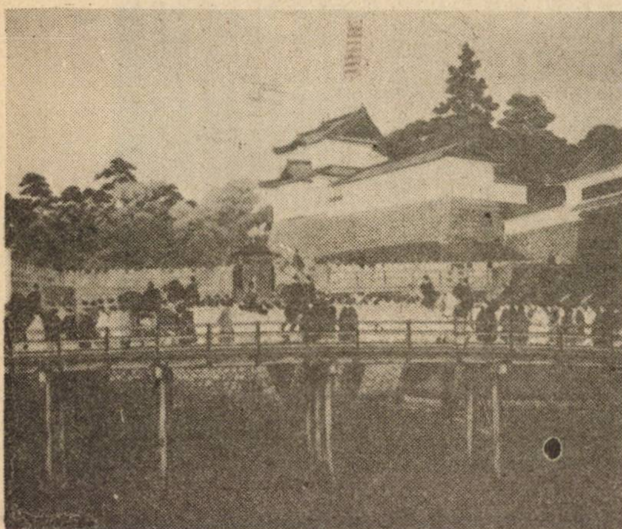
Reminiscențe ale prezenței samurailor în viața politică pot fi depistate și astăzi, pe de o parte în modul de organizare a organizațiilor de extremă dreaptă, iar pe de alta, în modul de constituire și funcționare a fracțiunilor politice conservatoare grupate, în principal, în actualul Partid Liberal-Democrat, de guvernămînt, precum și în influența pe care o au asupra scenei politice nipone unele personalități retrase din activitate. Un exemplu concludent în acest ultim caz este oferit de Kakuei Tanaka, fost prim-ministru în anii 1972—1974, demisionat ca urmare a implicării sale într-un mare scandal financiar, pentru care a și fost condamnat în 1983, la 4 ani închisoare, dar care a continuat să exercite o mare influență asupra vieții politice nipone, inclusiv prin păstrarea mandatului de deputat în Camera Reprezentanților, camera inferioară a a parlamentului. ceea ce i-a atras și numele de „Shogunul din umbră".

amuraii oameni de afaceri. În viața economică samuraii aveau să imprime o evoluție proprie de natură să contribuie în mare măsură la ceea ce considerăm a fi specific arhipelagului nipon. În perioada cît samuraii au condus Japonia au considerat comerțul drept cea mai de jos ocupație și i-au tratat, ca atare, pe negustori. Producția manufacturieră s-a limitat exclusiv la artizanat și meșteșuguri, în ateliere mici individuale, sau cel mult, de familie.

Restaurația Meiji a recunoscut necesitatea adaptării la sistemul întreprinderii industriale moderne, complet diferit de sistemul micului atelier individual sau de familie din perioada shogunatului. Hotărîți să realizeze o „țară bogată, cu o armată puternică", conducătorii din perioada Meiji nu au luat niciodată în serios alternativa lăsării sarcinii industrializării iniția-

Castelul Edo, Tokyo (astăzi). Pictură înfățișînd cortegiul împăratului Meizi intrînd în castelul de reședință al șogunilor Tokugáwa

tivei particulare și, de la bun început, au respins și calea împrumutului de capital străin din străinătate pentru a evita amestecul extern în treburile interne.

Recurgînd la finanțarea industrializării țării prin resurse proprii, respectiv prin impozite, în special asupra țărănimii, și la măsuri de protejare a pieții interne, conducătorii din perioada Meiji i-au preferat pe foștii samurai și i-au încurajat ori de cîte ori aceștia s-au hotărît să intre în rîndul oamenilor de afaceri. În același timp, puțini dintre negustori au recunoscut importanța formării de întreprinderi moderne, dar samuraii au sesizat corect intențiile oficiale și au luat inițiativa formării lor. Dintre acești samurai s-au ridicat Iwasaki Yataro (1834—1885), întemeietorul faimosului grup financiar Mitsubishi, și Shibusawa Fiichi (1840—1931), cunoscut și sub numele de „regele businessului", sau de „manager al lumii de afaceri", întemeietorul unui număr de cîteva sute de întreprinderi.

După înființarea primelor întreprinderi moderne, alți foști samurai, rămași fără ocupație, s-au angajat în afaceri comerciale, dar lipsa de experiență i-a dus la faliment, de unde și expresia peiorativă „comerț de samurai". Cei ce s-au menținut au format, împreună cu cei din industrie, un nou stil de conducere a activității economice, numit managementul de tip samurai. Pentru a se deosebi de „afacerile false" pe care le conduceau disprețuiții negustori în perioada shogunatului, samuraii manageri și-au numit propria lor activitate „jitsugyo", „afaceri adevărate", iar propriul stil de conducere, drept shikon shosai, adică management în spiritul samurailor. Samuraii deveniți oameni de afaceri s-au considerat, cu de la sine putere și încurajați de oficialități, elita lumii de afaceri și au impus o linie de demarcație netă între ei și negustorii „ordinari".

aracteristicile „afacerilor adevărate". Potrivit samurailor manageri, între tipul lor de activitate și cel al negustorilor tradiționali există două deosebiri importante. Prima ar consta în aceea că shikon shosai nu ar urmări profitul individual, ci unul național, iar a doua, în promovarea valorilor tradiționale pe care deseori negustorii le încalcă.

În special, obiectivul declarat al profitului național a corespuns politicii inițiate de guvernele Meiji vizînd asigurarea independenței economice a țării și dezvoltarea industriei sub controlul statului, pentru a ajunge rapid, din urmă, puterile industrializate prin utilizarea planificată a resurselor naturale, financiare și umane, ale arhipelagului și adoptarea unei politici de protejare a industriei naționale. Ca rezultat al acestei politici și ca urmare a încurajării și sprijinirii întreprinderilor înființate de samurai, acestea au devenit adevărate întreprinderi naționale, aproape semiguvernamentale, fiind, totodată, măgulită și mîndria managerilor samurai.

S-a ajuns astfel la relații de tip special între guvern și firmele japoneze, persistente într-o formă sau alta pînă în zilele noastre. Între altele, managerii samurai, prea mîndri pentru a recurge la împrumuturi de la negustori interni sau externi ca să-și asigure capitalul necesar, s-au adresat aproape în exclusivitate guvernului pentru a-și asigura fondurile. De asemenea, întrucît piața tradițională internă era controlată de artizani, meseriași și negustori, și-au asigurat exclusivitatea asupra industriilor cu caracter militar și a sectoarelor publice, precum și protecția și subvenții din partea guvernului pentru a pătrunde și a controla piețele externe necesare aprovizionării cu materii prime și desfacerii produselor proprii, în conformitate cu politica economică oficială a țării.

Un ecou al managementului de tip samurai îl întîlnim și în armata imperială de la sfîrșitul anilor 1920 și începutul anilor 1930, în accentul pus pe idealul serviciului și nu al profitului, ridicat de tinerii ofițeri de extremă dreaptă ca stindard de luptă împotriva zaibatsu, marile concerne nipone antebelice. După acești extremiști, teroriști și demagogi care voiau o „restaurație Showa" — după numele acordat perioadei în care a domnit împăratul Hirohito, — prin analogie cu restaurația Meiji, interesele capitaliste ale zaibatsu, în special goana lor după profit au corupt și lumea politică a vremii. Singurul remediu ar fi constat în predarea de către capitaliștii a posesiunilor lor împăratului, așa cum [illegible] la începutul perioadei Meiji nobilimea feudală și în restituirea puterii de către partidele politice ar fi devenit astfel posibilă „reconstrucția Japoniei" într-un „imperiu revoluționar" anticapitalist în interior și expansiv în exterior, în special sub aspect teritorial.

Pe de altă parte, strînsele relații existente între firmele managerilor samurai și politica guvernamentală, dependența lor de aceasta a favorizat apariția și răspîndirea corupției, materializate prin izbucnirea unui număr foarte mare de scandaluri financiare în întreaga perioadă modernă a țării. Este încă vie amintirea ultimelor două mari scandaluri financiare, „Lockheed" și „Recruit-Cosmos", ambele soldate, în 1974, și respectiv, în 1989, cu demisia primilor miniștri și compromiterea carierei multor oameni politici și de afaceri niponi.

Alte caracteristici imprimate economiei japoneze de managerii samurai constau în birocratizarea și occidentalizarea întreprinderii. Birocratizarea, susțin specialiștii niponi, este una din consecințele modului de a gîndi al samuraiului pentru care aspectele formale și de prestigiu sînt mult mai importante decît substanța însăși. Pe de altă parte, samuraii, deveniți în secolul al XVIII-lea, după cum am văzut, mai mult administratori și intelectuali decît mînuitori ai săbiei, au adus în întreprinderea japoneză curiozitatea și setea de cunoaștere specifică intelectualului, preocupîndu-se mai ales de adoptarea sistemelor occidentale de management, introducerea de noi tehnologii și asimilarea unor cunoștințe cît mai variate, totul fiind privit ca o modalitate importantă de sporire a eficienței și ca un mijloc de a se distinge de managementul „ordinar" al negustorilor.

anagerii americani și samuraii. Unii economiști occidentali, în speciali americani, disting în managementul japonez chiar principii și tactici ale mînuirii sabiei de către samurai. De o deosebită popularitate s-a bucurat în rîndul oamenilor de afaceri din S.U.A. o broșură de 100 de pagini, „Cartea celor 5 cercuri", cu subtitlul „Ghid clasic de strategie", în japoneză „Gorin no sho", scrisă de un kinsei, „sfînt al săbiei" din secolul al XVII-lea, numit Miyamoto Musashi, mort în 1645. Acest Musashi, care a ucis peste 60 de luptători în duel, fiind considerat un spadasin invincibil, își atribuia măiestria și succesul mînuirii sabiei unui amestec filozofic de shintoism, budism și confucianism. Cartea are 5 capitole, fiecare dedicate unui cerc, respectiv Cartea pămîntului, Cartea apei, Cartea focului, Cartea vîntului și Cartea neantului și prezintă principiile, metodele și tehnicile Kendo, Calea săbiei, modalitățile de atac. Cartea publicată în 1974 de Editura Overlook Press din Woodstock, statul New York a fost primită de o serie de oameni de afaceri americani ca un răspuns posibil la penetrația economică masivă și rapidă a Japoniei în S.U.A., devenind în ultimii ani un mare succes de librărie.

De ce un asemenea interes? „Probabil, opina Mark Gompertz, de la Editura Overlook Press, acest interes trebuie pus în legătură cu disciplina mentală și elaborarea strategiei atît de importante pentru plasarea oricărui produs pe piață în America".

Mulți oameni de afaceri japonezi, susțineau editorii, în altă ordine de idei, se folosesc de această carte ca de un ghid pentru a-și desfășura activitatea, organizînd campaniile de vînzare a produselor întocmai ca operațiunile militare, cu aceeași energie care-l justifică pe Musashi. Ca orice samurai care se respecta, Musashi, desigur, nu era cîtuși de puțin preocupat de problemele economice ale epocii, cu atît mai mult de cele ale oamenilor de afaceri americani din secolul al XX-lea, dar el sublinia că explicațiile sale sînt utile „pentru orice situație în care trebuie folosite planuri și tactici". Comportamentul zilnic, susține el, trebuie să fie ghidat de „Calea săbiei", gîndirea să fie „sinceră" — sincer avînd aici sensul specific concepției zen, care ar putea fi echivalat cu mobilizarea

Tineri practicind Kendo, sport apreciat în artele marțiale nipone ca o modalitate de a dezvolta sentimenul onoarei și pe cel al integrității

tuturor resurselor gîndirii — să cunoască bine „căile" tuturor profesiilor, să dezvolte intuiția, să acorde importanță amănuntelor aparent nesemnificative și să nu întreprindă nimic fără un scop anume.

„Dacă-ți vei însuși și vei stăpîni această strategie, nu vei pierde niciodată, chiar dacă va trebui să înfrunți 20 sau 30 de dușmani", scrie Musashi. avertizînd : „Trebuie să dobori complet adversarul, astfel încît să nu mai fie in stare să-și reia poziția".

Decanul Facultății de Management a Institutului Politehnic din Rensselaer, George Allio, ținea să precizeze : „Afacerile trebuie să fie abordate ca și cînd partenerul ar fi un războinic. Problemele țin mai de grabă de atitudine și de concepțiile filozofice. Ele trebuie să aibă de a face cu noțiunea că managementul este mai mult decît o metodologie — trebuie să inveți să integrezi și să sintetizezi datele, să-ți folosești propria intuiție".

Cartea a fost utilizată, între altele, de conducerea marelui concern american „IBM", deși Gen Itasaka, profesor de literatură japoneză la Universitatea Harvard, consideră că popularitatea ei este amuzantă. Americanii, susține el, sînt atrași de ea ca de o nouă religie.

Indiferent dacă această lucrare este sau nu utilă oamenilor de afaceri, important și semnificativ prin el însuși este interesul pe care ea l-a generat. Mai bine zis, interesul față de gîndirea și comportamentul samuraiului evului mediu nipon al unor oameni de la sfîrșitul secolului al XX-lea, dintr-o altă tară și dintr-o societate cu preocupări complet diferite.

um apare însă samuraiul în Shogun ? Cu înfățișarea tipică pe care o cunoaștem din chambara, filmele cu samurai, autorul prezentîndu-l cu daisho, cele două săbii standard încinse la la brîu, nipponto, sabia japoneză lungă, și nakizashi, sabia scurtă, cu părul ras în creștetul capului și coada împletită adusă în față, formînd atît de cunoscutul chomage, moțul său. Autorul apelează astfel la o imagine clișeu, familiară cititorului atît anglo-saxon, cît și de pe alte meridiane, din chambara, trecînd peste faptul că portul celor două săbii s-a generalizat abia în secolul al XVII-lea, iar ca semn distinctiv al samuraiului a fost instituționalizat abia în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Este imposibil ca James Clavell să nu fi cunoscut aceste fapte, avînd în vedere documentarea exactă, în detaliu, așa cum se vede din roman, ci mai probabil, asemenea precizări nu prezintă importanță din punctul de vedere al mesajului pe care autorul dorește să ni-l transmită.

Spre deosebire de chambara, în Shogun nu avem de a face cu samurai protagoniști sau cu personaje, mai mult sau mai puțin complexe, subiecte ale discursului epic, ci mai de grabă cu o masă compactă, omniprezentă, înfățișată ca atare, din care se desprind, în diferite momente ale povestirii, unele personaje cu rol limitat la momentul respectiv, cu caracter explicativ, menit să-l facă pe cititor să înțeleagă ceva anume. Sînt samuraii lui Clavell un fel de personaje argument pentru a ilustra, concretizînd, ceea ce scriitorul afirmase prin intermediul naratorului sau al altor personaje. Rămîne, după lectura romanului, imaginea globală a unei caste a samurailor, cu rolurile pe care le au samuraiul om de stat, ilustrat, în special prin Yoshio Toranaga, samuraiul daimyo, prin Kasigi Yabu, samuraiul luptător, cu diverse ranguri, de la luptătorul de rînd pînă la general, fiecare ilustrat prin unul sau mai multe tipuri considerate reprezentative de către autor, printre care se remarcă figuri ca Hiromatsu și fiul său Buntaro, soțul lui Mariko, Ygurashi sau Nebara Jozen, Kasigi Omi etc.

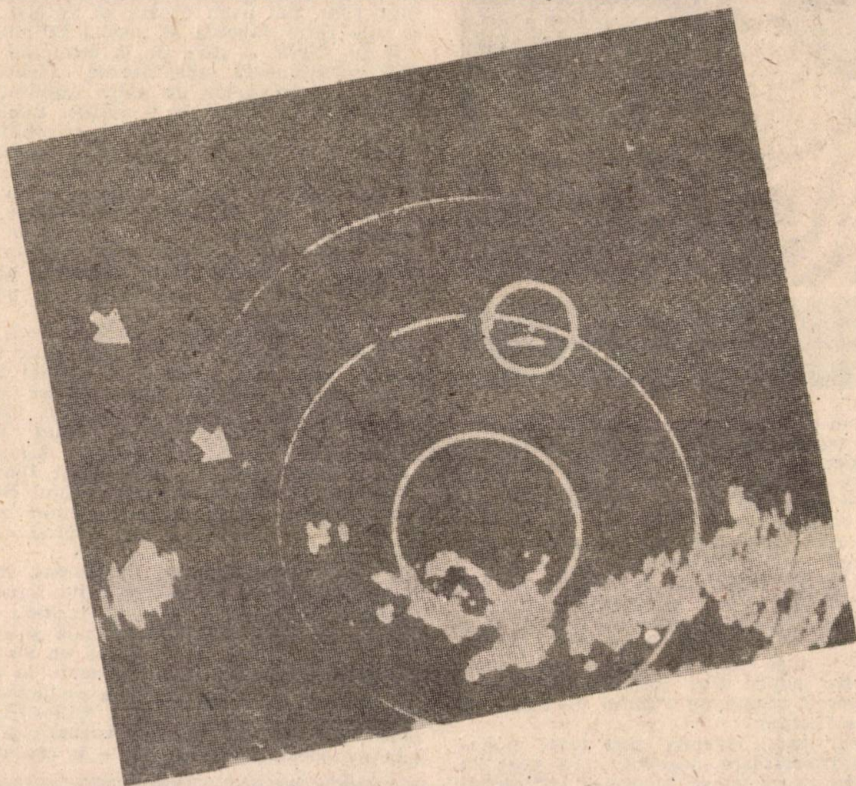
Alte aspecte ale vieții samuraiului care n-au legătură cu viața militară și, am putea spune, politico-administrativă de stat, sînt sporadic prezentate și servesc pentru reliefarea mai puternică a primelor, cum ar fi, de exemplu, elemente ale vieții particulare ale lui Toranaga Sama, raporturile lui Kasigi Omi cu soția sa Midori și cu curtezana Kiku.

Atenția scriitorului se îndreaptă spre ilustrarea, prin intermediul personajelor samurai, a celor mai variate aspecte legate de atitudinea față de viață și moarte a luptătorului cu cele două săbii, pornind de la înțelegerea modului de a gîndi și a normelor etice și estetice ale acestuia.

James Clavell încearcă să surprindă rolul shintoismului, budismului, cu insistență pe budismul zen, și confucianismului în formarea personalității și valorilor samuraiului din perspectiva europeanului, ceea ce implică o raportare și confruntare permanentă, tacită, a acestuia, nu numai cu realitățile vieții, în speță ale societății japoneze, ci și cu ale cititorului. Cu cît contrastul dintre aceste valori este mai mare, cu atît este mai intens dramatismul acțiunii, iar punerea lor în antiteză este de o mare forță de sugestie.

Paul Diaconu

TRIUNGHIUL BERMUDELOR

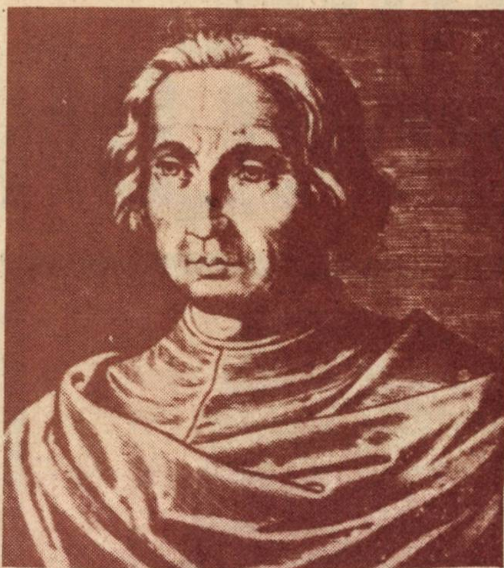

ŞI ALTE DISPARIŢII

Din cele mai vechi timpuri au circulat poveşti, mai mult sau mai puţin reale, mai mult sau mai puţin credibile, referitoare la „corăbii-fantomă" care brăzdau mările şi oceanele lumii, sau — mai recent — la dispariţii misterioase de nave şi avioane.

În scrierile lor, Platon (filozof grec, 427—347 i.e.n.) şi Aristotel (savant şi filozof grec, 384—322 î.e.n.) povestesc despre o mare întinsă ce se găsea la o distanţă de cîteva zile de navigaţie spre apus de „Coloanele lui Hercule" (denumire dată de antici strîmtorii Gibraltar) şi în adîncimea căreia ar fi dispărut legendara Atlantida. Noroiul şi ierburile în care se împotmoleau corăbiile ce încercau să străbată aceste ape, proveneau, după părerea lor, de la uscatul înghiţit de ape. Despre această aglomerare de ierburi vorbeşte şi filozoful Teofrast (372—287 î.e.n.) în lucrarea sa „Istoria plantelor".

Cristofor Columb, primul european care a străbătut Marea Sargaselor

În mijlocul acestei mări a ajuns Cristofor Columb la 16 septembrie 1492, în cursul primei sale călătorii spre „Lumea Nouă". După două zile de navigație avea impresia că vasele sale înaintau intr-o veritabilă preerie. Numai după trei săptămîni corăbiile s-au găsit din nou în marea liberă. Astfel, Columb lasă posterității prima însemnare scrisă făcută „la fața locului", privind pericolele ieșite din comun ale acestei zone oceanice. Tot el este acela care a observat acolo ciudate „fișii incandencente" de „apă albă". Și — ca o confirmare modernă a acestei consemnări — după relatările astronauților americani, aceste sclipiri albe sînt ultimele lumini care mai pot fi văzute pe Pămînt de către cei ce pleacă în Cosmos.

S-a născut astfel legenda unei mări misterioase și înfricoșătoare, legendă care avea să dăinuie peste secole și să furnizeze scriitorilor subiecte fantastice și pasionante. Astfel, către mijlocul secolului trecut, William Robert Chambers descria această mare ca pe un imens „cimitir de epave din toate timpurile și de toate tonajele". În 1898 scriitorul american Thomas Janvier, a publicat o carte de aventuri al cărui erou, marinarul Roger, reușește să se salveze de la un naufragiu pe o plută împinsă de curenți în mijlocul oceanului. Aici, el vede o îngrămădire halucinantă de epave, pe care se aflau navigatori morți la posturile lor, sclavi în lanțuri etc.

Marea Sargaselor — căci despre ea este vorba — spaima legendară a vaselor cu pînze, este un loc de pe glob atît de singular, încît poate fi considerată ca o regiune geografică distinctă. Nu este o mare propriu-zis, ci o porțiune din Atlanticul de Nord, înconjurată de marii curenți ai Canarelor și Golf Stream-ului, cu o suprafață de circa 6—7 milioane km^2. Iată cîteva din caracteristicile acestei zone :

1) Abundența foarte mare a speciilor de floră și faună marină, ceea ce constituie un adevărat „El Dorado" pentru naturaliști ;

2) Fiind depărtată de orice țărmuri, ea este lipsită de aportul de apă dulce sau de gheață topită, constituind partea cea mai sărată din Oceanul Atlantic (36,5—37 la sută), care el însuși este cel mai sărat dintre oceanele lumii ;

3) Transparența foarte mare a apelor sale (peste 65 m în adîncime) ;

4) S-a descoperit că aici este unul dintre singurele două puncte de pe glob unde busola indică nordul geografic și nu pe cel magnetic ! Celălalt punct care prezintă această ciudățenie, exact la antipod, este Marea Diavolului, despre care vom mai avea ocazia să vorbim, și care se află între Japonia și nordul Filipinelor ;

5) În sfîrșit, o știre de la începutul anului 1975, menționează măsurătorile făcute asupra suprafeței oceanelor de către satelitul american GEOS-C, lansat la 9 aprilie. Concluzia la care s-a ajuns este menită să sensibilizeze întreaga lume științifică : cîmpul magnetic terestru determină o scădere a nivelului apelor cu aproximativ 25 m pe o porțiune cu un diametru de circa 200 km în periculoasa Mare a Sargaselor. Vapoarele care circulă în această zonă sînt forțate — fără a-și da seama — să pătrundă în această „vale" adîncă a oceanului, reducîndu-li-se, din diverse motive, posibilitățile de manevrare.

Dar Marea Sargaselor nu este decît o mică porțiune în apropierea unei alte zone a Atlanticului, care și-a cîștigat în ultimul timp un trist renume, datorită numeroaselor accidente și dispariții misterioase de avioane, vapoare și oameni. Cine nu a auzit de „Iadul mărilor", „Triunghiul negru", „Cimitirul Atlanticului", „Marea nenorocirii", „Triunghiul Diavolului", „Triunghiul morții" sau „Triunghiul Bermudelor"? Oricare dintre aceste denumiri ne duce cu gîndul și imaginația spre același enigmatic loc de pe Terra.

O zonă a Atlanticului Occidental, în largul coastei de sud-est a Statelor Unite, formează un triunghi, delimitat la nord de Insulele Bermude, la vest de Florida Meridională și la sud de Puerto Rico. Acest sector ocupă un loc primordial, tulburător, chiar inimaginabil, în inventarul mondial al misterelor încă neelucidate. Este vestitul „TRIUNGHI AL BERMUDELOR", zonă unde mai mult de 100 vapoare și avioane s-au evaporat, pur și simplu — în cea mai mare

Primii europeni pe pămînt american

parte după anul 1945 — şi unde peste 1 000 de vieţi omeneşti au fost pierdute în cursul ultimelor decenii. Dispariţiile se succedă cu o frecvenţă care pare în creştere, deşi rutele maritime şi aeriene sînt mult mai frecventate, cercetările sînt mai asidue, posibilităţile ştiinţifice şi tehnologice de studiu sînt mai complexe şi mai perfecţionate, iar rapoartele mai atent şi mai competent întocmite decît altădată.

ncercăm să schiţăm în linii mari care au fost dispariţiile corăbiilor, vapoarelor şi avioanelor, atît în Triunghiul Bermudelor cît şi în celelalte zone enigmatice de pe Terra, începînd chiar din secolul trecut. Ne vom opri cu amănunte numai asupra celor mai reprezentative „cazuri" menţionate de literatura de specialitate. Asupra acelor evenimente care au făcut multă vîlvă la vremea lor şi cărora nici pînă astăzi nu li s-au găsit explicaţii rezonabile.

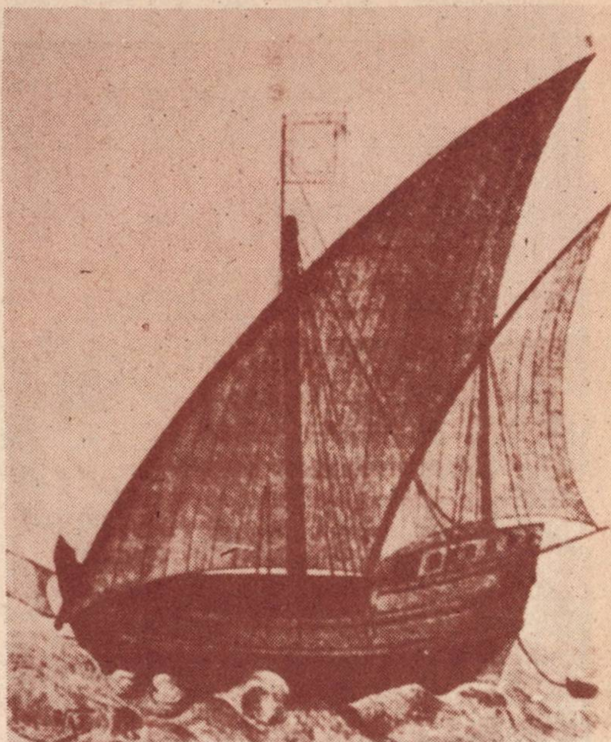
Să alegem ca punct de plecare începutul secolului XIX, pentru un motiv foarte simplu: atunci, istoria navigaţiei cunoaşte o cotitură crucială, trecerea de la vasele cu pînze la cele acţionate de forţa aburului. În 1819, corabia cu pînze şi cu aburi „Savannah", traversează Atlanticul în „timpul record" de 25 de zile, lăsînd în urma ei, din portul britanic Liverpool pînă în portul american New Orleans, cea mai lungă dîră de fum din cîte se pomenise vreodată. De la acea dată, numărul vapoarelor se măreşte vertiginos şi continuu. Un singur secol avea să treacă şi oceanele lumii urmau să fie brăzdate de zeci de mii de vapoare, veritabile uzine şi hoteluri plutitoare, înlesnind transporturile şi comunicaţiile intercontinentale, mărind implicit şi numărul accidentelor şi observaţiilor din Triunghiul Bermudelor sau din alte zone.

Iată, aşadar, istoria dispariţiilor :

● Lista victimelor pare a fi deschisă încă în august 1800 de către vasul militar american „Insurgent", care dispare fără urme în Triunghi, cu cei 340 de oameni pe care-i avea la bord.

● În 1840, „Rosalie", navă franceză cu vele, în drum spre Havana, este descoperită pustie, cu pînzele ridicate şi încărcătura în stare bună, locuită doar de un canar, pe jumătate mort de foame în colivia sa. Experţii care au examinat nava, au ajuns de comun acord la concluzia că, cei care au fost pe acest vas, „din cauza unor motive necunoscute, au înnebunit brusc şi ca urmare, echipajul şi pasagerii au părăsit în grabă vasul".

● Vara anului 1850. În aceeaşi zonă, un velier de mare tonaj a atras atenţia pescarilor şi fermierilor din Easton-Beach, prin faptul că se îndrepta cu viteză spre ţărm. Ea şi-a continuat drumul şi a eşuat cu mult în interiorul ţărmului „ca şi cum ar fi fost transportată de o mînă uriaşă". Nimeni nu a apărut pe punte, pentru singurul motiv că nu avea cine : vasul era pustiu, dar totul arăta că echipajul il abandonase cu cel mult o oră, o oră şi jumătate înainte. Mîncarea aburea încă în bucătărie, cafeaua aştepta să fie turnată în ceşti... Comisia de cercetare, care a studiat cele întîmplate pe „Seabird" — acesta este numele vasului — a renunţat la ipoteza măcelăririi echipajului, deoarece nu au fost găsite urme de violenţă nici pe bord, nici pe coridoare. În ziua aceea condiţiile atmosferice au fost excelente, vasul naviga în apropierea malului, dar valurile n-au aruncat pe ţărm nici cadavre, nici bărci de salvare, nici alte sfărîmături. S-a mai putut afla că vasul chemase în ajutor, fără alte explicaţii un vapor de pescuit din apropierea portului unde ancora de obicei, Newport, Rhode Island, S.U.A. Apoi, urmează lovitura : deşi bine fixat în nisip, vasul a dispărut subit într-o noapte ! Fireşte, nici atunci şi nici mai tîrziu nu s-a putut găsi o explicaţie cît de cît rezonabilă.

Caravelă lusitană din sec. XVI

● În 1854, goeleta „Bella" dispare total în Triunghi, fără indicarea precisă a locului, din lipsă de informaţii.

● Cazul următor, al vasului-fantomă „Marie Céleste", a făcut multă vîlvă la vremea sa, nefiind elucidat nici astăzi. De aceea ne vom opri asupra lui cu mai multe amănunte, socotindu-l nu numai foarte interesant, ci şi deosebit de reprezentativ pentru toată suita de dispariţii misterioase de atunci.

În ziua de 5 decembrie 1872, vasul american cu pînze „Dei Grazia" naviga spre Gibraltar. La un moment dat, căpitanul Morehouse a zărit un bric care naviga liniştit cu toate pînzele sus. Era vorba de vasul „Marie Céleste", la bordul căruia nu se vedea nici un om. Abordînd vasul, Morehouse a constatat că obiectele personale ale echipajului erau la locurile lor. Pe frînghii erau întinse rufe la uscat, ceasul de aur al căpitanului Briggs se afla pe masă, într-un cuvînt, totul era în ordine. Încărcătura — butoaie de spirit stivuite cu grijă — părea neatinsă. Morehouse ştia că prietenul său Briggs îşi luase cu el soţia şi fetiţa de doi ani. Unde erau oamenii de pe „Marie Céleste"? Au părăsit în grabă vasul ? Dar de ce ? Morehouse a

remorcat bricul pînă la Gibraltar, unde au început cercetările. Dar tot atunci au început să se nască şi ipotezele... Echipajul se îmbătase, îl omorîse pe căpitan şi familia sa, după care se îmbarcase pe un alt vas, pretextînd naufragiul. Nici un căpitan de vas n-ar fi dat însă crezare fugarilor, care ar fi trebuit să descrie amănunţit catastrofa şi să comunice numele vasului scufundat... Dar de ce răzvrătiţii n-au scufundat şi vasul ? Cu trecerea anilor, ipotezele s-au înmulţit. După mai bine de 11 ani, tragica întîmplare a revenit în coloanele revistei engleze „Cornhill Magazine". În ianuarie 1884, această revistă a publicat relatările unui anume J. Habakuk Jeffson, care afirma că s-a aflat la bordul vasului şi cunoştea secretul dispariţiei echipajului. Jeffson semnalase prezenţa unui anume Septimius Goring, care „avea ceva diabolic în el"... Într-o seară, căpitanul Briggs a năvălit în cabina lui Jeffson şi i-a spus îngrozit că soţia şi fetiţa dispăruseră. Puţin după această întîmplare, Briggs s-a sinucis. După alte două zile, la orizont, în loc de Portugalia, s-au ivit ţărmurile Africii. Corabia se abătuse din drum deoarece cineva umblase la aparatele de navigaţie. În seara aceleiaşi zile, Goring şi încă trei marinari l-au legat pe Jeffson cu o funie. Toţi pasagerii au fost aruncaţi peste bord. Cînd însă Goring a vrut să-l arunce şi pe Jeffson, cei trei marinari, complicii lui Goring, au protestat şi s-au opus. Apoi au coborît cu toţii într-o barcă şi după multe peripeţii au ajuns într-un sat african. Într-o noapte însă, Jeffson a fost dus pe ţărm, urcat într-o barcă şi lăsat liber. Cinci zile mai tîrziu a fost cules de un vas şi dus la Liverpool... Senzaţionalele relatări ale lui Jeffson au stîrnit multe comentarii, prilejuind publicarea unui mare număr de articole. Unii cereau autorităţilor să organizeze o expediţie care să-l caute şi să-l pedepsească pe criminalul Goring. În această direcţie nu s-a întîmplat nimic, dar după cîţiva ani a ieşit la iveală că adevăratul autor al senzaţionalei relatări despre „Marie Céleste" nu era altul decît... scriitorul englez Arthur Conan Doyle, părintele spiritual al lui Sherlock Holmes... Şi cum exemplul este contaminant, în următorii ani au apărut relatări şi ipoteze mai mult sau mai puţin plauzibile. Aşa, de pildă, după unele ipoteze, căpitanul Briggs ar fi ordonat părăsirea vasului pentru că în faţa lui ar fi apărut un imens iceberg ; după alte ipoteze, piraţii africani ar fi atacat vasul, ar fi luat echipajul, pe care l-ar fi vîndut ca sclavi. O altă ipoteză senzaţională a apărut în 1955 în Statele Unite : echipajul a fost luat de o „farfurie zburătoare". În fine, în 1967, savantul american Rupert Furnaux a publicat o carte cu titlul „Misterul Marie Céleste", în care explică lucrurile în felul următor : un butoiaş de spirt a explodat, iar pe bord s-a iscat panică. În orice clipă putea să explodeze toată încărcătura. Oamenii au părăsit vasul în grabă. Dar vaporii care se acumulaseră sub punte s-au risipit şi explozia nu s-a mai produs. Echipajul a hotărît să se întoarcă la bric, dar o rafală de vînt a mînat vasul cu toate pînzele sus în larg, astfel că nu a mai putut fi ajuns din urmă. Barca supraîncărcată, s-a izbit, probabil, de recife de corali, scufundîndu-se cu întreg echipajul. Aceasta este ultima ipoteză cu privire la bricul „Marie Céleste", care şi-a găsit sfîrşitul în anul 1884, cînd s-a izbit de stînci şi s-a scufundat în apropierea insulei Haiti.

● În 1880, fregata-şcoală „Atlanta", plecată din Bermude spre Anglia, a dispărut fără ca să lase urme, cu toţi cei 290 de elevi-marinari aflaţi la bord.

● 1902. Vasul german cu trei catarge „Freya", părăseşte Manzanilla (Cuba) îndreptîndu-se spre Chile şi este descoperit 17 zile mai tîrziu, distrus în parte, fără nici o persoană la bord. Ancora mai atîrna încă ; nu se semnalase timp nefavorabil.

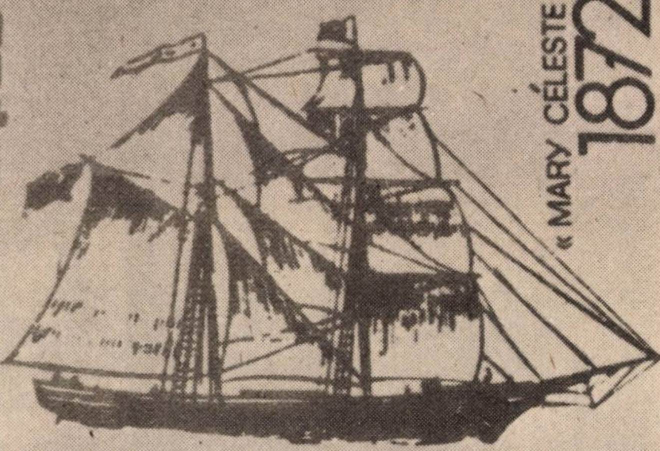

La 13 octombrie 1913, Albert Juel, proprietarul unui avion de mică putere, caracteristic epocii sale, decolează din Hampstead în direcţia Stat-Island. Deşi ziua este senină, iar Juel trebuia să zboare deasupra uneia dintre cele mai populate zone ale Cubei şi deasupra mării străbătute de numeroase vase, el nu a ajuns niciodată la destinaţie şi nu s-a mai aflat nimic despre el. Aceasta este socotită prima dispariţie misterioasă în oceanul aerian.

● În 1918, vasul de aprovizionare „Cyclops", 19 000 t., plecat din Barbade cu 309 persoane la bord, dispare fără să lase urme în Triunghiul Bermudelor.

● Căpitanul Mancell James, zbură la 29 mai 1919 din Lee, statul Massachusetts, S.U.A. El comunică prin radio că intenţionează să aterizeze pe aerodromul Mitchell, Long-Island, după care dispare fără nici o urmă, deşi a fost intens căutat.

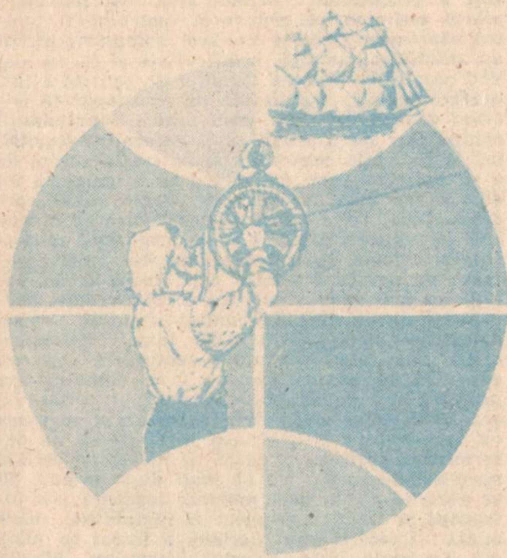

● În 1921, lîngă țărmurile Floridei, a fost găsit vasul american cu 5 catarge „Carol Dearing" care, cu numai două zile mai înainte, mai circula încă normal pe mare. Acum însă, nici echipajul, nici încărcătura, nici bărci de salvare nu se mai aflau la bord. În cabine domnea dezordinea. Cîrma era avariată, roata cîrmei zdrobită. Un amănunt interesant : pe catarg flutura steagul care semnaliza „Am pierdut controlul asupra vasului".

● 1925. Cargoul „Cotopaxi", plecat din Charleston spre Havana, se scufundă în mod inexplicabil.

● 1926. „Suduffco", plecat din Port-Newark, dispare cu cei 29 de oameni ai săi.

● În luna februarie 1928, celebrul aviator american Charles Lindbergh, pionierul traversării în zbor a Atlanticului, nota în timpul unei curse între Havana și Mexico City : „Pe cînd se lăsa noaptea, la scurtă vreme după ce am părăsit Florida, cele două busole de la bord n-au funcționat, acele lor se învîrteau în toate direcțiile iar altimetrul parcă înnebunise. Nu mă puteam orienta după stele din cauza ceții dense și n-am regăsit drumul decît dimineața, cînd mă aflam deasupra Isulelor Bahamas...".

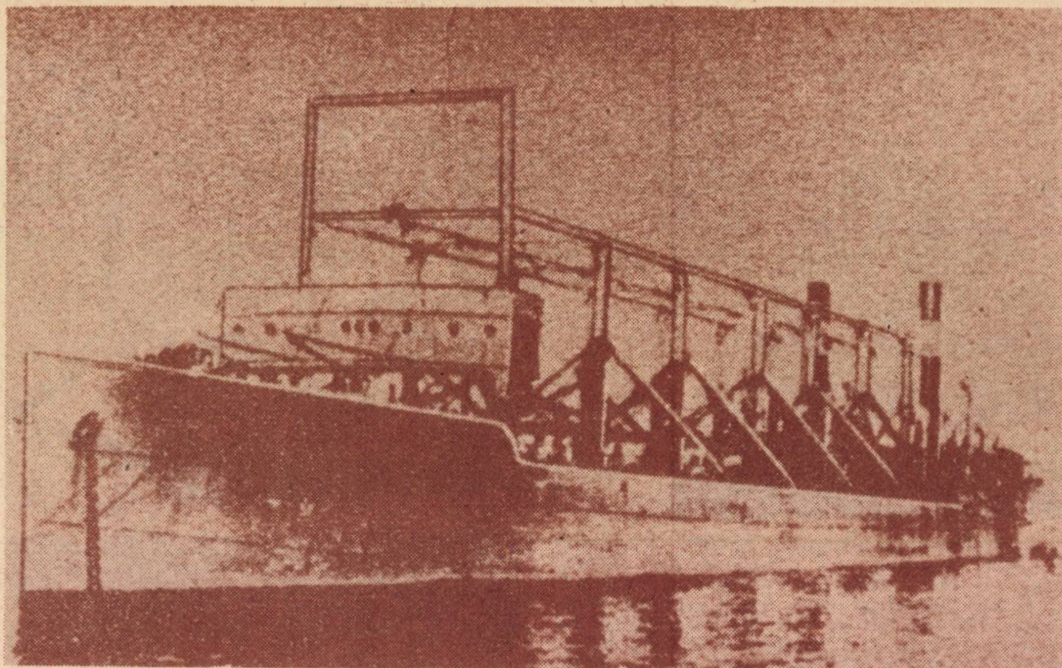
Marie Céleste — vas dispărut în 1872

● În același an, un accident celebru despre care avea să se vorbească mult timp. La 10 iunie 1928, din Bergen, Norvegia, a decolat marele hidroavion „Latham-47", condus de doi piloți eminenți, norvegianul Dietrihsen și francezul Guilbaud. La bordul hidroavionului se afla și marele explorator polar Amundsen, care se grăbea să vină în ajutorul echipajului de pe dirijabilul „Italia", aflat în nenorocire, undeva la nord de insula Spitzbergen. Comandantul dirijabilului era Umberto Nobile. Dar „Latham"-ul nu a ajuns niciodată la Spitzbergen. El a pierit undeva în Marea Barentz și nici pînă astăzi nu se știe ce s-a întîmplat. (Jumătate de secol mai tîrziu, în 1978, cînd Umberto Nobile împlinea venerabila vîrstă de 93 de ani, acesta a fost complet reabilitat, negăsindu-i-se nici o vină în suita de întîmplări tragice din 1928).

● În 1932, bricul „John and Mary", a fost găsit la 50 de mile sud de Bermude, cu pînzele legate, cu carena proaspăt vopsită, fără nici un om la bord.

● Către sfîrșitul anului 1935, vasul „Dahma" este găsit în largul insulelor Bermude, fără echipaj, cu pînzele sfîșiate și catargele trîntite în apă.

● La 12 august 1937, cvadrimotorul sovietic „N-209" decolează din Moscova în direcția Americii de Nord, dar... dispare subit deasupra Polului Nord. Avionul era pilotat de 6 aviatori de înaltă calificare. O comisie guvernamentală a dirijat cercetările de căutare a celor 24 de avioane sovietice și 7 din alte țări, a spărgătoarelor de gheață și a grupelor terestre. Dar totul a rămas fără nici un rezultat.

„Cyclops" — vas dispărut in 1918 (după «Science et vie» nr. 643/ apr. 1971

● Spre sfîrşitul anului 1939, cargoul cubanez „Rubicon" a fost găsit pustiu in largul peninsulei Florida. Vaporul era in stare excelentă, toate lucrurile echipajului se aflau pe bord. Un singur cîine rătăcea flămînd pe punte...

● In februarie 1940, este descoperit vasul „Gloria-Golite" din St-Vincent, la 200 mile sud de Mobile, în Golful Mexicului. Vasul era pustiu şi totul era în ordine la bordul lui. Nimic nu indica o cauză a părăsirii... nici un indiciu nu lăsa să se întrevadă motivul dispariţiei echipajului.

ă mai adăugăm aici şi incredibila dispariţie a avionului pilotat de Antoine de Saint-Exupery, plecat la sfirşitul lunii iulie 1944 de pe aerodromul din Corsica, într-o misiune de cercetare. După cum autorul spune în povestea „Micului Prinţ": „...ştiu sigur că el a revenit pe planeta sa, pentru că, la ivirea zorilor, nu i-am găsit trupul", tot aşa, pilotul şi avionul său nu vor mai fi regăsiţi niciodată... (Este adevărat, de-a lungul anilor s-au găsit diverse motivaţii acestei dispariţii. Dar nici una dintre ele nu acoperă complet toate aspectele curioase legate de „Cazul lui Saint-Exupery").

● Începe acum aşa-numita „perioadă modernă" a misterioaselor dispariţii din Triunghiul Bermudelor şi din alte părţi ale lumii. Ea debutează cu celebrul „Zbor nr. 19" din ziua de 5 decembrie 1945, cînd, la ora 14:00 (ora locală), cinci avioane de tipul „Grumman Avengers — TBM" decolau de la baza militară americană Fort Lauderdale din Florida. Echipajele lor, compuse din piloţi cu mare experienţă, avind fiecare între 6 şi 12 ani de practică aviatică, erau înzestrate cu bărci pneumatice şi centuri de salvare. Era vorba de un zbor obişnuit de patrulare : 250 km spre est, 60 spre nord şi întoarcerea la bază. La ora 15:15 turnul de control a recepţionat primul apel al patrulei : piloţii trebuiau să primească instrucţiuni pentru aterizare. Contrar oricărei aşteptări, piloţii au anunţat că se află în dificultate şi că nu mai văd pămîntul. Cererea turnului de control a fost perfect logică : era nevoie de coordonatele poziţiei avioanelor. Nici unul dintre comandanţii echipajelor nu a reuşit să-şi determine poziţia, iar la indicaţia controlorului de trafic aerian de a se îndrepta spre est, piloţii au afirmat că nu ştiu în ce parte se găseşte acest punct cardinal. Chiar dacă o furtună magnetică ar fi bintuit în regiune, piloţii s-ar fi putut lipsi de busole şi orienta după soare. Dar, din motive rămase de neînţeles pentru cei rămaşi la sol, piloţii nu mai vedeau soarele. Cîtăva vreme, personalul din turnul de control a putut urmări discuţiile purtate prin radio între avioanele aflate deasupra oceanului : echipajele păreau cuprinse de panică. La ora 16:00 comandantul patrulei şi-a predat funcţia unui alt pilot. La ora 16:25, noul comandant a restabilit legătura cu aeroportul : „Nu sintem în stare să ne determinăm poziţia... Cred că ne aflăm la 360 km nord-est de bază... Nu vă luaţi după mine... Mi se pare că...". În acel moment legătura s-a întrerupt şi nu a mai putut fi restabilită niciodată ! Imediat, baza aeriană a intrat în alarmă. La orele 16:30, marele hidroavion „Martin

Mariner" a decolat cu un echipaj de 13 oameni şi cu un echipament de salvare pentru orice situaţie. În tot acest timp, turnul de control continua să încerce să intre în legătură cu avioanele pierdute pentru a le anunţa sosirea ajutorului: La ora 16:55 turnul de control a cerut coordonatele avionului de salvare. Nici un răspuns! Nimeni nu a înţeles ce se întîmplase... Baza de la Fort Lauderdale a cerut ajutorul serviciului de salvare din Miami, Florida, de unde a decolat un alt avion de salvare care a survolat presupusa zonă a accidentului, fără a observa nici o urmă a celor şase echipaje pierdute. Toată noaptea, avioane de salvare şi nave ale flotei au făcut cercetări în speranţa că întunericul va fi străpuns de o rachetă semnalizatoare lansată de vreunul din presupuşii naufragiaţi. În cursul următoarei dimineţi s-a declanşat una dintre cele mai vaste şi intense operaţiuni de salvare din istorie: 300 de avioane, 21 de nave şi 12 grupe terestre americane au participat la operaţiune, ajutate şi de navele celei mai apropiate baze britanice. Fiecare metru pătrat al oceanului a fost examinat cu amănunţime. Inutil! Cercetările au fost extinse asupra întregii zone dintre Florida şi Insulele Bermude, precum şi asupra unei părţi a Golfului Mexic. Nu a fost găsită nici o epavă. Responsabilii bazei aeriene erau în plină derută. În cîteva ore, în condiţii meteorologice ideale şi într-o zonă relativ restrînsă, şase avioane şi zeci de oameni dispăruseră fără urme. În cazul în care lipsa de combustibil le-ar fi obligat să amerizeze, avioanele ar fi putut să se menţină la suprafaţă destulă vreme, pentru a permite trecerea echipajelor în bărcile de salvare. Experienţa a dovedit că un pilot înzestrat cu echipament de salvare de bună calitate, poate supravieţui cîteva săptămîni pe mare. Toţi piloţii care dispăruseră îşi efectuaseră stagiul de antrenament pentru naufragii şi erau echipaţi cu emiţătoare radio. Nimeni nu a transmis nici un S.O.S. Comandantul bazei Fort Lauderdale a declarat că patrula de avioane a fost dezorientată de vîntul violent; buletinele meteorologice au precizat că în zona respectivă vîntul nu a depăşit 20 m/sec.; e puţin probabil că un astfel de vînt ar fi putut îndepărta avioanele de pe ruta stabilită. Formarea unor trombe ar fi putut provoca o catastrofă, dar ipoteza nu este aplicabilă decît unor aparate care zboară foarte jos; patrula se afla însă la o altitudine care o situa în afara oricărui pericol de acest fel... În raportul comisiei maritime, care a fost nevoită să sisteze oficial cercetările, se arăta: „Nu putem aprecia nici măcar aproximativ, ce s-a petrecut". Întîmplarea din decembrie 1945 se situează în afara oricărei supoziţii admisibile. Fireşte, dispariţia misterioasă a celor cinci Avengers şi a avionului Martin Mariner (aparate moderne pentru epoca lor) trimis în căutarea primelor, a pus atunci — ca şi astăzi, de altfel — nenumărate semne de întrebare. S-au scurs mai bine de patru decenii şi nimeni nu a putut să le găsească încă o rezolvare cît de cît acceptabilă.

Cele 5 „Grumman Avengers — TBM" dispărute la data de 5 decembrie 1945. Celebrul zbor nr. 19

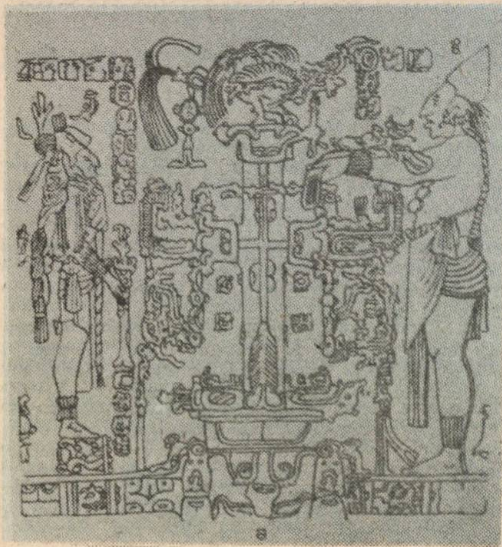
Aceasta nu înseamnă însă că au lipsit explicaţiile „specialiştilor". E drept, aceste „explicaţii" sînt adeseori într-atît de ridicole, încît nu pot avea decît rolul de a da un motiv în plus de distracţie celor care în viitor se vor încumeta să studieze modul de înţelegere a fenomenelor şi de a gîndi asupra lor ale „omului modern" de la acest final de secol şi de mileniu. Să dăm două exemple în acest sens:

1) Iată o ştire apărută la începutul lunii martie 1987: „Descoperire. În apropiere de Key West, în apele Golfului Mexic, un grup de scafandri au descoperit resturile unui avion de tipul „Avengers" (!). Aparatul construit în urmă cu aproape cinci decenii, a făcut parte dintr-o formaţiune de avioane care a decolat în decembrie 1945 de pe aerodromul Fort Lauderdale (!) din Florida într-un zbor de antrenament. Întreaga escadrilă a dispărut după aproape o oră şi jumătate de zbor, cînd turnul de control a pierdut legătura cu aceste aparate. Ultima convorbire consemna defectarea aparaturii de orientare. Un avion trimis special în căutarea escadrilei a dispărut şi el în mod misterios cu 13 oameni la bord. Epava avionului descoperită de scafandri se află într-o zonă mult îndepărtată de locul unde se credea că ar fi avut loc accidentul şi unde au avut loc cercetări.

Studierea resturilor aparatului va permite, probabil, emiterea de noi ipoteze (n.n. : este exact ceea ce lipsește — „emiterea de noi ipoteze") în legătură cu ciudatele dispariții care au avut loc în misteriosul «triunghi al Bermudelor»".

Trecînd peste faptul că la vremea respectivă nu au existat numai cinci avioane din tipul... respectiv (cele dispărute !), ci probabil ceva mai multe și că deci cel descoperit în Golful Mexicului nu e musai să fie unul din cele ce au intrat în componența celebrului „Zbor nr. 19", să mai reamintim și distanța deloc neglijabilă — circa 1 600 mile marine — între locul presupus al accidentului din decembrie 1945 și locul descoperirii epavei unui avion de tip „Avengers" în 1987 !

2) Și acum, de pe fundul mării să ne deplasăm în Cosmos, sau mai precis în spațiul circumterestru, unde, de asemenea, se pare că se află un alt avion al „Zborului nr. 19". Un cercetător californian afirmă, nici mai mult nici mai puțin, că unul (cel puțin unul) din bombardierele dispărute în 1945 se află „închistat" într-un bloc masiv de gheață care se învîrte în jurul Terrei la 700 km deasupra solului. Explicația pe care „cercetătorul" o dă acestui fapt este următoarea : grenadele anti-submarine lansate de bombardiere în timpul aplicației (aflăm astfel noutatea că avioanele se aflau în aplicații și nu în zbor de rutină, fapt care nu a fost menționat încă niciodată pînă acum !) au avariat în mod întîmplător una din navele extraterestre parcate, sau ascunse sub apă. În momentul cînd nava s-a ridicat din adîncuri cu enormă rapiditate pentru a evita exploziile grenadelor, s-a produs un vîrtej de aer și o trombă gigantică de apă care, întocmai ca un aspirator, au absorbit și azvîrlit pe orbită avioanele aflate întîmplător în zonă. Evident, californianul are și „dovada certă" care stă la baza afirmațiilor sale. El a observat blocul de gheață respectiv, cu avion cu tot, într-un film documentar video care cuprindea imagini retransmise de misiunea spațială „Apollo-11". Nu are nici o importanță că nici unul dintre experții NASA și nici altcineva nu-i susține aberațiile ; important este ca o nouă „ipoteză" să-și croiască făgaș în conștiința consumatorului de naivități. Chiar dacă această ipoteză este puerilă, absurdă sau ridicolă !

ar să mergem mai departe. De la acel tragic „Zbor nr. 19", suita disparițiilor din Triunghiul Bermudelor continuă într-un ritm accelerat.

● În ianuarie 1947, pe panta ghețarului Tahomsk, la 3 500 m altitudine, se prăbușește bimotorul „C-46". Pe capitonajul interior al avionului sînt găsite urme de sînge, ca mărturii ale îngrozitoarei izbituri... Dar nu au fost găsite niciunde trupurile celor 32 de pasageri ai avionului !

● În 1947, o superfortăreață zburătoare S.U.A., dispare cu echipaj cu tot, fără să lase urme, la 150 km de Bermude.

● La 31 ianuarie 1948, ora 1,00 noaptea, comandantul aeroportului din Bermude a dat alarma. Un avion de tipul Star-Tiger cu 27 de pasageri la bord, care trebuia să aterizeze în seara precedentă la ora 22:30, a dispărut la nord de Bermude. În ultimul său mesaj, pilotul anunța : „Sînt pe rută, 400 mile de Bermude. Timpul este bun, totul este în regulă". Dar avionul nu a mai aterizat niciodată. El s-a volatilizat în noapte, pur și simplu. 30 de nave engleze și americane și 14 avioane au încercat în zadar să descopere o urmă a celor dispăruți.

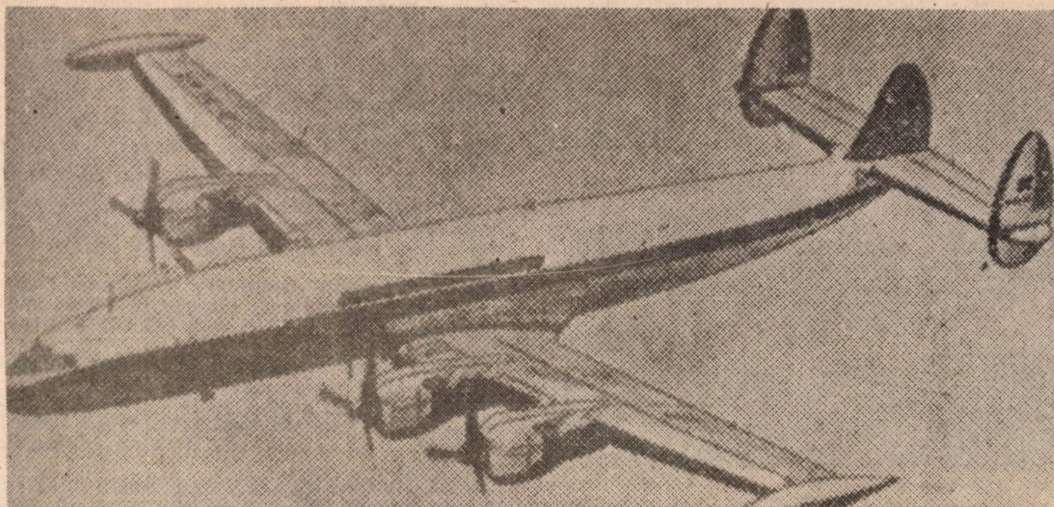
● În martie 1948, faimosul jocheu american Al Snyder, pleacă la pescuit la Sandy Key, cu doi prieteni și nu s-a mai întors niciodată. O mie de oameni, o sută de ambarcațiuni, un dirijabil, un elicopter, participă zadarnic la cercetări. S-a promis o primă de 15 000 de dolari celui care îi va găsi morți sau vii...

● 28 decembrie 1948. În acea noapte, un avion „Douglas-DC. 4" pleacă de la San Juan, Puerto Rico, spre Miami, Florida ; ajunge la 80 km sud de locul de aterizare și intră în legătură cu turnul de control în momentul în care a văzut luminile insulei Key West. Avea 32 de pasageri la bord. La ora 4:13, ultimul mesaj afirma : „Ne apropiem de aeroport. Cerem permisiunea de aterizare". Cîteva secunde mai tîrziu, legătura radio s-a întrerupt și nimeni n-a aflat niciodată ce s-a întîmplat. Cercetările făcute n-au dat nici un rezultat, deși apele puțin adînci în această regiune a țărmului permit o bună vizibilitate a adîncurilor.

● La 17 ianuarie 1949, este rîndul unui „Ariel" (similar cu Star-Tiger-ul din ianuarie 1948), care decolează din Bermude pentru Kingstone, Jamaica (5 ore și 15 minute de zbor). 40 de minute de la decolare, se primea un mesaj : „Totul merge bine", iar după aceasta nimic, nimeni nu l-a mai văzut vreodată. S-a făcut un efort imens pentru găsirea celui mai mic indiciu : zeci de vapoare și de avioane au brăzdat oceanul „pieptănîndu-l" în lung și-n lat. Totul a fost în zadar, nici cea mai mică urmă nu a fost găsită, nici atunci și nici mai tîrziu !

● În martie 1950, un „Globemaster" întorcîndu-se în Irlanda, dispare la nord de Triunghi. Nu există indicații precise asupra locului exact al acestei dispariții.

● În iulie 1950, cargoul „Sandra" pleacă din Savannah spre Venezuela. Trece prin dreptul lui Jacksonville, Sainte-Augustine, parcurgînd o rută foarte frecventată și nu se mai aude vorbindu-se niciodată de el.

„Super-Constellation", avion cvadrimotor dispărut la 31 octombrie 1954

● În 1951, nava de război braziliană „Sao Paulo" — ce urma să fie dată la fier vechi — traversa zona Triunghiului, însoțită de mai multe remorchere. Intr-o dimineață nava nu a mai fost văzută ; ea a dispărut brusc, împreună cu echipajul de supraveghere format din opt persoane. Navele și avioanele trimise în cercetare au recepționat numai „fenomene stranii", „lumini inexplicabile" și „imaginea unor figuri sau contururi întunecate pe suprafața mării".

● La începutul lunii februarie 1953, un avion cvadrimotor „British York", cu 6 oameni ai echipajului și 33 de pasageri, dispare la 900 mile nord de Triunghi, zburind pe ruta Azore — Gander (Newfoundland). A dispărut după ce s-a auzit un S.O.S., fără alte explicații.

● La 31 octombrie 1954, un alt cvadrimotor american de tip „Super-Constellation", avînd 24 de persoane la bord, între care 4 femei și 5 copii, decolează din statul Mariland spre ins. Azore. Avionul era nou-nouț, înzestrat cu două radio-emițătoare puternice și cu diverse materiale de salvare pentru cazul unei amerizări forțate, chiar în mijlocul oceanului în caz de nevoie. Dar dispare și el, de parcă s-ar fi dizolvat undeva deasupra Atlanticului, fără a emite nici un apel de primejdie.

O statistică a societății britanice de asigurări Lloyd arată că între anii 1929 și 1954, mările și oceanele lumii au „înghițit" 222 de vapoare care nici n-au lansat S.O.S.-uri și nici n-au lăsat vreo urmă. (Această cifră nu cuprinde vasele scufundate în timpul celui de-al doilea război mondial.)

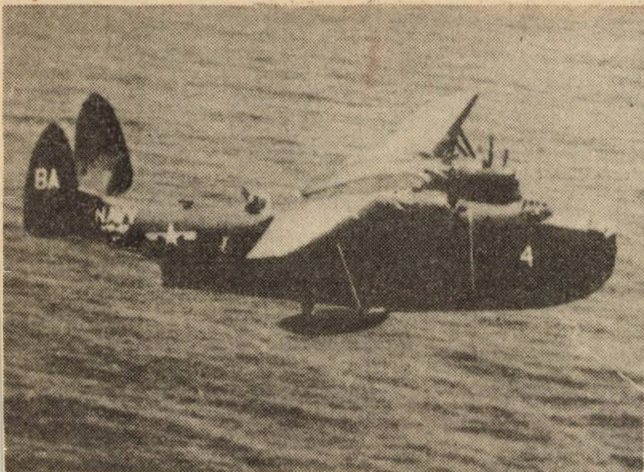
● În septembrie 1955, iahtul „Connemara IV", găsit abandonat la 400 mile sud-vest de Bermude. Despre ocupanții săi nu s-a mai aflat niciodată nimic.

● La mijlocul lunii aprilie 1956, în zona sud-estică a Triunghiului dispare un „Boeing B. 25 Mitchell" condus de trei piloți cu o îndelungată experiență aviatică.

● La 9 noiembrie 1956, un bombardier al marinei S.U.A., hidroavion de tip „Martin P. 5 Marlin", se volatilizează în zona sudică a Triunghiului, împreună cu cele zece persoane de la bordul său.

● La 10 ianuarie 1962, un alt avion „Boeing KB. 50", cu nouă oameni la bord, dispare la scurt timp după decolarea sa de pe aeroportul bazei militare aeriene de la Langley, Virginia, S.U.A. În ciuda unei intense acțiuni de căutare, desfășurate pe parcursul a șase zile, nu au fost găsite niciodată urmele acestei catastrofe aeriene.

● Februarie 1963. Plecat din Beaumont, Texas, cu destinația Norfolk, Virginia, uriașul car-

gou „Marine Sulphur Queen", 150 m lungime cu 39 de oameni la bord, dispare după ce transmite un mesaj obişnuit din largul Golfului Mexic.

● La începutul lunii iulie a aceluiaşi an, pescadorul „Sno' Boy" (19 m lungime, 55 de oameni la bord) dispare în drumul său de la Kingstone, Jamaica, spre insulele Cay.

● În august 1963, dispare în apele Triunghiului vaporul britanic „City of Glasgow", cu toţi cei 480 de oameni aflaţi la bordul său. Cercetările intense care s-au declanşat nu au dus la descoperirea vreunui indiciu referitor la vapor, pasageri sau cauzele dezastrului.

● La 28 august 1963, două avioane cisternă „Strato-Tanker" cu patru motoare, de tip KC-135, pleacă din Miami cu un echipaj de 11 oameni, pentru a aproviziona în zbor un grup de bombardiere deasupra Atlanticului. Au fost semnalate la 800 mile nord-est de Miami şi la 300 mile vest de Bermude. Apoi... dispariţie totală în plină zi, sub un cer senin. În urma căutărilor, au fost găsite resturi plutind pe apă, la 400 km sud-est de ins. Bermude. Două zile mai tîrziu, asemenea resturi au mai fost găsite la 250 km depărtare — ceea ce a exclus ipoteza ciocnirii în aer, emisă iniţial.

● 5 iunie 1965. Un avion de tip „C. 119 Flying Boxcar", dispare cu zece persoane la bord, în sudul Bahamas-ului, la aproximativ 280 mile de Miami. Operaţiunile de căutare au durat 5 zile şi s-au soldat cu un insucces total.

● În vara aceluiaşi an, 1965, nava comercială „El Arish", 2 000 tone, a plecat din New Port, Anglia, spre Alexandria. S-au schimbat cu regularitate radiograme, pînă în momentul cînd nava a ajuns la 140 mile marine în larg faţă de coasta spaniolă. Apoi a dispărut brusc, fără a i se mai putea găsi vreo urmă, deşi au fost folosite cele mai moderne mijloace de căutare, inclusiv fotografierea în infraroşu din avion a fundului marin...

● Octombrie 1966. Remorcherul oceanic american „Southern Cities" (19 m lungime) dispare la scurt timp după ce a părăsit portul Freeport, Texas, S.U.A., în timp ce tracta un şlep greu de 65 m lungime. De acesta din urmă a fost găsit atîrnînd un fragment din parima de tractare. Concluzia anchetatorilor : „...sîntem îndreptăţiţi a crede că pierderea remorcherului s-a produs cu atîta rapiditate, încît a făcut imposibilă emiterea unui S.O.S.".

● 11 ianuarie 1967. Remorcherul american „Gulf Master", navă modern echipată, a dispărut în drumul său dinspre portul Sechelt, Columbia Britanică, spre Florida, S.U.A.

● Anul 1967 mai aduce şi dispariţia, lîngă Miami, a iahtului de curse „Revonco", lung de 14 m.

● La sfîrşitul aceluiaşi an, la 22 decembrie, o altă mică ambarcaţiune, „Witchcraft", 7 m lungime, dispare cu doi oameni la bord, la numai o milă (1 852 m) de ţărm, lîngă Miami, Florida, S.U.A.

● La începutul anului 1968, submarinul atomic francez „Minerve", dispare în Marea Mediterană cu toţi cei 52 de oameni aflaţi la bordul său.

● În aceeaşi perioadă şi în acelaşi loc, dispare un alt submarin israelian „Dakar".

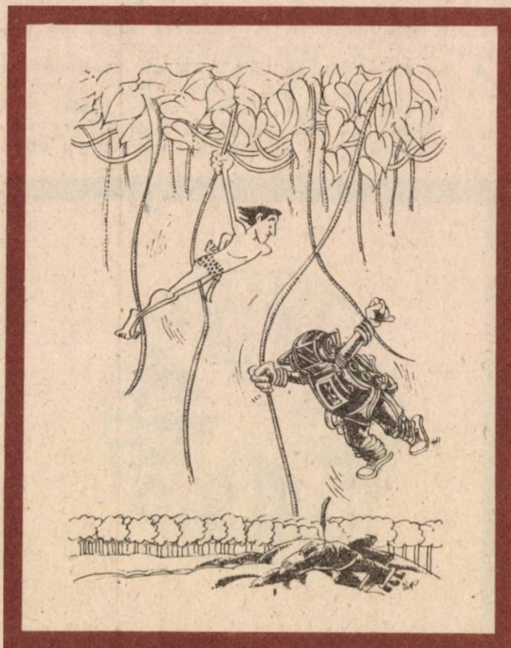
● În luna mai 1968 dispare submarinul atomic american „US Scorpion", cu 90 de oameni în echipaj, în drumul său dinspre Gibraltar spre S.U.A.

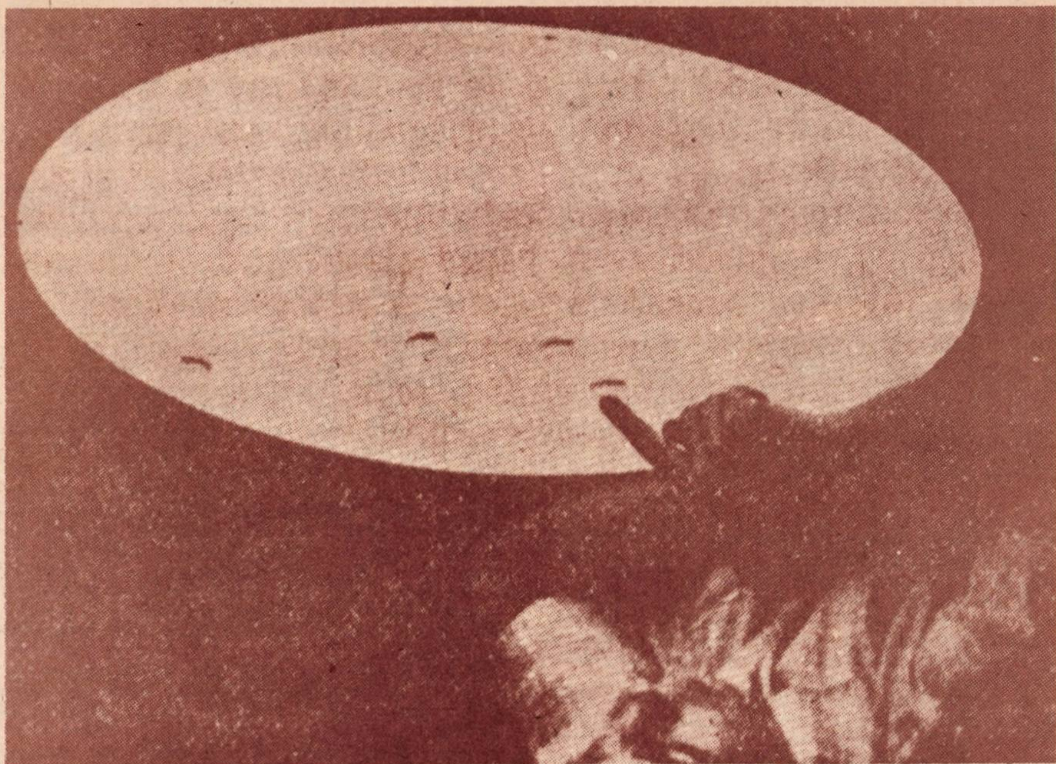
● Tot în zona Triunghiului dispare şi cargoul „Ithaca Island" care transporta grîne, în luna noiembrie 1968, pe ruta Norfolk — Manchester.

● În lunile iunie şi iulie 1969, au fost descoperite pe mările şi oceanele lumii mai multe ambarcaţiuni între 11 şi 18 lungime, care pluteau în derivă sau răsturnate, fără ocupanţi la bord. Nu s-au putut da explicaţii rezonabile nici acestor evenimente.

● În aprilie 1970, dispare în Triunghi cargoul „Milton Iatrides" în drumul său din portul american New Orleans spre Cape Town, Africa de Sud.

● În acelaşi an 1970, un alt submarin atomic francez dispare tot în Marea Mediterană, în apropierea locului unde dispăruse „Minerve" în 1968. Nici o explicaţie satisfăcătoare privind această pierdere.

Un operator radar studiază apariția pe ecran a unei formațiuni aeriene deosebite.

ot în anul 1970, s-a întîmplat un eveniment pe aeroportul din Miami, la care nici cercetătorii, nici specialiștii, nici oamenii de știință nu au reușit încă să dea o explicație satisfăcătoare. Cursa de pasageri a companiei National Airlines, care, cu 127 de pasageri la bord, se apropia de pista de aterizare, dirijată de turnul de control, din direcția nord-est, pe neașteptate a dispărut de pe ecranul instalației radar. Echipajul avionului n-a răspuns la nici unul din apelurile radio lansate de la sol. Dar, după numai 10 minute, totul a reintrat în normal : radarul semnala exact poziția avionului și nimic n-a mai conturbat aterizarea. După sosirea binevenită, personalul de la sol a asaltat cu întrebări pline de griji pe membrii echipajului aterizat. Răspunsurile însă au fost surprinzătoare : cei de pe avion, fără excepție, au afirmat în mod hotărît că, după cunoștința lor, cu ei nu s-a întîmplat nimic deosebit ! „Omule — explica unul dintre angajații turnului de control, pilotului — dar voi, timp de 10 minute, pur și simplu nu ați existat !". Nimeni nu a înțeles ce s-a întîmplat, dar adevărata surpriză abia urma : pe avion, toate ceasurile, fără excepție, indicau cu 10 minute mai puțin decît timpul adevărat. Aceasta, cu atît mai surprinzător, cu cît, cu numai 20 de minute înaintea dispariției, echipajul avionului a confruntat timpul cu turnul de control, neconstatîndu-se nici o deviere la sol sau în aer...

● În perioada anilor 1960—1970, numărul navelor maritime dispărute în întreaga lume a fost de 71 (însumînd 88 980 tone). La bordul lor se aflau 1 034 persoane, din care 1 021 matelоți, 10 femei și 3 copii. Despre toți aceștia nu se mai știe absolut nimic. Aceasta este constatarea la care a ajuns reporterul Philip Jordan de la ziarul londonez „Daily Mail", în urma unei anchete pe cont propriu făcută în arhivele aceleiași societăți de asigurări Lloyd.

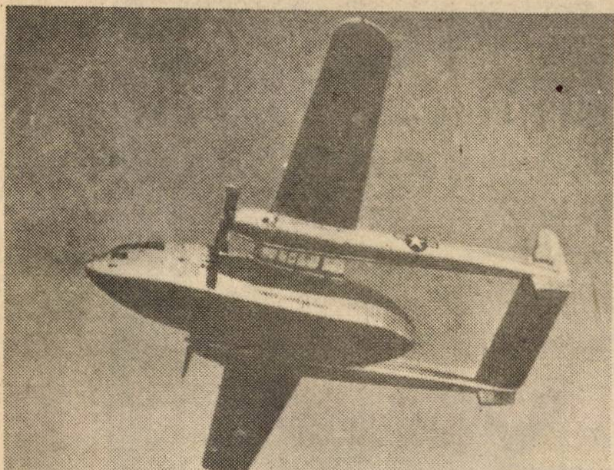
● La 26 aprilie 1971, a fost găsită la 10 mile de Canalul Panama, vasul de transport portughez „Angosh", cu instalația radar și aparatura radio distruse. Din echipajul de 24 de persoane n-a mai rămas nici unul.

● La 25 martie 1973, cargoul norvegian „Anita" (162 m lungime) a fost dat dispărut în drumul său din portul Norfolk, S.U.A., spre Hamburg, R. F. Germania.

● La începutul lunii aprilie 1974, un vas pentru exploatări petroliere avînd 16 oameni la bord, dispare definitiv într-o zonă aflată între Scoția și insulele Orkney, după ce a dat alarma — în mod inexplicabil — cu mare întîrziere.

● În același an, la sfîrșitul lunii mai, în Marea Caraibilor, vasul „Niagara" suferă o avarie din cauze încă neelucidate. Nici un supraviețuitor.

● În iulie 1975, în fața coastelor braziliene a fost descoperit un vas părăsit, 165 t., aflat în derivă. Se părea că la bord s-a dat o luptă, apa-

ratul de emisie recepție fiind scos din funcțiune. Nu a fost găsită nici o urmă din cei aproximativ 30 de oameni aflați inițial la bord.

● În aceeași vară, celebrul oceanograf francez Jacques Cousteau, pregătește o serie de scufundări în regiunea arhipelagului Bahamas și a litoralului american, spre a stabili „locurile periculoase" pentru navigație.

● Cîteva luni mai tîrziu, în decembrie 1975, într-o zonă cuprinsă între Filipine și Japonia (despre această zonă, vom mai vorbi în ultima parte a acestui material), giganticul vas norvegian „Berge Bergesen D.Y." se volatilizează subit, deși condițiile atmosferice în regiunea respectivă au fost normale.

● Februarie 1976. La peste 700 km vest de insulele Canare, este găsită coca răsturnată a unui trimaran, „Tripla Arrow". Nici un semn de viață în apropierea epavei. Ea aparținuse lui Brian Cooke, 54 de ani, director de bancă din Marea Britanie, care plecase la 5 decembrie 1975 din portul Plymouth, într-o încercare de traversare solitară a Atlanticului.

● La 5 iunie 1976 se dă startul într-una dintre cele mai celebre competiții a curajului : cursa anuală de traversare solitară a oceanului Atlantic. Un număr de 7 dintre competitori nu vor ajunge niciodată la destinație, urma lor pierzîndu-se definitiv. Printre ei, cunoscutul Mike Flanagan, a cărui ambarcațiune a fost descoperită fără ocupant...

● În iulie 1976, Institutul pentru Economia Marină din Bremen, R.F.G., anunță că în ultimii 4 ani (1971—1975), din cele 754 de nave avariate din diferite motive pe mările și oceanele lumii (ciocniri, scufundări, incendii, furtuni etc), un număr de 12 sînt socotite ca fiind dispărute în condiții misterioase.

● În a doua jumătate a lunii august 1976, alte două dispariții. Prima : un avion avînd la bord 56 de persoane, dispare în Ecuador, între Quito și Cuenca, deasupra localității Ambato. A doua : un grup de 12 excursioniști pleacă cu o barcă spre insula Bonaventura, de la gurile fluviului Saint-Laurent, Canada. După 48 de ore, ambarcațiunea a fost găsită la 3 mile de țărm, ocupanții fiind dați dispăruți.

● La mijlocul lui octombrie 1976, nava panameză „Sylvia L. Ossa" dispare în același Triunghi al Bermudelor. Vasul avea o lungime de 200 m și un echipaj de 37 de persoane la bord. Nu s-au putut găsi nici cadavre, nici supraviețuitori...

● Numai în luna decembrie 1976, s-au scufundat în apropierea coastelor estice ale Statelor Unite un număr de 11 petroliere. Ultimul este „Chester A. Poling", despre al cărui echipaj nu s-a putut afla nimic.

● Ultima dispariție a acelui an 1976 are loc la 29 decembrie. Un avion „Jumbo Star 310" cu 176 de oameni la bord, s-a volatilizat fără urmă în zona nordică a Triunghiului.

Să vedem acum ce s-a mai întîmplat în ultimul deceniu...

● În ianuarie 1978, un avion de pasageri al companiei „Braniff Airlines" efectua un zbor obișnuit pe ruta New York — Panama, pe care o parcurge zilnic. La scurt timp după intrarea într-o zonă de turbulență, situată în zona faimosului Triunghi al Bermudelor, avionul a scăpat de sub control intrînd într-un picaj de cca 3 000 m. Deoarece atît echipajul cît și pasagerii prezentau contuzii, piloții — care au reușit să redreseze avionul în ultimul moment, evitînd astfel o catastrofă de proporții — au hotărît aterizarea de urgență pe aeroportul de la Miami. Deși s-a deschis o anchetă amănunțită asupra acestui accident curios, rezultatele ei nu au fost date niciodată publicității.

● La sfîrșitul aceleiași luni, un alt avion de pasageri „Boeing-727", avînd la bord 110 persoane, aflîndu-se în zbor deasupra Oceanului Atlantic pe ruta Fort Lauderdale, Florida — Newark, New Jersey, are o pană de curent

care durează aproximativ un minut. Toate cele trei turbine ale aparatului se blochează și el pierde aproape 4 000 m din altitudine. Piloții hotărăsc revenirea urgentă pe aeroportul din Florida.

● În martie 1978, avionul american „Ka-6" cu doi oameni la bord efectua un zbor de antrenament în același Triunghi al Bermudelor. Abia pătruns în această zonă, avionul nu a mai răspuns chemărilor turnului de control. El a fost dat dispărut, iar cercetările întreprinse în căutarea lui nu au dus la nici un rezultat.

● Începînd cu ultima decadă a aceleiași luni martie, satelitul meteorologic vest-european „Meteosat", ține sub strictă supraveghere zona nordică a Oceanului Atlantic, retransmițînd zilnic unui centru de calcul din orașul vest-german Darmstadt, date culese de nava franceză „Henri Poincaré" privind temperatura apei și a aerului, curenții marini și atmosferici și în general starea vremii. Acest experiment efectuat pentru a se demonstra utilitatea legăturilor automate cu navele oceanice, realizate prin satelit, avea să dureze pînă în luna iulie a aceluiași an.

● Cercetătorii sovietici ajung la concluzia că în zona nordică a Oceanului Atlantic, situată între Groenlanda și Irlanda, există o uriașă „cascadă" submarină. Apele reci ale Arcticii, avînd o densitate foarte mare și un mare continut de oxigen, se prăbușesc în abisul Oceanului Atlantic pînă la adîncimea de peste 3 000 de metri.

● Societatea britanică Lloyd dă publicității faptul că numai în cuprinsul anului 1977, flota comercială mondială a pierdut un număr de 337 de nave, totalizînd 1 073 127 tone. Un număr însemnat al acestor nave au dispărut în condiții care nu au putut fi elucidate niciodată.

● În aprilie 1979, un alt avion de pasageri american „Boeing 727" al companiei TWA care transporta 87 de pasageri de la New York la Minneapolis, a suferit un accident curios : după o rostogolire de 360°, aparatul a „căzut" pur și simplu 9 000 m cu viteză supersonică. În urma investigațiilor, care nu au dus totuși la nici un

rezultat, experții americani au declarat că este primul accident de acest fel din istoria aviației încheiat în mod fericit.

● În vara anului 1979, o altă expediție franco-italiană se deplasează în zona Triunghiului, avînd ca bază de plecare premisa că pe fundul oceanului s-ar afla vestigiile unor civilizații premayașe și preegiptene, cu o vechime de 15 000 de ani, printre care ar exista și niște construcții piramidale de mari proporții. De altfel, cu doi ani mai înainte, în primăvara anului 1977, publicul lua cunoștință cu o surpriză de mari proporții : Charles Berlitz, autorul mai multor cărți referitoare la subiect, printre care și „Triunghiul Bermudelor — o fereastră spre cosmos ?", anunța descoperirea în această zonă a unei piramide cu înălțimea de cc. 128 m și baza de 164 m, la o adîncime de 900 m în apele Atlanticului de Nord. Piramida ar avea un

unghi identic celui al piramidei lui Keops şi s-ar afla, curios, la exact aceeaşi latitudine cu piramida egipteană. Cei care acceptau ideea unei astfel de ştiri insolite, începeau să-şi pună, pe drept cuvînt, întrebarea : să fie aceasta oare încă una din explicaţiile atitor disparitii în Triunghi ?

● La Congresul Societăţii vest-germane de geofizică din luna august 1979 se mai face încă o comunicare interesantă : curentul Golf Stream se opreşte în dreptul insulei Terra Nova şi face cale întoarsă. Se pune atunci întrebarea : de unde vine apa caldă din nord-estul Atlanticului dacă nu este adusă de Golf Stream, aşa cum se crezuse pînă acum ?

● Noiembrie 1979, Nava „Zaria", în acel moment singura din lume construită în întregime din materiale care nu se magnetizează, aflată în dotarea Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., porneşte intr-o expediţie de cercetare în zona Atlanticului de nord-est.

● La începutul lunii decembrie 1979, de la baza Cap Canaveral este lansat satelitul american de telecomunicaţii „Satcom III". Scurt timp după lansare, satelitul a dispărut, pur şi simplu, în spaţiu şi nu a mai putut fi regăsit niciodată.

● Iar în februarie 1980, satelitul japonez de telecomunicaţii „Ayame 2", dispare de asemeni, la scurt timp după lansare.

● În a doua jumătate a lunii 1980, pachebotul „S.S. Norway" se afla într-o croazieră de două săptămîni în Marea Caraibilor, avînd la bord un număr de 2 400 de persoane. La aproximativ 240 km nord de Haiti, vasul rămîne în pană (o pană a cărei natură nu a fost niciodată precizată), croaziera este întreruptă, iar serviciile de coastă americane întîmpină dificultăţi la încercările de remorcare a lui.

● În ultimele zile ale anului 1980, dispare în Pacific vasul iugoslav „Dunav", cu 32 persoane la bord, la cca. 630 mile sud-est de portul japonez Yokohama.

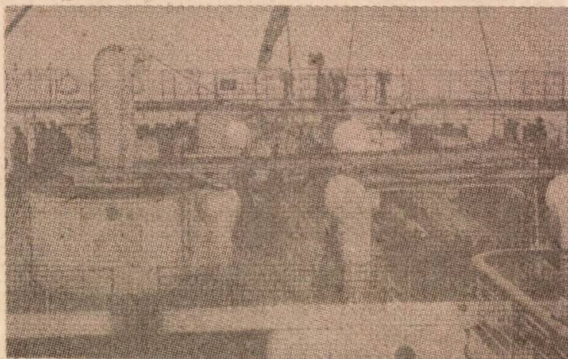
Iar în primele zile ale lui 1981, cargoul grec „Altiparos", cu 35 de persoane la bord, dispare în timp ce naviga dintr-un port canadian spre Osaka, Japonia.

n vara aceluiaşi an, la începutul lunii iunie, în Guatemala s-a anunţat dispariţia instantanee, fără urmă, a tuturor locuitorilor — peste 60 de familii — unei aşezări izolate din nordul ţării. Toate încercările de găsire a celor dispăruţi, nu au dat nici un rezultat.

Un alt accident curios s-a petrecut în luna decembrie 1981 : „Locotenentul Thomas Tiller, 26 de ani, navigatorul unui avion de tipul „Phantom" aparţinînd aviaţiei S.U.A. care a dispărut în mod misterios, a fost descoperit în stare de inconştienţă, plutind în echipamentul său de salvare în largul coastelor statului Carolina de Sud, la 60 km sud-est de localitatea Charleston. Aflat în misiune de zbor, aparatul a dispărut după o manevră executată în zona din apropierea celebrului Triunghi al Bermudelor." Un ofiţer superior, colonelul Peter Kempf, a declarat că a fost intrigat de acest accident. „Niciodată nu am mai văzut aşa ceva. Un avion care a dispărut pur şi simplu, fără nici o comunicare sau contact vizual. În monentul în care pilotul a fost ejectat din aparat trebuia să intre în funcţiune un semnal radio pentru a localiza echipajul în vederea salvării lui, iar acest semnal nu a fost transmis. Cercetările continuă pentru a se încerca găsirea pilotului aparatului, lt. Michael Matson, 24 de ani".

Deşi, din cauza faimei din ce în ce mai proaste pe care şi-o cîştiga fatalul Triunghi al Bermudelor, traficul maritim în această zonă devine de la an la an mai redus, numărul tristelor evenimente de aici nu descreste. Astfel, conform statisticilor aceleiaşi societăţii de asigurări Lloyd, numai autorităţile maritime americane înregistrează „dispariţia a nu mai puţin

Vedere de pe puntea Titanicului

de 600 nave de diverse tipuri şi dimensiuni, între 1971 şi 1982".

Separat, autorităţile portuare din Miami, Florida, S.U.A., au înregistrat „dispariţia în condiţii insolite, a 200 de iahturi cu echipaje cu tot", numai în anul 1981 !

Accidentele navale şi aeriene continuă în ritm susţinut în acest deceniu. De la an la an creşte numărul vaselor şi avioanelor care dispar datorită uraganelor, ciocnirilor, incendiilor, actelor teroriste sau chiar... pirateriei moderne. Un bun procent al acestora îl constituie dispariţiile — aşa-numitele „alte accidente" — cărora nu li s-au putut găsi niciodată cauzele sau explicaţii cît de cît acceptabile.

ceastă fantastică succesiune de întîmplări neobişnuite, nu formează decît o succintă trecere în revistă a celor ce se petrec în Triunghiul Bermudelor. Aceste evenimente misterioase şi inexplicabile depăşesc nu numai puterea noastră de înţelegere, ci chiar posibilităţile de investigare ale ştiinţei şi tehnologiei contemporane. Aşa cum s-a observat, lista parcursă nu cuprinde numai evenimente petrecute în exclusivitate în zona fatalului Triunghi. Într-adevăr, se pare că aceasta nu este singura zonă de pe glob unde dispar nave şi avioane în chip inexplicabil.

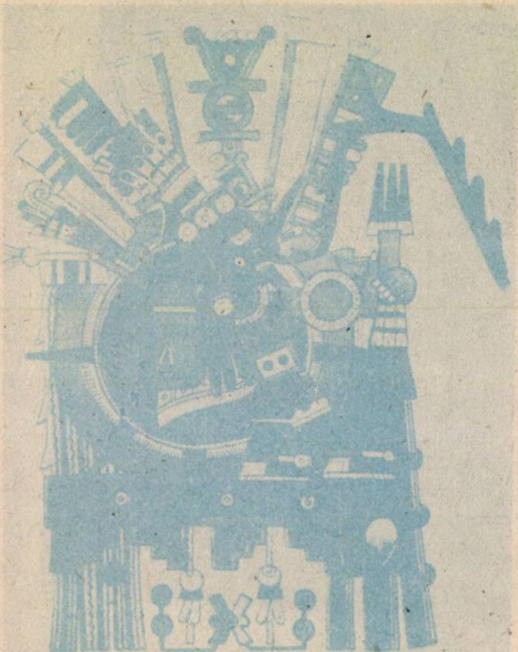
Cercetătorii care s-au ocupat de astfel de evenimente, au observat de mai mult timp existenţa unei zone oceanice misterioase situată la sud-est de Japonia, între această ţară şi Insulele Bonin, mai precis între Iwo Jima şi Marcus Island, sector renumit prin pericolele sale pentru vapoare şi avioane. Presupunîndu-se că navele au dispărut ca urmare a unor suite de erupţii vulcanice submarine, sau furii subite ale marelor, această zonă, numită frecvent „Marea Diavolului", constituie obiectul unei reputaţii cel puţin tot atît de sinistre ca şi aceea a Triunghiului Bermudelor, deoarece autorităţile japoneze au declarat-o zonă periculoasă şi interzisă. Această decizie a fost luată în urma unei anchete a unităţilor de suprafaţă japoneze în 1955. În acel an a fost trimisă o navă, „Kaiyo Maru 5", pe care se îmbarcaseră mai mulţi oameni de ştiinţă, care aveau ca scop tocmai elucidarea misterului legat de numeroasele dispariţii din Marea Diavolului. Atît nava, cît şi cei îmbarcaţi pe ea au dispărut tot atît de subit şi de misterios, nelăsînd în urma lor nici cea mai mică urmă.

De Marea Diavolului se temeau încă din vechime şi pescarii, ei credeau că era locuită de monştri şi demoni care puneau stăpînire pe corăbiile şi vapoarele ale căror echipaje nu erau la post. Avioane şi vapoare au dispărut în acest sector mai mulţi ani la rînd, şi în timpul anilor de pace, 1950—1954, s-au volatilizat nu mai puţin de nouă vapoare moderne, cu echipaje ce totalizau cîteva sute de oameni.

Împrejurările caracteristice care determină aceste dispariţii, amintesc evenimentele petrecute în Triunghiul Bermudelor : operaţii de căutare intensive pe mare şi în aer, lipsa — de cele mai multe ori — a epavelor sau sfărîmăturilor

lor, a petelor de ulei, a cadavrelor oamenilor din echipaje sau a pasagerilor...

Triunghiul Bermudelor și Marea Diavolului mai au un curios punct comun : așezarea lor geografică. Aproape de extremitatea sa vestică, Triunghiul Bermudelor înglobează longitudinea 80° vest, meridian în care nordul real și cel magnetic se confundă și unde orice calcul de deviație este de prisos. Același meridian își schimbă denumirea cînd trece peste poli, pentru a deveni meridianul 150° est. Acesta, venind de la Polul Nord, coboară spre sud, trece pe la est de Japonia și traversează partea mediană a Mării Diavolului. În acest punct central, acul magnetic se îndreaptă și el spre nordul geografic, care se confundă cu nordul magnetic, la fel ca la limita vestică a Triunghiului Bermudelor de pe antemeridian.

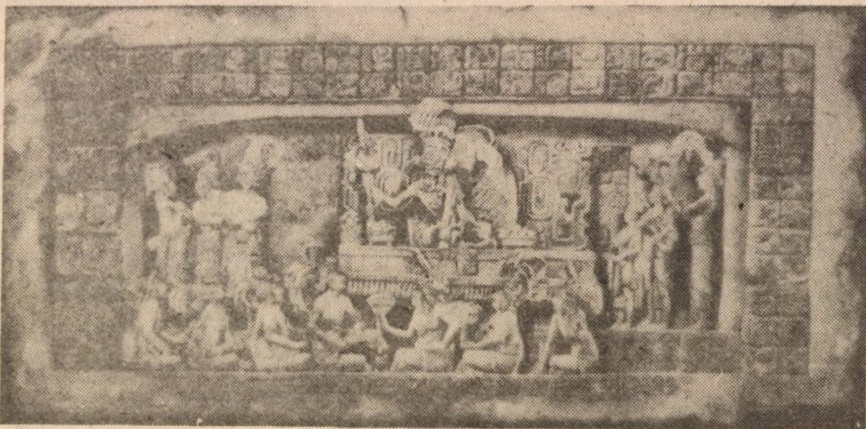
Un studiu mai aprofundat al Triunghiului Bermudelor și al altor sectoare suspecte, a fost întreprins de Ivan Sanderson și expus în articolul său „Cele 12 cimitire ale Diavolului străbat lumea", scris pentru magazinul ilustrat „Saga". Localizînd pe hartă dispariția vaselor și avioanelor din întreaga lume, Sanderson și colaboratorii săi și-au dat seama că majoritatea din aceste pierderi se produc în șase zone, a căror formă este mai mult sau mai puțin asemănătoare unor romburi și printr-o curioasă coincidență, se situează toate la latitudini cuprinse între 30° și 40°, la nord și la sud de Ecuator, înglobînd, evident, chiar Triunghiul Bermudelor și Marea Diavolului.

Aprofundîndu-și teoria, Ivan Sanderson stabilește o rețea de 12 anomalii, la un iterval de 72° în jurul globului, centrate mai precis la 36° nord și sud : cinci zone pentru emisfera nordică, cinci pentru cea sudică și două pentru cei doi poli. Toate aceste zone ar avea formă mai mult de romb decît de triunghi. Motivul pentru care Triunghiul Bermudelor constituie cea mai celebră din aceste anomalii, s-ar datora după părerea lui, așezării sale într-o zonă mai frecventată. Celelalte 11 sectoare în discuție, prezintă tot atît de multe anomalii evidente de magnetism sau deviere spațiu-timp. Cercetări ulterioare aveau să confirme justețea acestei descoperiri.

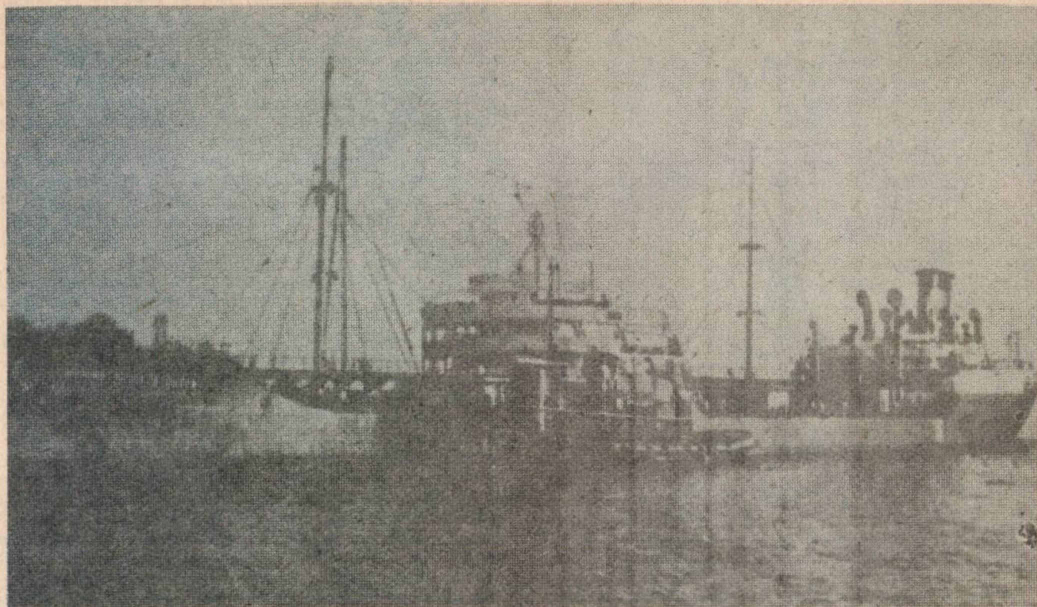
Printre altele, e bine să amintim aici și existența deasupra regiunii de vest a Columbiei a unei zone numită „cimitirul avioanelor". Din cauze neelucidate încă, numai în perioada anilor 1969—1974, s-au prăbușit aici 12 avioane !

O altă zonă cu mari semne de întrebare pare a fi așa-numita „Rută a Morții" aflată în spațiul aerian ecuadorian, între orașele Quito (capitala țării) și Cuenca (150 000 locuitori), distanța dintre ele fiind de aproape 500 km. Între 1976 și 1984 dispar pe această rută șase avioane mari, cu un număr de cca. 300 de persoane la bord. Ecuadorienii au constatat cu stupoare că nu pot găsi explicații rezonabile nici unuia dintre aceste incidente stranii.

Iar în Marea Marmara, specialiștii din Turcia au descoperit un puternic cîmp magnetic „asemănător celui din cunoscutul Triunghi al Bermudelor". Se pare că s-a găsit astfel una din

Reprezentare a unui zeu aztec (sus) ● Relief mayas

explicaţiile posibile pentru numeroasele accidente navale şi aeriene petrecute în această zonă de-a lungul anilor.

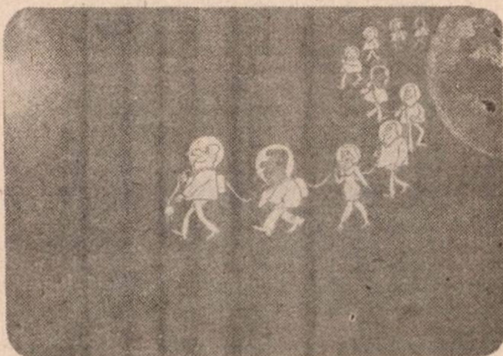
Majoritatea acestor zone active se situează la est de marile mase continentale, ale căror curente oceanice calde, îndreptîndu-se spre nord, se lovesc de curenţii reci, mergînd spre sud. Aceste zone, locul de întîlnire al curenţilor amintiţi, constituie de asemenea puncte importante, unde mişcarea de translaţie a curenţilor oceanici de suprafaţă se face într-un sens şi al curenţilor de adîncime în alt sens. Marii curenţi ai mareelor de sub fişia de apă de la suprafaţă, desfăşurindu-se tangent şi influenţaţi de diferenţa de temperatură, dau naştere la vîrtejuri magnetice, care afectează comunicaţiile radiofonice, magnetismul, poate chiar şi gravitaţia şi eventual, în unele condiţii, pot fi originea dispariţiei vapoarelor şi avioanelor, care navigînd sau zburînd, au pătruns într-un punct diferit al spaţiului şi timpului. Un efect secundar, relativ la comportamentul ciudat observat în aceste zone, este subliniat de către Sanderson cînd remarca „uimitoarele devansări ale orarului" zborurilor fixate cu grijă, cînd avioanele sosesc la destinaţie cu un asemenea avans, incit singura explicaţie credibilă ar fi un vînt care suflă din spate, de exemplu, cu viteza de 500 de noduri pe oră. Asemenea incidente pot fi rezultatul forţei vîntului, dar se pare că ele se produc mai frecvent în limita Triunghiului Bermudelor şi a altor zone cu vîrtejuri, ca şi cum avioanele în discuţie s-ar fi lovit de deviaţii, sau ar fi fost împinse fără dificultate printr-o spărtură din cer, costînd viaţa atitor călători.

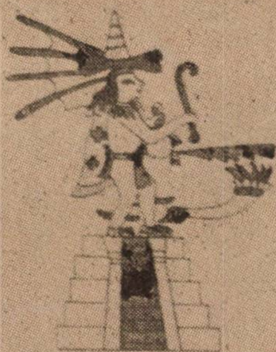
Luînd în consideraţie faptul că electromagnetismul acţionează asupra planetei noastre, Ivan Sanderson pune următoarea întrebare : Triunghiul Bermudelor şi celelalte sectoare în cauză nu constituie oare „nişte maşini enorme, generatoare de multe anomalii... şi care ar putea să creeze vîrtejuri în interiorul sau exteriorul unui alt spaţiu-timp ?" .

Să ne întoarcem puţin înapoi. Perioada celui de-al doilea război mondial aduce în discuţie şi o altă problemă care începe să pună semne de întrebare opiniei publice din Statele Unite şi din lumea largă.

Într-adevăr, zvonuri neconfirmate, susţineau prin anii '40 că au existat experimente reuşite de transport instantaneu la distanţă a unor nave, avioane şi chiar a unor oameni. Că, în acea perioadă, guvernul american ar fi pus la dispoziţie mijloacele necesare pentru aşa-zisul „Philadelphia Experiment" ; şi că, deşi acesta ar fi reuşit în bună parte, sfîrşitul tragic al echipajului unui vapor care apărea şi dispărea „în timp", ar fi determinat autorităţile să abandoneze pentru o perioadă nedeterminată proiectul fantasticei „maşini a timpului", pînă cînd nivelul ştiinţei terestre va permite reluarea sa cu mai multe şanse de reuşită. Fără îndoială, s-au pus — şi

Reprezentări centro-americane precolumbiene amintind de iconografia creştină

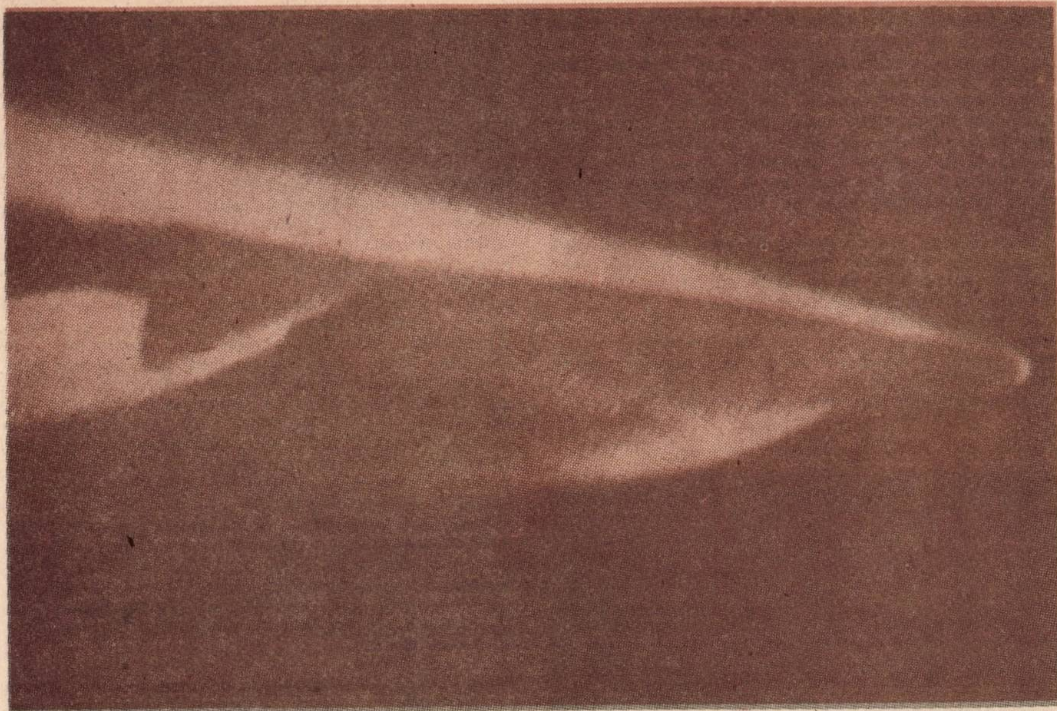

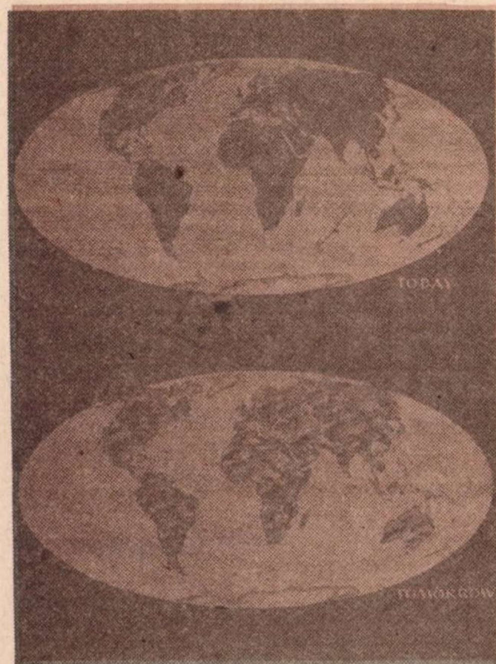
se pun încă — o serie de întrebări : a reuşit Marina S.U.A. să aplice cu succes teoria lui Einstein cu privire la „cîmpul unitar" şi să teleporteze în secret un vas de război de la Philadephia pînă la Norfolk ? A fost provocată completa invizibilitate a acestui vas de război şi a echipajului său ? Este oare adevărat că în urma acestui experiment fantastic — care ar fi avut loc în octombrie 1943 — mai mult de jumătate dintre membrii echipajului au fost internaţi pentru tot restul vieţii lor în clinici de psihiatrie ? De ce Pentagonul şi Serviciul Amiralităţii Americane refuză să vorbească despre acest incident şi declară că jurnalele de bord ale unor unităţi şi chiar ale unor cargouri care s-au aflat în apropierea unor experienţe, nu sînt niciodată „disponibile" ? În legătură cu aceste experienţe poate fi pusă şi dispariţia, imediat după război, a cargoului „Coronado Five", cu cei 40 de mateloţi pe care-i avea la bord şi care plecase de la ţărmul britanic spre Golful Mexic ? Ce legătură ar putea fi între „Philadelphia Experiment" şi misterioasele dispariţii din atît de controversatul Triunghi al Bermudelor ?

Cel care ar fi putut să răspundă cît de cît la toate aceste întrebări şi la multe altele încă, ar fi fost dr. Morris K. Jessup, astronom, matematician, fizician şi arheolog american. Dar acesta moare în mod misterios în dimineaţa zilei de 29 aprilie 1959. Deşi poliţiştii care au anchetat cazul prezintă acest deces ca pe o sinucidere, mulţi afirmă că, de fapt, acesta a fost preţul pe care a trebuit să-l plătească pentru că s-a apropiat prea mult de unele adevăruri... Dr. Jessup s-a ocupat îndeaproape de istoria dispariţiilor din Triunghiul Bermudelor şi din alte zone ale lumii. Unul dintre cele mai interesante cazuri de care s-a ocupat, a fost acela al navei „Seabird" (vezi evenimentul din vara anului 1850). După ce a studiat mai multe accidente similare acestuia, dr. Jessup conclude că astfel de dispariţii „sînt practic imposibil de explicat, doar provocate de sus... O forţă acţionînd de sus cu o putere considerabilă şi cu o spontaneitate precisă în acţiune". El evocă de asemeni „caracterul necruţător şi selectiv al unei anumite disimulări şi viclenii" şi adaugă că acestea sînt „trăsături care pun în evidenţă, toate, o anumită inteligenţă".

Dr. Manson Valentine, zoolog, arheolog şi oceanolog, a studiat mai multe decenii evenimentele neobişnuite din Triunghiul Bermudelor, chiar în interiorul acestei zone : Miami, Bahamas şi celelalte insule. Ca cercetător, el prezintă o excelentă sursă de informaţii pentru cei care se interesează de evenimentele deja petrecute, sau care se produc în prezent. O mare parte din informaţiile de care dispune el — în special cele ce se referă la ultimele conversaţii cu dr. Jessup — este de-a dreptul stupefiantă. Puţin înainte de a muri, Jessup credea că a descoperit baza ştiinţifică a dispariţiilor, susceptibile de a fi explicate prin teora „cîmpului unitar" al lui Einstein, care înglobează cîmpul gravitaţional şi cel electromagnetic şi teoria spaţiului-timp.

Ipotezele privind deviaţiile antigravitaţionale au fost emise presupunînd existenţa zonelor unde legile gravitaţiei şi atracţiei magnetice normale nu mai sînt valabile. Ralph Barker, autorul cărţii „Marile mistere ale aerului", remarca faptul că ultimele progrese din domeniul fizicii, tind să pună în evidenţă existenţa particulelor de materie antigravitaţională. El susţine prezenţa materiei antigravitaţionale, de natură absolut contrară celei care este cunoscută pe planeta noastră... cu un caracter extraordinar de exploziv cînd ea se apropie de materia pe care o cunoaş-

tem noi... „ascunsă în zone localizate pe pămînt". El emite ipoteza potrivit căreia această materie a venit poate din spaţiu şi s-a infiltrat în scoarţa terestră, uneori sub pămînt, dar de cele mai multe ori sub mări şi oceane. Această teorie oferă o explicaţie posibilă a deviaţiilor electromagnetice într-o zonă dată, dar ea n-ar putea să explice numeroasele pierderi de vapoare şi avioane.

De fapt, numărul teoriilor şi ipotezelor care s-au emis pe marginea atîtor dispariţii este imens. Diferite explicaţii, adesea oferite de imaginaţii înfierbîntate, au fost elaborate în speranţa elucidării dispariţiilor continui.

S-au evocat maree neaşteptate cauzate de cutremure ; enorme valuri oceanice iscate brusc ; bulgări de foc ce veneau în contact cu avioanele şi le făceau să explodeze ; atacuri ale monştrilor marini ; un fel de „gaură în cer" ; o deviaţie spaţiu-timp care duce la o altă dimensiune ; dereglări electromagnetice sau gravitaţionale ; s-a dat vina şi pe apariţia infrasunetelor care preced marile uragane ; s-a emis părerea intervenţiei farfuriilor zburătoare sau a submarinelor avînd la bord entităţi reînviate din vechile civilizaţii, venite dintr-o altă dimensiune sau din viitor, spre a-i „cuceri" pe oameni ; existenţa unei „grădini zoologice spaţiale" ai cărei pensionari — oamenii — nu ar trebui să ştie încă de „paznicii" săi etc., etc.

Dar, după cum era şi firesc, nici una dintre aceste ipoteze nu a găsit sprijinul aşa-numitei

„științe ortodoxe". Aceasta, deși problema a fost dezbătută și în fața Organizației Națiunilor Unite, într-una dintre ședințele sale plenare. Eric Gairy, președintele Consiliului de Miniștri al statului insular Grenada, din Marea Caraibilor, a cerut formarea unei autorități O.N.U. pentru rezolvarea enigmei cu privire la triunghiul misterios al Bermudelor, instituție necesară pentru „ca oamenii să nu mai fie în continuare sclavii unor împrejurări care se află în afara controlului lor".

Bineînțeles, nu se putea ca această zonă care face atîtea victime omenești și aduce imense pagube materiale, să nu intre în obiectivul unor cercetări științifice serioase. Astfel :

La sfîrșitul anulu 1973, presa din întreaga lume anunța una dintre cele mai interesante descoperiri făcute în urma primelor două misiuni „Skylab". Studiindu-se fotografiile luate din cosmos asupra Golf-Stream-ului în lungul peninsulei

Yukatan, a fost observată o curioasă relație ocean-atmosferă, de neconceput pînă în acel moment pentru știință. În apele calde ale cunoscutului curent, au fost detectate zone largi de apă rece. Se pare că acestă ar fi motivul unor fapte curioase ca : evoluția oarecum dezordonată a uraganelor, schimbările clare de culoare a apelor oceanice, sau apariția unor materii organice neobișnuite în acele zone.

Mai tîrziu, la sfîrșitul anului 1976, o echipă de oameni de știință italieni pregătește o expediție de investigare a misteriosului Triunghi al Bermudelor. Nu s-a mai auzit nimic despre această expediție... Va fi avut oare loc ? Sau a dispărut și ea, devenind victima fatalului Triunghi ?

În vara anului 1977, nava științifică sovietică „Acad. Kurciatov" (deplasament 7 000 tone, 26 laboratoare științifice, un centru de calcul) părăsește portul Kaliningrad îndreptîndu-se spre zona insulelor Bermude. Ea participă la un vast program științific sovietio-american numit „Polymode" (format din mai multe nave americane și sovietice), care-și propune, timp de un an, să studieze fenomenele oceanice, curenții, vîrtejurile, magnetismul, meteorologia, geochimia, precum și explorarea interacțiunilor pămînt-atmosferă în zona respectivă. Vladimir Kort, șeful laboratorului Institutului de Oceanologie al Academiei de Științe a U.R.S.S. și conducătorul părții sovietice a experimentului „Polymode", a fost întrebat, în cadrul unui interviu, dacă experiențele respective vor putea dezvălui taina dispariției navelor în Triunghiul Bermudelor. Acesta a răspuns textual : „Dispariția misterioasă a unor nave în această zonă a oceanului poate fi parțial explicată prin uragane puternice. Asemenea uragane, cuprinzînd suprafețe de 200—300 kmp, modifică direcțiile curenților submarini față de felul cum sînt ei trecuți în hărțile de navigație. Într-o asemenea situație, nava își poate pierde direcția, i se poate distruge cîrma și se scufundă. Acest lucru se putea produce mai frecvent în urmă cu 15—20 de ani, cînd nu existau încă aparate moderne de radiolocație". Fără comentarii.

Încă o curiozitate : în toamna anului 1977, este descoperită în dreptul Arhipelagului Bahamas o „pungă de apă străină". După analizele efectuate, oceanografii ajung la concluzia că este vorba de apă din... Marea Mediterană ! Nici o explicație logică pentru acest fapt straniu care sfidează logica...

Halucinantă aglomerare de date și fapte... Dacă statisticile nu ne-ar convinge că lucrurile se întîmplă într-adevăr așa, ne-am putea crede stăpîniți de coșmaruri abracadabrante. Se întîmplă ceva acolo, în Triunghiul Bermudelor — și nu numai — care scapă puterii noastre actuale de înțelegere. Homo sapiens se dovedește, deocamdată, incapabil să găsească o explicație de bun simț suitei continui de fapte și evenimente al căror sens încearcă să-l pătrundă zadarnic.

Triunghiul Bermudelor, Marea Diavolului și celelalte zone de acest fel de pe planeta Terra, rămîn în continuare în categoria fenomenelor misterioase, cărora contemporaneitatea nu le-a putut afla încă dezlegarea. Viitorul va găsi, fără doar și poate, răspunsul rezonabil pentru tot ceea ce noi considerăm astăzi „mister, taină, enigmă". Va trebui însă să ne lepădăm de ignoranță, care nu a fost niciodată un argument, și de acea dăunătoare „politică a struțului" care ne îndeamnă — printre altele — să afirmăm că sîntem atotștiutori, că nu mai avem nimic de învățat de la „mama natură", ai cărui fii sîntem, în definitiv, cu toții.

Încheind „Pămînt al oamenilor", Antoine de Saint-Exupery, unul din marii dispăruți despre care s-a amintit și în prezentul material, afirma : „Singur Spiritul, dacă suflă peste humă, singur el este în stare să creeze Omul".

Prof. Călin Turcu

NOTĂ : Informațiile cuprinse în prezentul material au fost extrase din presa românească a ultimelor două decenii. O parte din conținut a fost publicat anterior în revista studențească „ORIENTARI" (Galați), sub formă de serial, începînd cu nr. 32—33 din iunie 1978.